

PROČ DINGIR



Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha, DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.



Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských a pseudonáboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.



Chtěli bychom se tedy rozhlížet kolem sebe, pozorovat tuto náboženskou scénu a zamýšlet se nad tím, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto skupinám hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci porozumět oblasti, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou krajinou.

tn

POZVÁNÍ A KONTAKTY

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, Husníkova 2075 (budova FHS UK), 158 00 Praha 13, **návštěvní hodiny** v úterý a ve čtvrtek od 15,30 do 17,30; pravidlené **semináře** v aule hlavní budovy Fakulty humanitních studií UK, U Kříže 8, Praha 13 (blízko stanice metra „Jinonice“) vždy ve čtvrtek: **28. dubna** (o meditační společnosti Fa-lun-kung s promítáním filmů) a **26. května 2005**.

Na 1. straně obálky: Miroslav Rada - Poslední večere, 1987-89; 250x300 cm, acryl - olej, SRN, Bielefeld; Oltářní obraz - Bodelschwingh kirche (Voltmannstrasse 265, Bielefeld). Foto: Jan Šplíchal.

Na protější straně (str. 1) obě fotografie z pražské vegetariánské restaurace Balarama, provozované oddanými Krišny. Foto: Zdeněk Vojtíšek.



Dianetické centrum nabízelo v pražském nákupním centru Flora po několik dní měření stresu. Měřicím přístrojem byl scientologický E-metr. Foto: Ondřej Vojtíšek.



V lednu byla v Praze otevřena prodejna s pravoslavnými církevními potřebami „Agia sofia“. Foto: Zdeněk Vojtíšek.



Obchody se stravou, připravenou podle náboženských předpisů, nejsou ve velkých městech už ničím mimořádným. Foto: Zdeněk Vojtíšek a Ondřej Vojtíšek.

NÁBOŽENSTVÍ A JÍDLO

Ivan O. Štampach

Náboženství už není státní mocí omezováno a ohrožováno, ale pořád se projevuje tendence určovat mu prostor, ve kterém se smí cítit doma, a z jiných oblastí života je vykazovat. Neškodné zbožné city a charita jsou uznávány jako oblast, kde má náboženství bezesporu co dělat. Jídlo mnoho dnešních lidí, zejména publicistů, kteří chtějí psát „vědecky“, redukuje na cosi téměř technického, na „přijímání potravy“. Jde podle nich přitom vlastně jen o přísun stavební látky (syčení) a energie (živení). Ti, kdo připomínají kulturní a sociální, natož duchovní aspekty jídla, se velmi těžko prosazují. Náboženství a jídlo se běžně vidí jako oblasti, které mají sotva něco společného. Nanejvýš se s pobavením připomenou komické jídelní předpisy a pár podobných kuriozit.

Historie i současnost mnoha náboženství ukazuje, že činnost tak pozemská a tělesná, všední a každodenní, jako je jídlo, je s náboženstvím těsně spjata. Oblast ducha není odloučena od jídla a pití, dýchání, péče o zdraví, partnerských a přátelských vztahů, práce a odpočinku. Obecná jídelní pravidla nemusí být jen snahou náboženských autorit ovládat sebemenší detaily života, posty nemusí jen poškozovat zdraví a nejde v nich vždy jen o „falešný asketismus“, obřadní hostina nemusí být pouze naivní „jedení boha“. Odborníci se zajímají o síť vazeb mezi náboženstvím a jídlem.

S tématem *Náboženství a jídlo* jsme v Dingiru již déle počítali. V říjnu 2004 pak svolala na toto téma do pardubického zámku Katedra religionistiky a filosofie tamní univerzity dvoudenní konferenci s mezinárodní účastí. Konference probíhala ve spolupráci a pod záštitou České společnosti pro studium náboženství. Pět ze sedmi článků našeho tematického bloku navazuje na referáty autorů na této konferenci. Plná verze příspěvků vyjde v dohledné době ve sborníku středoevropského religionistického sdružení CERES. Až bude sborník k dispozici, v Dingiru na něj upozorníme.

Přehled tématu včetně kapitolky informující o zmíněné konferenci poskytuje v úvodním článku vedoucí pardubické katedry Ivan Štampach. Tomáš Novotný, který působí na ostravské univerzitě a na Evangelické teologické fakultě UK v Praze, se dlouhodobě zabývá judaismem. Jedním článkem se zde věnuje židovským předpisům o čistých a nečistých pokrmech, druhým symbolice jídla. Teologizující religionista Pavel Hošek se zabývá zpřítomněním Ježíše Krista v křesťanské večeři Páně jako sociální skutečností. Pracovník bratislavské katedry religionistiky Atilla Kovács nabízí realistický pohled na islámský postní měsíc ramadán. Jeho kolegyně Miroslava Bryndzová se zabývá jídelními zvyklostmi kršnovského hnutí, zejména poskytováním obětovaného pokrmu, *prasádam*. Vegetariánství doporučované různými současnými náboženskými hnutími kriticky rozebírá dlouhodobý zájemce o tuto problematiku Jan Šťastný.



OBSAH

Suzuki a počátky zenu na Západě 2
(Jan Blahůšek)

Z domova

Obřad dvojího prstenu (Zdeněk Vojtíšek)..... 4

Zahraničí

Spirála krizí a násilí (Zdeněk Vojtíšek) 6

Téma

Náboženství a jídlo 9
(Ivan O. Štampach)

Symbolika jídla v judaismu 11
(Tomáš Novotný)

Náboženské pozadí kašrutu 12
(Tomáš Novotný)

Kdo je pozván k Ježíšově večeři? 15
(Pavel Hošek)

Dnešní ramadán: komercia aj aktivizmus 17
(Atilla Kovács)

Prasádam ako bohoslužba 20
(Miroslava Bryndzová)

Náboženství a vegetariánství 22
(Jan Šťastný)

Info-servis

Recenze

Zprávy

Rejstřík

Reflexe

Čí je to dílo? 33
(Jana D. Pláteníková / Zdeněk Vojtíšek)

Dopisy

Daisetsu Teitaró Suzuki, překladatel, který se stal duchovním mistrem a ovlivnil celý Západ

SUZUKI A POČÁTKY ZENU NA ZÁPADĚ

Jan Blahůšek

Ze tří žáků japonského zenového mistra Sójena Šaku vyslaných na počátku 20. století na Západ, aby tu šířili dosud nepříliš známý zenový buddhismus, to byl Daisetsu Teitaró Suzuki (1870-1966), který si vydobyl největší věhlas a svým celoživotním dílem položil základy vysokému ocenění východoasijské buddhistické kultury na Západě.

Suzukiho život a působení na Západě

Suzukiho učitel Sójen Šaku, uznávaný mistr školy rinzai, zastupoval v roce 1893 buddhismus při *Světovém parlamentu náboženství* v Chicagu a v roce 1905 podnikl velké přednáškové turné po Americe. Suzuki, který se původně živil jako učitel angličtiny a v té době již žil v USA, mu při tom dělal překladatele. Samotný Suzuki odcestoval do USA již v roce 1897 krátce poté, co ve svých 27 letech dosáhl zenového osvícení (jap. *satori*). V Americe a v Evropě potom dvanáct let žil a později sem ze svého japonského domova v Kamakuře často jezdil.

Suzuki se na Západě zpočátku věnoval hlavně studiu západní filosofie a překládání klasických textů mahájánového buddhismu a zenu do angličtiny. Asi ve čtyřiceti letech zahájil vlastní spisovatelskou a přednáškovou činnost, která ho postupně zavedla na nejvýznamnější americké a evropské univerzity a v 50 letech i do vysílání americké televize a na stránky časopisů *New Yorker*, *Vogue* atd. Souběžně se Suzukimu dostávalo stále většího ocenění i na jeho rodném „Východě“. To ho kromě jiného zavedlo jako státního hosta na turné po Indii, na post profesora filosofie na Otanišské universitě či roku 1949 do lůna *Japonské akademie věd*. Význam a rozsah Suzukiho myšlenkového díla ho postupně ověřil neoficiálním titulem největší moderní odborné autority na zen a jednoho z nejlepších znalců mahájánového buddhismu.

Kromě svých bohatých aktivit v Evropě a zvláště v USA se Suzuki také výrazně podílel na znovuoživení buddhismu, zvláště laického, v Japonsku. Tam se se svou americkou manželkou Beatrice Lane-Suzuki velkou měrou podílel na vzniku a fungování významné *Východní buddhistické společnosti* (*The Eastern Buddhist Society*). Druhou světovou válku Suzuki strávil pro

svůj blízký vztah k USA a své hluboké mírové přesvědčení v podstatě v „domácím vězení“ v Kamakuře. Dva roky po konci války si Suzuki vyžádal japonský císař, aby mu Suzuki poskytl úvod do základů buddhismu.

Suzuki byl dobrým přítelem nejznámějšího moderního japonského filosofa Kitaró Nišidy. Na Západě byl přítelem takových osobností moderního myšlení, jako byli psychologové Carl Gustav Jung, Erich Fromm, theolog Thomas Merton či jeden z předních buddhologů 20. století Edward Conze. Suzukiho blízkými přáteli a žáky byli také americký filosof a velký popularizátor asijského myšlení na Západě Alan Watts a zakladatel a dlouholetý předseda britské *Buddhistické společnosti* (*The Buddhist Society*) Christmas Humphreys. Na vzniku této Společnosti měl Suzuki nezanedbatelný podíl. V jejím Londýnském sídle pak často pobýval a vyučoval.

V jistém smyslu se dá říci, že všichni západní badatelé, kteří se zabývají východoasijským buddhismem a zvláště zenem, jsou Suzukiho žáky, ať už přímými či nepřímými. Dnešní prezidentka britské *Buddhistické společnosti*, britská zenová mistryně Mjókjó-ni (Irmgard Schloegl), která také patřila k Suzukiho osobním žákům, je v současnosti stále jednou z vůdčích osobností západního buddhismu.

V souvislosti s šířením zenu mezi západními intelektuály bylo také velmi významné to, že Erich Fromm (který sám dlouhodobě praktikoval buddhistickou meditaci) společně s dalšími psychoterapeuty a Suzukim uspořádal v roce 1957 ve svém mexickém domově seminář *Zenový buddhismus a psychoanalýza*. Jeho výsledkem byla společná stejnojmenná kniha (*Zen Buddhism and Psychoanalysis*, New York 1960), která je dodnes jedním z nejcennějších příspěvků k dialogu mezi Východem a Západem. From-

muův přítel, americký psychoanalytik David Schechter, o setkání těchto dvou mužů řekl: „Bylo jasné, že Fromm tehdy šestaosmdesátiletého Suzukiho miloval a obdivoval. Fromm se zvláště zajímal o prožití zkušenosti tvořit jediný celek s předmětem vnímání - třeba nějakou květinou - a vzdát se přitom hranic svého Já. Suzuki nejen o této zkušenosti učil, on ji žil, a Fromm se tomu chtěl od Suzukiho naučit.“¹

Suzuki sice nikdy oficiálně nepřijal roli zenového mistra, ale (podle svědectví těch, kdo ho dobře znali) jeho život zjevoval moudrost a spontaneitu člověka, který realizoval nejhlubší mír a pravdu zenu. Takto na Suzukiho vzpomínal například Thomas Merton: „Při setkání s ním jste měli pocit, že jste potkali toho ‘Pravého Člověka Bez Přetvářky’, o kterém mluví Čuang-c’ a zenoví mistři... Bylo to, jako když konečně dorazíte do svého rodného města.“²

Pro Suzukiho byla hlavním životním posláním jeho literární a vzdělávací činnost. Skrze ně šířil cestu poznání a života v jednotě s absolutní skutečností, která překračuje všechny protiklady a o které pod různými jmény mluví a opíjí božskou blažeností básní mystikové celého světa. Suzuki k tomuto poukazování na hlubokou jednotu všeho bytí využíval jakékoli vhodné situace. Když měl například promluvit na *Světovém kongresu náboženství*, pořádaném v roce 1936 v Anglii na téma „Nejvyšší duchovní ideál“, uvedl svou řeč prohlášením, že mu fráze „Nejvyšší duchovní ideál“ nic neříká. A namísto všemi očekávané přednášky o buddhismu a zenu začal mluvit o typickém japonském domě se slaměnými došky. Mluvil o tom, jak široce jsou okna otevřená do zahrady, jak celý dům tvoří se zahradou i se svými obyvateli jednotný celek, jak příroda, vy a já jsme jedno. Mluvil o květinách, o stromech, o rybách a vodě v jezírku, o tom, že pro něj duchovní a materiální

znamená totéž. Na přítomné zapůsobil dojmem čilého postaršího pána s nezapomenutelným úsměvem, naplněného hlubokou radostí ze života.³

Jiný typický příklad Suzukiho živoucího mysticismu a transcendentalismu uvádí čínský (tchaj-wanský) právník, přední z autorů taiwanské ústavy, soudce mezinárodního soudu v holandském Haagu, tchaj-wanský vyslanec ve Vatikánu a učenec John C. H. Wu. Na třetí *Filosofické konferenci Východ - Západ*, konané roku 1959 na Havaji, Suzuki při svém vystoupení kromě jiného prohlásil: „Japonci žijí podle konfucianismu a umírají podle buddhismu.“ Přítomného Johna Wu tato poznámka zaskočila. Nemluvil snad jeho přítel prof. Suzuki tak často o nespoutané energii a vitalitě následovníků zenu, a není snad po celé východní Asii a zvláště v Japonsku rozšířený zen jednou ze škol buddhismu? A tak před zraky přítomných učenců vznesl námitku. Ale Suzuki odpověděl se spontaneitou a přímočarostí pravého mistra zenu: „Žítí a umírání je totéž!“ Celý sál burácel smíchem. Wu na tuto příhodu dále vzpomíná: „Každý se smál, očividně na můj účet... Ve skutečnosti neodpověděl na moji otázku, ale pozvedl mě na vyšší rovinu, do říše překračující logiku a myšlení, život a smrt.“⁴

Suzukiho souběžníci

Méně významní, ale také důležití byli při šíření zenu na Západě další dva japonští žáci Šaku Sóena, Njógen Senzaki (1876-1958), přezdívaný „Houba bez domova“ a Sokej-an Sasaki (1880-1950).

Njógen Senzaki se snažil spojit zen s pragmatickou americkou kulturou a ostře kritizoval zkostnatělý japonský „chrámový zen“ jako z velké části pokleslou, duchovně mrtvou a formální záležitost. Senzaki byl zakladatelem prvních zenových meditačních center na Západě, zvláště v kalifornském San Franciscu a v Los Angeles. To byly společně s Havají oblasti, které byly tradičně jakýmsi „předmostím“ pro další šíření japonského zenu po Americe. Na Senzakiho práci zde navázali vynikající zenoví mistři Hakuun Jasutani (1885-1973) a Taizan Maezumi (*1931).

Sokej-an Sasaki byl společně se svou americkou manželkou Ruth Fuller Sasaki zakladatelem *Prvního amerického zenového institutu* (*First Zen Institute of America*) v New Yorku. Výstižný je (Sasakiho) popis jeho osobní zenové (mystické) zkušenosti: „Jednoho dne jsem vymazal ze své mysli všechny pojmy. Vzdal jsem se každé touhy.

Odložil jsem všechna slova, jejichž pomocí jsem myslel a setrval v klidu. Cítil jsem se trochu divně - jako bych byl do něčeho uveden nebo jako bych se dotýkal mně neznámé síly... a ssst! Vstoupil jsem. Ztratil jsem pocit ohraničení mého fyzického těla. Měl jsem samozřejmě kůži, ale měl jsem pocit, že stojím ve středu vesmíru. Viděl jsem lidi přicházející ke mně, ale všichni byli jedním a tímtéž člověkem. Všechno to jsem byl já! ... nebyl jsem stvořen, byl jsem vesmírem, žádný individuální pan Sasaki neexistoval.“⁵

Když na Západě nastal v období hippies rozkvět „organizovaného“ zenu a jeho tradičních institucí, klášterů, meditačních center a škol, dělo se to na půdě už bohatě „zúrodněné“ neúnavným působením D. T. Suzukiho.

Suzukiho učení

Srdcem Suzukiho zenu byla zkušenost osvětlení. Když se Suzuki jednou ptali, jaké to je být osvícený, odpověděl: „Je to prostě jako běžná, každodenní zkušenost, jen asi pět centimetrů nad zemí.“⁶ Jindy Suzuki popsal *satori* jako náhlý intuitivní vhled do přirozenosti věcí v protikladu k jejich rozumovému pochopení a odkrytí nového, v běžném dualistickém myšlení dosud nepředstavitelného světa. V něm jsou všechny protiklady sjednoceny a harmonizovány do konzistentního organického celku, a život tak získává čerstvější, hlubší a více uspokojující rozměr.⁷ V řeči náboženství je to podle Suzukiho „znovuzrození“ „vysvobození“ či „vzkříšení“, v řeči filosofie transcendování subjektu a objektu.⁸ V řeči západní psychologie se pak jedná o „osvobození nevědomí“ (Jung), či „integraci a realizaci člověka v jeho psychické celistvosti“ (Benoit).⁹

Suzuki nebyl primárně hlasatelem zenu ani buddhismu ani hlasatelem nějakého

sektářského fanatismu, ale především praktickým mystikem, který mluvil o zcela univerzální a všem lidem přístupné možnosti poznat absolutní pravdu. Učení a příběhy zenových mistrů pro něj byly jen pomocným prostředkem k přiblížení této základní zkušenosti všech velkých mystiků, filosofů a duchovních učitelů lidstva. Takto jednoduše (bez jakékoli složité buddhistické či zenové terminologie) jednou popsal Suzuki svou každodenní zenovou zkušenost: „Zvedám svou ruku. Beru knihu ze stolu. Slyším, jak si před mým oknem hrají chlapi s míčem. Vidím, jak nad nedalekými lesy táhnou mraky - v tomto všem praktikuji zen, žiji zen. Žádná diskuse, ani žádné vysvětlení nejsou nutné. Nevím proč - a necítím žádnou potřebu po vysvětlení, ale když vychází slunce, celý svět tančí radostí a srdce každého je naplněno blahem.“¹⁰

Pro Suzukiho byl zen čistou spiritualitou, překračující logické myšlení a jeho protiklady, jména a slova, hranice kultur a náboženství, a osvobozující lidskou mysl od všeho zbytečného zmatku a utrpení. Není toto vše ale cesta „zpět“, výzva k „útěku“ od reality do vlastního nitra a k rezignaci na aktivní pomoc druhým, těm méně šťastným a trpícím lidem ve světě? Z pohledu Suzukiho zenu nikoli. Suzuki jednou přednášel o utišení, pokoji a hluboké moudrosti, které se rodí z osvětlení. Jeho západní posluchač se ho otázel: „Ale co společnost, profesore Suzuki? Co druzí lidé?“ Suzuki se na chvíli odmlčel a pak s úsměvem odpověděl: „Ale žádní druzí nejsou.“¹¹

A jak se na sebe a na svou veleúspěšnou dráhu buddhistického učence a „zenového apoštola“ ve světě díval samotný Suzuki? Když mladý Suzuki dosáhl zenového osvětlení, obdržel od svého mistra Šaku Sóena nové buddhistické jméno *Daisetsu*,



Daisetsu Teitaró Suzuki.

znamenající v japonštině „Velká snadnost“ či „Velká jednoduchost“. Suzuki však svým přátelům se smíchem často říkával, že to ve skutečnosti znamená „Velká stupidita“.¹²

Závěr

Zkušenost zenového osvícení, bez níž není možné zen plně pochopit, je podle zenu přístupná všem, buddhistům i nebuddhistům, lidem náboženským i nenábožensky orientovaným humanistům. Prokázání toho, že podstatou osvícení není v prvé řadě pochopení tradiční orientální filosofie, ale pochopení podstaty lidské mysli a odhalení jejích skrytých potenciálů, bylo právě velkou zásluhou Suzukiho psychologizujícího přístupu ke studiu zenu a mystiky.

Dosažení osvícení proto není ničím obtížným ani nemožným, neboť se nejedná o nic jiného, než o určitý specifický způsob pochopení vlastní mysli. Na druhou stranu by ale bylo proti duchu celého Suzukiho díla myslet si, že cesta k osvícení je něčím snadným. Celou historií zenu se podle Suzukiho jako červená nit táhne boj proti chybnému pojetí zenu, které z meditace dělá „cvičení v umrtvování života“ a z takto meditujících neužitečné jedince, parazitující na společnosti.¹³ Bylo by přenejmenším nerealistické domnívat se, že západní zen bude tohoto či jiných omylů a bojů ušetřen.

Na svatbě Scientologické církve

OBŘAD DVOJÍHO PRSTENU

Zdeněk Vojtíšek

V neděli 30. ledna odpoledne je v pražském Dianetickém centru přerušen obvyklý provoz. Studující odcházejí do kaple, nově zařízené nevelké místnosti v nedávno rekonstruovaných prostorách centra. Místnost se naplňuje, několik hostů zůstává v chodbě u otevřených dveří. Zaznívá sólová píseň: Nádherná, nádherná láska postůj chvíliku dýl... Svatební obřad Scientologické církve začíná.

Reverend Břetislav Mrkos působí za řečnickým pultíkem uvolněným i důstojným dojmem. Důstojnost mu propůjčuje i černý plášť s modrou podšívkou, kolárek a velký scientologický kříž, zavěšený na krku. Podobný kříž nad ním na stěně a Vyznání víry Scientologické církve zdobí prostě zařízenou kapli. Narodil od jiných kaplí zde chybí obraz zakladatele scientologie L. Ron Hubbard (1911-1986).

Reverend čte pasáž o lásce od libanonského filosofa a spisovatele Chalíla Džibrána. Zní další sólová píseň a reverend několika větami oslovuje všechny přítomné.

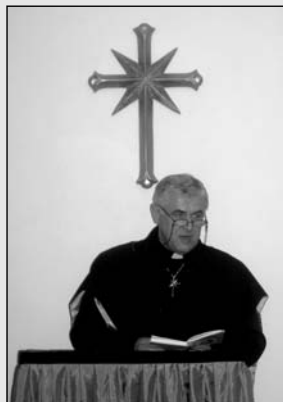
Pak se obrací na snoubence, pana Miroslava a slečnu Kateřinu, a připomíná jim, že budou sdílet společné štěstí, povinnosti a cíle, tak dlouho, jak budou živi. Na otázku, zda jsou připraveni pojmout druhého za svého manžela a manželku, odpovídají snoubenci slovem „Ano“. Prostředí Spojených států, kde scientologie před půlstoletím vznikla, připomíná reverendova výzva všem přítomným: „Existuje-li nějaký důvod, proč by tito dva lidé neměli být spojeni v manželství, nechť je nyní vyslyšen, anebo ať je navždy zamlčen.“¹⁴

Poznámky

- 1 FUNK, R., *Erich Fromm*, Lidové Noviny, Praha 1994, str. 102.
- 2 SUZUKI, D. T., *A Biography by A. Irwin Switzer III*, The Buddhist Society, London 1985, str. 50.
- 3 Tamtéž, str. 32.
- 4 WU, J. C. H., *The Golden Age of Zen*, Doubleday, New York 1996, str. 217.
- 5 WATTS, A., *Cesta zenu*, Votobia, Olomouc 1995, str. 130.
- 6 WATTS, A., *Cesta osvobození*, Pragma, Praha 1996, str. 71.
- 7 SUZUKI, D. T., *Zen Buddhism*, Doubleday, New York 1956, str. 83, 84.
- 8 Tamtéž, str. 112.
- 9 DUMOULIN, H., *A History of Zen Buddhism*, Random, New York 1963, str. 279, 280.
- 10 SUZUKI, D. T., *An Introduction to Zen Buddhism*, Random, New York 1964, str. 75.
- 11 JOHNSTON, W., *Christian Zen*, Harper, New York 1997, str. 13.
- 12 SUZUKI, D. T., *A Biography by A. Irwin Switzer III*, The Buddhist Society, London 1985, str. 12.
- 13 SUZUKI, D. T., *Zen Buddhism...* str. 166.

Mgr. Jan Blahůšek (*1974) je doktorandem na katedře religionistiky na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Rozhovor s Břetislavem Mrkosem, reverendem Scientologické církve



Svatba byla profesionálně vedena. Jak často děláte scientologické svatby?

Scientologové nejsou příliš pro to, aby spolu žili bez svatby, takže oddáváme často. V Basileji i v Praze oddávám asi šest až osm párů ročně. Delali jsme již také svatby na Slovensku.

Jaká je kvalifikace pro reverenda?

Reverendem Scientologické církve se může stát jen auditor. Když jsem začínal, stačilo, aby to byl auditor třídy 0. Podmínky se během let trochu změnily a dneska musí být reverend auditorem třídy 4. A musí samozřejmě absolvovat kurs pro duchovního.

Úryvek z Chalíla Džibrána si asi vybrali svatebčané. A co je vaším vkladem do obřadu?

Do obřadu vkládám jenom snahu, aby všechno bylo dobře pochopeno. Nevkládám žádný text, nedovolil bych si doplnit ani Džibrána ani Hubbarda.

Obřad je velmi jednoduchý a srozumitelný. Pomáhají k tomu i takové výrazy jako „Dobře“, „Jdeme na to“ apod.

Tím se snažím obřad trochu odlehčit. Aby se přítomní trochu uvolnili.

Mluvil jste pěknou češtinou. Myslel jsem, že už dlouho žijete v cizině.

Odešel jsem v říjnu roku 1968, vrátil jsem se až roku 1990. Zvyknout si na češtinu bylo ovšem po těch letech hodně těžké. Bydlím v Basileji a sem občas zajíždím, protože zde dočasně plním funkci duchovního. Dokud místní mise Scientologické církve nebude mít vlastního kaplana.

Jaká byla vlastně vaše cesta ke scientologii?

Začal jsem v roce 1973. S jedním přítelem, slovenským emigrantem, jsme se tehdy dost intenzivně věnovali zenové meditaci. Měl jsem poměrně dobré výsledky, ale nebyly stabilní. A tehdy přítel zkusil scien-

Reverend se obrací nejdříve na ženicha a po vyslovení jeho slibu ho vyzývá, aby vzal do ruky připravený prsten. „Tímto přísahám a tobě slibuji,“ opakuje po reverendovi nejprve pan Miroslav, „že tě budu ctít jako svou ženu, a tímto prstenem tě za svou ženu hrdě získávám.“ Slečna Kateřina se pak svému manželovi zaslibuje slovy: „Přijímám tento prsten a manžela před celým světem a zaslibuji se mu tímto a vzdávám se všech dřívějších závazků.“ Na tato slova navléká pan Miroslav své manželce prsten a jejich role se v přísahách a slibech obměňují.

Slavnost s prstenem je vrcholem obřadu a právem mu dává jméno. Kromě této zkrácené verze obřadu dvojího prstenu popisuje silná kniha, nazvaná „Východisko, služba, obřady a kázání scientologického náboženství“, ještě další obřady pro různé situace ve scientologické komunitě: formální a neformální scientologickou svatbu, obřad jednoho prstenu a nezkrácenou verzi obřadu dvojího prstenu.

Na konci obřadu reverend pronáší tato slova: „Na tomto místě stojí, ve vši důstojnosti, žena a muž, žijí od tohoto okamžiku jako jeden, než přijde den, kdy pouze tělesná smrt může ukončit toto spojení. Budou spolu sdílet svá trápení i vítězství, štěstí i slzy, slávu i dobrodružství, a půjdou společně,



Vrcholná část obřadu dvojího prstenu v kapli Scientologické církve.

Foto: Scientologická církev.

ruku v ruce, cestou úspěchů a těžké dřiny této pozemské existence. - S požehnáním církve, prohlašuji vás za muže a ženu.“

Sólová píseň scientologickou svatbu asi po půlhodince uzavírá. Hosté přicházejí gratulovat, cinkají přípitky, k dispozici je malé občerstvení. Scientologické církvi u nás nebylo uděleno zvláštní právo uzavírat církevní sňatky, a dokonce u nás ještě není jako náboženská společnost ani registrována. Sňatek, který má právní platnost,

proto museli manželé Miroslav a Kateřina uzavřít na úřadě. ■

Poznámky

1 Slova obřadu jsou citována podle *The Background, Ministry, Ceremonies & Sermons of the Scientology Religion*, New Era Publications International ApS, Kodaň 1999, str. 100-107, v překladu, který laskavě poskytl pan Břetislav Mrkos.

2 *The Background, Ministry, ...* str. 65-107.

PhDr. Zdeněk Vojtíšek (*1963) je odborným asistentem Husitské teologické fakulty UK, mluvčím Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů a šéfredaktorem časopisu Dingir.

tologii v Mnichově a pozval mne, že je to prý něco podobného. První můj kurz byl kurz komunikace. To mně změnilo život. Postupně se pak přidávala manželka a děti, protože chtěly poznat, co za tím je.

A pokračoval jste v Basileji.

Ne, V Mnichově. V Basileji tehdy nic nebylo. Já jsem byl vlastně jedním z prvních scientologů ve Švýcarsku. Začali jsme informační kampaň a s manželkou jsme pak roku 1975 otevřeli misi v Bernu.

Bydlel jste ve Švýcarsku, ale studovat scientologii jste musel v zahraničí.

Auditován až do stupně Clear jsem byl v Kodani. Tam jsem také dosáhl stupně OT 3. Pak jsem dělal další stupně na Flagu v Clearwateru na Floridě.

Na jakém stupni operujícího thetana (OT) tedy nyní jste?

Mám atestaci na stupeň OT 4 a také flagové rundowny 10, 11 a 12, které jsou hlavně pro stabilní exteriorizaci. Pomáhá to také pracovníkům v administrativě. Já jsem

chtěl dříve dělat spíše administrativní kariéru. Ale dnes žiji pro auditing. To je nesmírně bohaté. Když vidíte, co auditing dělá s lidmi jako duchovními bytostmi, jak se tyto vylupují ze svých skořápek...

Začal jste před jednatřiceti lety. Změnilo se něco ve scientologii za ta léta?

Změnilo se mnoho ve směru kvality. Dokud Ron cvičil supervizory, tak měli jeho kvalitu. Ale pak začali supervizoři cvičit další supervizory a kvalita se pomalu rozmělněovala. Dnes je to naopak. V posledních 10 letech se toho udělalo mnoho pro to, aby kvalita byla stejná jak tehdy, když to dělal Ron. Dnes jsou kurzy daleko propracovanější.

A našlo by se za ta léta něco, co by se vám na scientologii nelíbilo? Měl Hubbard napsat něco jinak?

Když studuji Hubbardovy spisy, je pro mne až nepochopitelné, jak na to mohl přijít. Všechno přesně sedí! V podstatě je to pro mně božské. Já ho neuctívám jako Boha, ale je mi jako velmi blízký člověk. Nemám, co bych k němu doplnil. V těch jeho přednáš-

kách je tolik moudrosti, že se chodím na kurzy vlastně zotavit... Určitě se aktualizují některé věci, které jsou částečně poplatné době, kdy vznikaly. Ale základní věci jsou trvalé.

Děkuji za rozhovor.

Slovníček

auditor: školený duchovní Scientologické církve, který provádí auditing. Auditing je cílená komunikace, jejímž cílem je dosáhnout určité duchovní úrovně (úrovně 0-4).

reverend: je auditor, který má kromě auditorského tréninku i kurz pro reverenda a je oprávněn provádět scientologické obřady svateb, pohřbů, křtení a dalších.

clear: základní duchovní stav ve scientologii, podobný nirváně.

OT (operující thetan): pokročilý duchovní stav jedince (ducha), ve scientologii thetana, kde se postupně rehabilitují schopnosti ducha až do stavu plného osvobození se od koloběhu zrození a smrti.

flagový rundown: speciální auditing, jehož cílem je plná a stabilní exteriorizace ducha. Je dodáván pouze na Flagu.

Flag: název jedné z nejvyšších organizací církve na světě ve městě Clearwater na Floridě. Dodávají se zde nejpokročilejší stupně OT a speciální auditingy.

Slovníček připravil Břetislav Mrkos.

Před deseti lety byl svět šokován teroristickým útokem v Tokiu

SPIRÁLA KRIZÍ A NÁSILÍ

Zdeněk Vojtíšek

V pondělí 20. března 1995 v 8 hodin ráno jelo pět členů japonské náboženské skupiny Óm šinrikjó v pěti různých vlacích tokijského metra. Vlaky se měly setkat asi ve čtvrt na devět na stanici Kasumigaseki, která se nachází v centru města blízko policejní centrály a dalších vládních budov. Každý z pětice ve svém vlaku metra propíchl hrotem deštníku igelitový pytel se sarinem na podlaže vagónu a urychleně se vzdálil. Cestující začali kašlat, zvracet, dusit se a několik z nich zkolabovalo. Celkem bylo smrtelně jedovatým nervovým plynem otráveno asi 5 tisíc lidí, 12 lidí zemřelo.

Po této události zavládlo nejen v Japonsku, ale na celém světě zděšení. Nejprve vyvolala vlnu zděšení skutečnost, že se jednalo o první teroristický útok chemickou zbraní. Svět se obával, že začala nová éra terorismu. Pak vyšlo najevo, že děsivý útok se ovšem moc nepovedl: v té době Óm šinrikjó již zvládala vyrobit daleko kvalitnější sarin a dovedla ho také rozptýlit daleko lépe než dírami v igelitových pytlích. Ukázalo se, že teroristický útok byl pravděpodobně proveden narychlo a nebyl příliš připravený. V případě skutečně promyšleného útoku by se oběti počítaly na desetitisíce.

Časem se zděšení veřejnosti ještě stupňovalo zjištěním, jak snadno získala relativně malá a málo významná náboženská skupina špičkové technologie a spolupráci špičkových vědců. A teprve postupně vyplývalo na povrch, kolik předchozích vražd, chemických útoků a dalších zločinů měla Óm šinrikjó na svědomí, než ji její okolí začalo brát tak vážně, jak si zasloužila.

O učení Óm šinrikjó referoval časopis Dingir již roku 1998.¹ Nyní se touto skupinou

zabývá ve dvou částech. V tomto čísle se pokusíme stručně vystihnout násilnou historii, která vyvrcholila onoho osudného 20. března 1995. Pro snadné pochopení vývoje Óm šinrikjó rozdělíme tuto historii do tří etap a poněkud ji zjednodušíme.

V příštím čísle se budeme zabývat postavou zakladatele a vůdce Óm šinrikjó, který je znám pod svým druhým jménem jako Šókó Asahara, a jeho učení. Zmíníme i osud skupiny po roce 1995. V obou částech vycházíme především z prací americké religionistky Catherine Wessingerové² a přihlížíme i k českému vydání výborné práce novináře D. W. Bracketta.³

1. etapa: progresivní milenialismus

Historie Óm šinrikjó začíná roku 1984. Tehdy Šókó Asahara (ještě pod jménem Čizuo Matsumoto) opustil náboženskou skupinu, jejímž byl členem, a s 15 následovníky založil skupinu vlastní. O rok později získal pozornost médií tvrzením, že dokáže levitovat. Tato zkušenost ho v očích veřejnosti měla potvrdit jako toho, kdo vytvoří buddhistic-

kou ideální říši, *šambhalu*. Asaharova skupina se tak začala profilovat jako mileniální, tedy silně očekávající budoucí kolektivní blaženost.* Na téma nadlidských schopností, dosažených díky askezi, vydal Šókó Asahara v následujících letech několik knih. Prohlašoval, že dokáže levitovat, prorokovat, uzdravovat, ovládat počasí i že má schopnost jasnovidnosti, telekineze apod.

V letech 1986 a 1987 navštívil Šókó Asahara dvakrát Indii. Poprvé se po dvou měsících meditace v Himalájích vrátil jako dokonalý mistr. Při druhém pobytu se v Dharamsale setkal s dalajlamou. Společné fotografie s touto oceňovanou duchovní osobností pak v následujících letech mnohokrát propagačně využil. Roku 1987 jeho skupina změnila jméno na Óm šinrikjó (Óm Nejvyšší pravdy).

V tomto období je Asaharovo učení spíše optimistické (viz rámeček „Katastrofický...“). Varuje sice před apokalypsou a stanovuje její datum na dobu mezi lety 1999 a 2003, ale dává naději, že této události je možné předejít rozšířením Óm šinrikjó po celém světě. Má stačit, když Óm šinrikjó získá 30 tisíc lidí, kteří se stanou *šukéši*, tedy zcela oddanými žáky Asahary, žijícími spolu v komunitách. Ideální říše *šambhala* má vzniknout postupně prostřednictvím budování tzv. lotosových vesnic, v nichž žijí *šukéšové*. Z lotosových vesnic se spasení rozšíří nejprve do Japonska jako vyvolené země a pak do celého světa.

2. etapa: zlom

Roku 1988 je možné u Šókó Asahary registrovat první náznaky zásadní doktrinální změny. Je možné, že k vnitřnímu zlomu došlo v souvislosti s Asaharovou nemocí, kterou vysvětloval jako následek toho, že na sebe bere špatnou karmu těch, které zasloučil. Ve

* Slovo „mileniální“ je odkazuje ke křesťanské představě tisícileté říše pod boží vládou.

Óm šinrikjó: útoky jedovatými látkami, zkoušky a havárie

Červen 1993: zkouška zbraně hromadného ničení pomocí obřího rozprašovače na střeše tokijského ústředí Óm šinrikjó; byla rozptýlena látka, o níž vedení Óm šinrikjó předpokládalo, že je to antrax; zahynuli ptáci, domácí zvířata a rostliny; policii nebylo dovoleno vstoupit na pozemky Óm šinrikjó. **Červenec 1993:** obyvatelé čtvrti Kameido v Tokiu, blízko centra Óm šinrikjó, si stěžovali na zápach plynu; policii nebylo dovoleno vstoupit na pozemky Óm šinrikjó. **27. června 1994** zasáhl sarinový mrak město Macumoto v prefektuře Nagano, 7 lidí zemřelo, 600 bylo zraněno, z činu byl obviněn muž, který událost ohlásil; až po 20. 3. 1995 se ukázalo, že plyn vypustili příslušníci Óm šinrikjó z nákladního auta. Mezi mrtvými byli dva soudci, kteří rozhodovali spor mezi vlastníkem pozemků a Óm šinrikjó. **Červenec 1994:** z komplexu Óm šinrikjó v obci Kamikuišiki na úpatí hory Fudži unikl chlór. Lidé v obci byli přiotráveni; policii nebylo dovoleno vstoupit na pozemky Óm šinrikjó. **O týden později** na stejném místě rostliny v okolí uhynuly; později bylo zjištěno, že unikl sarin. **15. března 1995:** pokus vypustit botulinové bakterie na stanici tokijského metra Kasumigaseki selhal. **20. března 1995:** útok sarinem (popsán v úvodu článku na této stránce). **5. května 1995** selhal pokus vypustit kyselinu kyanovodíkovou (cyklon B) na rušné tokijské stanici Šindžuku.

Katastrofický a progresivní milenialismus

Základem *katastrofického milenialismu* je víra, že kolektivní blaženost může nastat až po apokalyptickém zániku tohoto zlého světa. Katastrofický milenialismus je proto charakterizován pesimistickým viděním... Tento postoj může v některých případech vést ke konfliktu - jednak uvnitř skupiny pod tlakem zklamání z nesplněných mileniálních nadějí, jednak navenek v důsledku napjatého vztahu s většinovou společností (na obou stranách bývá ostrá kritika a odsuzování). Konflikt mohou někdy katastrofičtí milenialisté dokonce sami vyhledávat...

Na druhou stranu *progresivní milenialismus* věří v možnost postupného budování mileniální říše, na němž se ... podílejí i lidé. Je to hnutí optimismu a pokroku, sebezlepšování a víry v možnosti člověka. I tento typ ovšem může být stejně (a někdy i více) konfliktní ve snaze odstranit z cesty ty, kdo by takovému pokroku bránili.

Podle: Z. Vojtíšek, *Milenialismus a New Age*, *Dingir* 2/2003, str. 64-65

větší míře se také objevily námitky ze strany rodičů a dalších příbuzných Asaharových *šukéšů*. Podmínkou pro *šukéšu* totiž bylo vzdát se veškerých kontaktů s rodinou, obětovat všechnu majetek ve prospěch Óm šinrikjó a věnovat se přísné askezi. Ostatně, těchto *šukéšů* Asahara zasvětil mezi lety 1986 a 1990 jen 537, což musel považovat za těžké zklamání vzhledem k cíli 30 tisíc *šukéšů*, kteří by mohli odvrátit apokalypsu.

Kvůli přísné askezi *šukéšů* došlo roku 1988 k pravděpodobně prvnímu úmrtí: Terajuki Majima zemřel při násilném ponořování do ledové vody. V té době již probíhalo jednání o registraci Óm šinrikjó jako náboženské organizaci, a tak byla Majimova smrt utajena. Kvůli Majimově smrti došlo také k pravděpodobně první vraždě: zavražděn byl Šúdzi Tagučí (25 let), jehož smrt kolegy vystrašila a chtěl Óm šinrikjó opustit. Šókó Asahara se patrně obával, že by smrt vyrazil a narušil tak registrační proces.

Registrace podle zákona o náboženských společnostech ale stejně neprobíhala hladce. Óm šinrikjó si ji roku 1989 vymohla až sérií ostrých demonstrací. Zaplatila za ni ovšem vysokou cenu ve formě odporu ze strany veřejnosti, vzbuřené zoufalými rodiči. V novinách *Sunday Mainichi* vyšlo

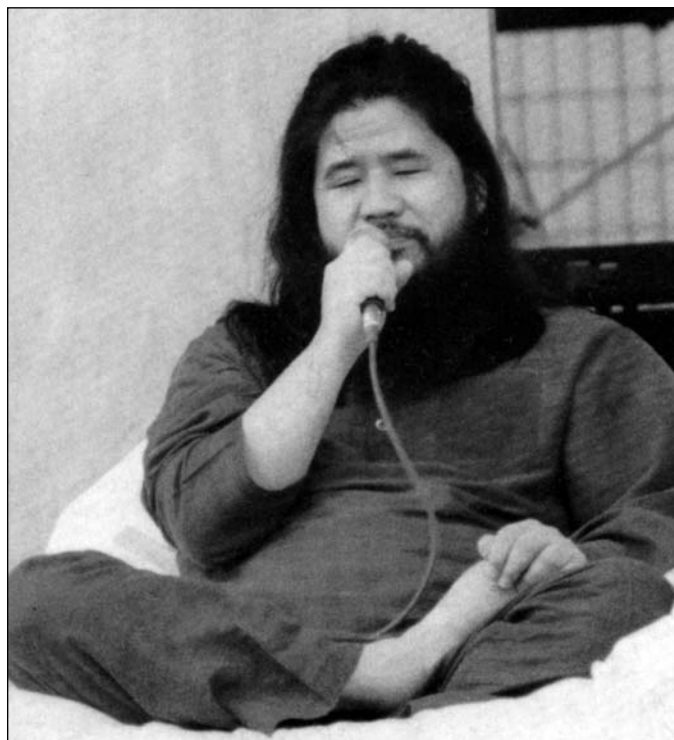
v říjnu 1989 několik negativních článků, nazvaných výmluvně „Vraťte mi mé dítě!“. V zápase proti registraci se také zformovala Společnost obětí Óm šinrikjó a najala schopného právníka.

Právník Cucumi Sakamoto ihned napadl Asaharu na citlivém místě: chystal se dokázat, že prodejem své krve následovníkům (za ekvivalent asi 10 tisíc dolarů) se dopouští gigantického podvodu. Asaharovu krev členové Óm šinrikjó pili při tantrickém rituálu (podobně jako vodu z jeho lázně apod.), aby se ztotožnili s buddhovskými vlastnostmi svého mistra. O své krvi Asahara tvrdil, že podle zjištění Univerzity v Kjótu obsahuje unikátní DNA.

Sakamoto se ovšem chystal zveřejnit, že kjótská univerzita o Asaharově krvi nic neví. Tím by silně ohrozil Asaharovu prezentaci jako živého Buddhy. Dříve, než se Sakamotovi zveřejnění podařilo, byl trojicí členů Óm šinrikjó zavražděn spolu s manželkou a synem. Jejich těla vrahové ukryli a ačkoli na Óm šinrikjó padlo podezření, zločin mohl být vyšetřen až po výsleších v roce 1995. Vyvraždění rodiny Sakamotových ovšem definitivně otočilo Óm šinrikjó ke katastrofickému milenialismu. Náboženská skupina začala bojovat na několika frontách doslova o všechno.

3. etapa: katastrofický milenialismus

V zápase o přízeň veřejného mínění se Óm šinrikjó nadále nedařilo. Následujícího roku (1990) Šókó Asahara kandidoval do Horní sněmovny Parlamentu za svou stranu Šinritó (Strana Nejvyšší Pravdy), tvořenou jeho následovníky. Důvodem kandidatury snad byla snaha seznámit s katastrofickými předpověďmi co nejširší veřejnost. Utrpěl ovšem zdrcující porážku. A nejen to: strana i on sám se stali terčem posměchu kvůli naivně vedené předvolební kampani, absenci politického programu a očividnému uctívání náboženského a politického vůdce vlastní stranou.



Šókó Asahara v únoru 1995.

Foto z knihy D. W. Bracketta „Svatý teror“.

Nepřízeň veřejného mínění měla důsledek také v tom, že vážla stavba lotosových vesniček. Několikrát se stalo, že vlastník pozemků odstoupil od koupě ve chvíli, když vyšlo najevo, že kupujícím je Óm šinrikjó. Média referovala o případech, kdy se sice Óm šinrikjó podařilo koupit pozemek díky nastrčenému kupci, ale obec raději pozemek vykoupila za dvojnásobnou cenu, než aby snesla přítomnost lotosové komunity.

Pocit neúspěchu, ohrožení a křivdy, který jistě musela Óm šinrikjó zažívat, se odrazil na jejím krutém pronásledování odpadlíků a kritiků (viz rámeček „Násilí...“ na další straně). Mnoho odpadlíků bylo uneseno zpět do objektů Óm šinrikjó, zbito, chemicky omámeno a zajištěno v nemocnici, která náboženské skupině patřila. Jen za osm měsíců roku 1993 zemřelo v této nemocnici devět pacientů. Nemocnice přitom měla pouze devět lůžek. Léčení byli tito pochybující a rebelující příslušníci Óm šinrikjó asketickou praxí a dávkami chemikálií. Kontakty s rodinami byly zakázány, doporučeny byly naopak dary ve prospěch Óm šinrikjó, které měly zajistit vylepšení pacientovy karmy. Několik lidí upadlo následkem léčení do kómatu. Je možné, že několika mrtvých těl pacientů se Óm šinrikjó zbavila spálením v průmyslové mikrovlnné troubě.

Podle policejních odhadů zavraždili od října 1988 do března 1995 příslušníci Óm šinrikjó celkem 31 lidí; násilí bylo pácháno

kvůli pochybování, úmyslu opustit Óm šinrikjó a pro získání finančních darů. Nejméně osm lidí zemřelo na následky extrémně asketických praktik, dva spáchali sebevraždu.

Násilí uvnitř skupiny i vůči kritikům a odpadlíkům ospravedlňovala Asaharova verze učení a praxe *phowa* o přenesení do buddhovské říše v okamžiku smrti. Podle Asahary mají všichni, kdo ho odmítnou jako duchovního učitele, tak špatnou karmu, že se musí znovu narodit do nižších, pekelných říší. Násilná smrt takového člověka pak pro něj znamená odebrání této špatné karmy a duchovní vzestup v příštím životě.

Katastrofické vidění se ovšem neobracelo jen vně skupiny, ale projevilo se v radikalizaci doktrín a praxe uvnitř. Po volebním neúspěchu v roce 1990 Asahara opustil své dřívější přesvědčení, že *šambhaly* nakonec dříve či později dosáhnou všichni lidé, a slíbil ji jen zasvěceným *šukéšům*. V následujících letech pak přitvrdil apokalyptickou rétoriku, šířil konspirační teorie (proti Židům a svobodným zednářům a jimi ovládané vládě USA) a zkracoval lhůtu závěrečné světové bitvy. Roku 1992 předpovídal konec světa na rok 1999 (odvolával se přitom na Nostradamova proroctví, která jsou v Japonsku dobře známa), roku 1993 předpověď posunul na rok 1997 a na konci roku 1994 předpovídal přírodní katastrofy v Japonsku a rozpoutání třetí světové války do konce roku 1995.

Ruku v ruce s ostrými slovy šly i Asaharovy činy. Přípravu na obranu před Američany, kteří se stále více dostávali do role apokalyptického nepřítele, bral Asahara velmi vážně. Předpokládal, že Američané zaútočí zbraněmi hromadného ničení. Lo-

tosové vesničky začaly být proto vnímány jako útočiště před jadernou katastrofou a vybavovány úkryty.

Asahara ale zamýšlel vynést proti Američanům stejnou kartu, jakou měli vynést oni. Již roku 1990 dal svým nejbližším podřízeným příkaz k vývoji chemických, biologických a jaderných zbraní. Vědecké kapacity Óm šinrikjó pracovaly i na vývoji mikrovlnných, laserových a elektromagnetických zbraní. Óm šinrikjó se pokoušela těžit uran v Austrálii, získat virus eboly v Zaire i nakoupit špičkové technologie v USA.

Žádná z těchto akcí ale nebyla tak úspěšná jako získání řady vědců do ruské pobočky Óm šinrikjó po rozpadu Sovětského svazu roku 1991. Jejich prostřednictvím si pak Óm šinrikjó obstarala nejen množství automatických zbraní, ale i zařízení na jejich výrobu a zařízení na výrobu biologických a chemických zbraní. Roku 1993 tak Óm šinrikjó již disponovala laboratořemi, v nichž se úspěšně vyráběly a testovaly především chemické a biologické zbraně hromadného ničení (viz rámeček „Óm šinrikjó: útoky...“ na straně 6).

Rychlý konec

Svět Óm šinrikjó ale nevydržel ani do konce roku 1995. Hned prvního dne tohoto roku dali investigativní novináři do souvislosti několik událostí úniku jedovatých plynů s Óm šinrikjó. Asahara zjevně znervóznel a vydal příkazy k ještě většímu utajení vědeckých provozů. Zároveň obvinil Američany, že se jejich FBI snaží Óm šinrikjó zničit jedovatými plyny podobně, jako když roku 1993 zaútočila na dauidiány.⁴ Mediální pozdvižení přimělo kolem 17. března japonskou



Lékař Ikuro Hata, jeden z útočníků v tokijském metru.
Foto z knihy D. W. Bracketta „Svatý teror“.

policii k vyhlášení vyšetřování. 19. března proběhla razie v ósacké pobočce Óm šinrikjó. Při ní byli zadrženi čtyři její členové. Na 20. března byla naplánována razie do ústředí Óm šinrikjó v Tokiu.

Než k ní došlo, zahájil Šóko Asahara apokalypsu útokem v tokijském metru. Jak jsme již uvedli, byla to naštěstí improvizovaná a vcelku neúspěšná akce. Nezasáhla vládní úřady a nevyprovokovala třetí světovou válku, jak Óm šinrikjó původně zamýšlela. Vzhledem k míře nebezpečí, které tato náboženská skupina představovala, to bylo vlastně velmi šťastné rozuzlení. ■

Bibliografická poznámka

Článek byl napsán pro Dingir a pro časopis Týžden.

Poznámky

- 1 VASILJEVOVÁ, Z., Co se skrývá za učením pravdy aum?, *Dingir* 1998, 1 (4), str. 16-19.
- 2 WESSINGER, C., *How the Millenium Comes Violently. From Jonestown to Heaven's Gate*, Seven Bridges Press, New York, London 2000, str. 120-157.
- 3 BRACKETT, D. W., *Svatý teror. Armageddon v Tokiu*. Přeložila Denisa Vostrá, Mladá fronta, Praha 1998.
- 4 Česky o této události viz VOJTÍŠEK, Z., Waco změnilo svět, *Dingir* 2003, 6 (2), str. 43.

Násilí na členech a odpůrcích Óm šinrikjó

Roku 1988: smrt Terajuki Majima při asketické praxi. **Únor 1989:** zavražděn Šúdzí Taguchi, který chtěl kvůli Majimově smrti opustit Óm šinrikjó. **3. listopadu 1989:** vyvražděna rodina právníka, který jednal ve prospěch Společnosti obětí Óm šinrikjó; zahynul Cucumi Sakamoto (33 let), jeho manželka Satoko (29 let) a jejich syn Tacuhiko (14 měsíců). **30. ledna 1994** pronikli do ústředí Óm šinrikjó v obci Kamikuišiki dva bývalí členové Kótaró Očida (29 let) a Hideaki Jasuda (26 let) ve snaze odvést Jasudovu nemocnou matku; byli zadrženi a Jasuda byl přinucen zavraždit Očidu; pak mohl odejít s tím, že bude tvrdit, že matka je zdráva a že Očida se rozhodl znovu připojit k Óm šinrikjó. **20. září 1994** byl vypuštěn smrtící plyn fosgen do bytu novinářky Šóko Egawa, která napsala články, kritické k Óm šinrikjó; novinářka byla hospitalizována. **2. prosince 1994** byl plynem VX zasažen Noboru Mizuno (83 let); byl hospitalizován více než šest týdnů. Mizuno poskytl úkryt šesti odpadlíkům od Óm šinrikjó. Útok spáchal stejný muž, který útočil i na novinářku Šóko Egawa, Tomomicu Niimi (30 let), bezpečnostní velitel Óm šinrikjó. **12. prosince 1994** Niimi zavraždil na ulici Ósaky plynem VX muže jménem Takahito Hanaguči (28 let); vedení Óm šinrikjó se totiž domnívalo, že je nasazeným policejním agentem. **4. ledna 1995** se Niimi pokusil zavraždit plynem VX Hirojuki Nakaoka (57 let), představitele Společnosti obětí Óm šinrikjó; Nakaoka byl několik týdnů v kómatu. **28. února 1995** byl na tokijské ulici unesen Kijoši Karija (68 let), protože poskytl úkryt své sestře jménem Aiko Nišina (62 let) poté, co opustila Óm šinrikjó; Aiko Nišina dříve věnovala Óm šinrikjó částku asi 600 tis. dolarů; Kijoši Karija byl otráven a zemřel během výslechu v jednom z center Óm šinrikjó; jeho tělo bylo pravděpodobně spaleno v průmyslové mikrovlnné troubě. **30. března 1995** (již po útoku v tokijském metru) byl těžce zraněn policejní důstojník Takadži Kunimacu; anonymní telefonát zrazoval policii od vyšetřování Óm šinrikjó. **16. května 1995** explodovala dopisová bomba v rukou sekretáře tokijského primátora, který předtím zveřejnil úmysl revokovat náboženský status Óm šinrikjó.

Strava může znamenat průlom posvátna do běžného života

NÁBOŽENSTVÍ A JÍDLO

Ivan O. Štampach

Moderní civilizace změnila jídlo v pouhý „příjem potravy“. Zapomíná na jeho sociální, kulturní, etické a duchovní souvislosti. Náboženství bylo vykázáno do oblasti zbožných citů. Jeho dějiny i současný život však ukazují, kolika vazbami je s jídlem spojeno.

Jsmo to, co jíme

Nechápeme-li náboženství jen jako sociální útvar charakterizovaný organizačními strukturami, ceremoniemi, mýty a doktrínami, vznikne otázka po vazbě jeho osobního prožívání se *zkušeností*. Existuje specifická „náboženská zkušenost“? O to se odborníci přou. Pro jedny jde jen o nábožensky zařazené běžné životní zkušenosti, druzí se domnívají, že jde o neredukovatelné, specifické prožitky.

Moudrost jazyka samotného nám ukazuje, oč může jít. Slovo *zkušenost* souvisí s kousáním. Poznatky se často označují jako potrava pro duši. Známe-li něco, např. nějakou životní situaci povrchně, říkáme, že jsme toho pouze *okusili* nebo to *ochutnali*. Když se do nějakého tématu pustíme naplno, říkáme hovorově, že jsme do něj *zažráni*. O zkušenostech, které nás netěší, říkáme někdy, že jsou hořké.

V různých jazycích pozorujeme spojitost poznání s různými tělesnými zkušenostmi. Latinské *cognitio* - poznání se někdy vykládá jako co-genitio (spolu-plození, spolu-rození). Podobně hebrejské *jada'*, které najdeme v biblickém příběhu o prvních lidech, se překládá tak, že Adam „poznal“ Evu, ale následkem tohoto poznání bylo, že porodila syna. Proces, jímž dospíváme k zvláštnímu poznání poskytnutému jaksi „shůry“, se nazývá „inspirace“, což je latinské *inspiratio* - vdechnutí, vdechování.

Vše nasvědčuje tomu, že novověké myšlení zvěcnilo a zpředměnilo bytostně lidské děje, jako je jídlo a spolu ním dýchání a milostné dotýkání a objímání. Vyrvalo je z komplexní lidské souvislosti. Připsalo jim jen fyzikálně chemický a biologický význam. Archaickému člověku neunikala hlubší dimenze jídla a ostatních způsobů kontaktu se skutečností. Postmoderní člověk znovu objevuje posvátnou dimenzi prostých každ-

denních aktivit. Fenomenologická analýza takových činností, jako je jídlo, ukazuje, že to, co nazýváme náboženskou zkušeností, může opravdu být právě jejich hlubší dimenze.

Z tohoto hlediska není udivující, že náboženství mají svá pravidla, co jíst a co nikoli, kdy jíst a kdy nejíst, znají příležitostná nebo účelová omezení v jídle, doprovázejí všední jídlo bdělou pozorností odhalující jeho hlubší rozměr, a proto také meditací a modlitbou. Jídlo je součástí obětních rituálů: tak, jako člověk navazuje nebo obnovuje přátelské či příbuzenské pouto s lidmi u společného stolu, i jedení z toho, co bylo nabídnuto Bohu či bohům, znovunavazuje (lat. *religio* - znovunavázání) spojení s nimi.

Pardubická konference Náboženství a jídlo

Největší religionistické pracoviště v České republice, Katedra religionistiky a filozofie Fakulty humanitních studií pardubické univerzity, pořádala společně s Českou společností pro studium náboženství ve dnech 25. a 27. října 2004 dvoudenní mezinárodní konferenci věnovanou právě vztahu jídla a náboženství. Pracovníci hostitelského pracoviště, jiných univerzitních a akademických pracovišť, také ze Slovenska a z Polska, se touto tematikou zabývali v tematických blocích věnovaných historii jídla v religiózním kontextu od antiky po novověk. Zvláštní blok byl věnován rituální hostině ve starověku. Další přednášky poskytly materiál ke srovnání jídelní praxe a pohledů na jídlo v judaismu, křesťanství a islámu. Více příspěvků, např. většina příspěvků slovenských účastníků, se věnovalo kulturně antropologickým a etnologickým souvislostem.

Druhý konferenční den přinesl příspěvky o jídle v současné religiozitě. Vít Machálek si všiml extrémního jevu, který pracovně nazval „spirituální anorexií“. Dva

referující (Bryndzová a Fárek) se věnovali jídlu ve višnuistické tradici s ohledem na současné hnutí Hare Kršna. Milan Fujda z Brna se zabýval z religionistického hlediska současným českým čajovnictvím. Závěrečný příspěvek nabídl filozofickou reflexi tématu.

Příspěvky tohoto čísla jsou výběrem několika příspěvků z pardubické konference ve zkrácené a zjednodušené podobě. Kompletní znění vyjde pravděpodobně ještě v první polovině roku 2005.¹

Obecná jídelní pravidla

Kdyby se sešli u stolu představitelé všech náboženství, bylo by těžké sestavit menu, které by všem vyhovovalo. Jídelní pravidla jsou pro různá náboženství a směry uvnitř nich specifická a výlučná. Religionisté jeví tendenci hledat v nich (a v jiných náboženských předpisech či úkonech) nesystematická, předvědecká, pouze empiricky odvozená hygienická pravidla. To však už dnes nelze jednoznačně potvrdit. U některých pokynů nenajdeme racionální odůvodnění a jsme nuceni předpokládat např. potřebu odlišit se od náboženského okolí.

U archaických náboženství si religionisté všimli fenoménu *tabu*.² Kulturní antropologové a etnologové nahromadili rozsáhlá pozorování. Srovnávací práce v tak velkém rozsahu by byla nesnadným úkolem, jehož by se religionistika mohla teprve ujmout. Teprve tak by se potvrdily či vyvrátily občas formulované hypotézy o dalekosáhlé shodě napříč rasami, klimatickými oblastmi a kontinenty.

Čínské tradiční náboženství, ať v jeho konfuciánské nebo taoistické podobě, je nesnadné odlišit od jiných oblastí lidského života. To platí i o tradiční čínské medicíně s jejími komplikovanými profylaktickými a léčebnými dietami. Radikální stoupenci indických náboženství vázaných na védskou tradici aplikují zásadu *ahimsa* (nenásilí) tak, že uplatňují vegetariánskou nebo dokonce veganskou dietu. Obecně znám je zákaz pojídání hovězího masa. Jídla se posuzují podle příslušnosti ke třem principům zvaným *sattva*, *radžas* a *tamas*, přičemž při duchovní praxi se doporučuje strava *sattvická*. Buddhisté, pokud jim v tom nebrání zvlášť nepříznivé přírodní podmínky (jako v Tibetu či Mongolsku), jsou vegetariány. V první z Patera mravních zásad (*pañca śīla*) se buddhista, ať mnich nebo laik, zavazuje neublížovat cítícím tvorům. Pokud si mnich vyžebra maso, může je jíst, ale nemá připustit, aby se kvůli jeho

potravě zabíjela zvířata. Pátou zásadou se buddhista zřiká užívání opojných prostředků.³

Obrátíme-li pozornost k monoteistickým abrahámovským náboženstvím, zjišťujeme nejprve v judaismu složité předpisy o rituálně čisté stravě (*košer*) postupně formulované na základě Tóry, Talmudu a historických i současných výroků autorit. Víme, že různé postoje k těmto předpisům najdeme v různých směrech judaismu (ortodoxní, konzervativní, liberální apod.). Křesťanství nemá speciální „diету“. Člověka podle Ježíšových slov neposkvrňuje to, co do něj (jako pokrm) vchází, nýbrž špatná slova a špatné činy, které z něj vycházejí.⁴ Křesťan může jíst cokoli s vděčností za Boží dary. Výjimku tvoří adventisté, kteří v poněkud volnější verzi uplatňují židovské předpisy o jídle, a značná část z nich v tom jde ještě dále a jsou vegetariáni. Islám zakazuje podobně jako judaismus vepřové maso a navíc ještě alkoholické nápoje.⁵

Půst

Náboženství stanovují časová omezení v jídle. Půst se ovšem nemusí týkat jen jídla. Může znamenat také období bez zábav, souvisí s pokáním, a proto je obdobím vážným. Židovská postní praxe je omezena na Jom Kipur, kající den blízko začátku židovského roku. Dospělí nic nejedí a nepijí a berou na sebe i další omezení - někteří se postí celých deset dní před hlavním svátkem. Devět dní, počínaje dnem prvního jarního úplňku (s přihlédnutím k židovskému „přestupnému roku“), je pesachových, velikonočních dní, ve kterých zejména askenázští Židé nejedí nic kvašeného (kynutého) z pěti určených obilovin, ale i některé další pokrmy. Na jeden ze dnů před hlavním svátkem Pesach připadá půst prvorozených.

Tradiční křesťanské církve mají půst před Velikonocemi. Jeho začátek v západním ritu, Popeleční středa, a pak Velký pátek jsou dny přísného postu, kdy se může dospělý člověk nasytit jen jednou denně a nemá jíst maso. Někteří na Velký pátek nejedí vůbec. V ostatní dny předvelikonočního postu a všechny pátky roku (kromě liturgických slavností) je mírný půst zvaný půst zdrženlivosti, nikoli půst újmy. Pokoncilní římskokatolická církev postní praxi liberalizovala v tom smyslu, že umožňuje jeho náhradu jinými skutky.

Pravoslavní křesťané, zejména mniši, mají mnohem přísnější a velmi komplikované postní předpisy. Předvelikonoční půst je

delší, jiný dlouhý půst je před Vánocemi a během roku jsou další postní dny nebo období. Protestantské církve sice posty obvykle nepředepisují, v některých evangelikálních a zejména letničních církvích se však lidé postí dobrovolně, spíše při různých příležitostech než v dobách stanovených kalendářem. Ve velmi radikální podobě to může znamenat úplné zdržení se pokrmu i na čtyřicet dní.

Velmi známý je islámský postní měsíc *ramadán*, kdy se od východu do západu slunce nemá jíst, pít a souložit. Celý měsíc je chápán jako doba modlitby, pokání, studia a zklidnění. Vzhledem ke kratšímu islámskému roku se ramadán postupně posouvá proti našemu kalendáři. Snadnější je k dodržení na severní polokouli (kde žije většina muslimů) v době, kdy spadá na období blízko zimního slunovratu - jako v těchto letech.

Posvátná hostina

V tradiční společnosti společně stoluje rodina. Kdo je pozván k rodinnému stolu, stává se téměř členem rodiny. Společné stolování naznačuje vznik přátelského vztahu. Bůh, či bohové a bohyně jsou v různých náboženstvích účastníky hostiny, a tak se mezi ním/ními a lidskými stolovníky vytváří vztah popisovaný jako rodinný, přátelský či smluvní. Častým darem předkládaným božským bytostem je pokrm nebo nápoj. Něco z obětí požívají kněží a další zúčastněné osoby. V různých archaických a antických náboženstvích máme obětní či jiné posvátné hostiny s různými odstíny a důrazy.

V izraelské náboženské tradici se oběti a obětní hostiny tak, jak jsou popsány především v Pěti knihách Mojžišových, praktikovaly v kmenových svatyních a pak ve společném jeruzalémském chrámě. Po jeho zničení se oběti nepřinášejí, nepokládáme-li za oběť velikonoční usmrcení beránka a požívání jeho pečeného masa (oficiálně se vykládá jinak). Různé typy hostin o svátcích nebo po synagogální bohoslužbě doplňují rodinnou velikonoční hostinu - *seder*.

Křesťané konají památku vykupitelských činů Ježíše Krista tím, že konají to, co podle pěti novozákonních zpráv konal Ježíš. Když se svými učedníky večeřel, nad láným a rozdíleným chlebem řekl, že je to jeho tělo, které se láme či vydává za nás. Nad sdíleným kalichem mluvil o krvi, již měl brzy prolít a o smlouvě. Některé křesťanské církve (katolíci, pravoslavní, starobylé vý-

chodní církve) této posvátné hostině připisují centrální význam v křesťanském životě, u jiných poněkud pozbyla důležitosti. Bývá různě označována: večeře či památka Páně, eucharistie, spolu s dalšími obřady také božská liturgie a mše.⁶

Jídlo v současné religiozitě

Dnešní doba je nábožensky aktivní, i když Česko se zdá být v rámci euroatlantické civilizace výjimkou. Není však nábožensky tvořivá. Jde spíš o citování a míšení náboženských prvků. Najdeme tam vše, o čem byla řeč, někdy v radikalizované podobě. V širokém proudu někdy označovaném souhrnně (i když zřejmě nepřesně) jako *New age* (Nový věk) se klade velký důraz na stravování. Někdy jsou stoupenci těchto směrů důslednými vegetariány, někteří přešli na indický způsob stravování např. podle receptur hnutí Haré Kršna. Poněkud se v těchto okruzích opomíjí sociální role duchovního stolování, tedy syčení hladových nejen božskými pravdami, ale i pozemským chlebem.

Závěr

Je zřejmé, že náboženství má co dělat s jídlem a jinými docela pozemskými zkušenostmi. Poměrně vzácná je jeho verze, která se od těla a přírody distancuje a odehrává se čistě v oblasti myšlenek a citů. Potrava pro duši a potrava pro tělo se nemusí, neupadáme-li do krajností, vylučovat. ■

Poznámky

- 1 Přípravovaný sborník z konference má vydat CERES, středoevropská sekce světového sdružení pro religionistiku IAHR.
- 2 Výraz z polynéského jazyka Tonga díky badatelům zdůvodněl pro označení posvátného příkazu či zákazu bez ohledu na kulturu, již popisuje.
- 3 Dílčí informace o obřadech a pravidlech čínského náboženství v obou jeho verzích, indických náboženství navazujících na vědy i buddhismus najdeme roztroušené v heslech solidního slovníku kol.: *Lexikon východní moudrosti*, Votobia, Olomouc 1996.
- 4 Evangelium podle Matouše 15,10-11.
- 5 Detaily k židovským zvykům a předpisům najdeme přehledně ve slovníku Ja'akov Newman a Gavri'el Siwan: *Judaismus od A do Z*, Sefer, Praha 1992, k judaismu a dalším dvěma náboženstvím též *Slovník judaismus, křesťanství, islám*, redigovala Helena Pavlincová, Mladá fronta, Praha 1994.
- 6 Seriózně a přehledně z křesťanského hlediska o ústřední posvátné hostině křesťanství, též na pozadí židovské tradice Pavel Filipi: *Hostina chudých*, Kalich, Praha 1991.

Doc. ThDr. **Ivan O. Štampach** (*1946) je vedoucím katedry religionistiky a filozofie na Fakultě humanitních studií Univerzity Pardubice.

Několik příkladů symbolického významu jídla v judaismu

SYMBOLIKA JÍDLA V JUDAISMU

Tomáš Novotný

Vzhledem k váze, která je v judaismu přikládána jídlu (viz článek „Náboženské pozadí kašrutu“ na dalších stranách), jakékoli sváteční jídlo v sobě skrývá hlubokou symboliku.

Snad nejpropracovanější je systém symbolického jídla při pesachové (velikonoční) večeři, tzv. sederu, při němž se připomíná vysvobození Židů z egyptského otroctví. Potraviny, které se při této příležitosti musí objevit na stole, jsou přesně předepsány a mnohé z nich odvozovány už od biblických příkazů.

Samozřejmostí je, že se při této hostině používá pouze nekvašený chléb, tzv. maca (pl. maces). Na památku toho, že při útěku z Egypta izraelské ženy nestačily dát vykvasit chleba, se totiž nesmí po celou dobu osmi dnů svátku (v Izraeli sedmi dnů) požívat nic z vykvašeného obilí a Žid nesmí mít ani nic takového ve vlastnictví.¹ Tento příkaz je velice úzkostlivě dodržován a každá židovská domácnost je před Pesachem neuvěřitelně pečlivě uklížena včetně všech spárů a koutů, sklepa a půdy i rodinného auta, aby nikde nezůstal ani drobeček kvašeného chleba. Protože se nekvašený chléb považuje za symbol pokory a nakynulé těsto za znak nadutosti, většinou se ani nejedí žádné potraviny, které vařením zvětšují objem - jako např. luštěniny, těstoviny apod.

Všechny složky sederové hostiny pak mají hluboký symbolický význam. Nesmí např. chybět hořké byliny (tzv. maror), které

se jedí na připomenutí hořkého údělu v Egyptě, slaná voda, do níž se namáčí zelenina a která připomíná vylité slzy (někdy i projití mořem), nebo tzv. charoset, směs jablek, ořechů, datlí, skořice a červeného vína, symbolizující maltu, s níž Židé jako otroci v Egyptě pracovali, a krev, kterou prolévali. Vejce, které je v judaismu vždy symbolem smutku, má zároveň tím, že čím déle se vaří, tím je tvrdší, připomínat podobnou vlastnost židovského národa v utrpení. Maso na kosti (tzv. zeroa) připomíná nejen oběť beránka, ale i to, že Hospodin vyvedl Izrael „vztaženou paží“ (hebr. zeroa-netuja).²

Z mnohé další symboliky sederové večeře stojí jistě za zmínku pravidlo o pití vína při večeři. Vzhledem k tomu, že víno je symbolem radosti, musí se při zmínění každé z egyptských ran prstem odebrat kapka z poháru. Důvodem je to, že přestože vyvedení z Egypta bylo radostnou událostí, nemá být naše radost plná (plný pohár), když při této záchraně museli zemřít jiní lidé, kteří jsou také Božím stvořením.

Nejen však Pesach, ale všechny židovské svátky mají své symbolické jídlo. Asociací jsou někdy až mechanické - např. na Chanuku se jedí jídla smažená na oleji, protože se tento svátek slaví na památku

zázračného rozmnožení oleje v chrámu. Na Nový rok se zase výjimečně kulatým tvarem chaly (chala - typické sobotní pečivo, normálně pletené jako naše vánočka) vyjadřuje myšlenka koloběhu života.

Velice často však výběr pokrmů souvisí s jejich jménem, které má slavicího přivést k duchovnímu zamyšlení. Tak např. na Nový rok (Roš hašana) se jí mrkev, protože slovo mern מערן znamená v jidiš jak mrkve, tak i rozmnožovat. Smysl je vyjádřen v modlitbě, která se při jedení mrkve říká: „Kéž je tvou vůlí, Hospodine, Bože náš a Bože našich otců, aby se naše zásluhy rozmnožovaly.“ V návaznosti na biblický výrok z knihy Přísloví (2,22), „aby byli bezbožníci ze země vyřati“ (hebr. jikkartu - יכרתו) se jí kvůli zvukové podobě pórek (hebr. kareti - כרתי) a modlí se: „Kéž je tvou vůlí, Hospodine, Bože náš a Bože našich předků, aby naši nepřatelé byli zničeni.“³

Podobná slovní hříčka stojí za vznikem zvyku dávat na Nový rok dětem jíst játra (v jidiš leberlech - לעבערלעך) protože to zní jako příkaz „žij čestně“ (v jidiš leb erlech - לעב ערלעך).⁴

Daleko složitější symbolikou pak je, když se vychází z tzv. gematrie. Tato číselná „magie“ vychází ze skutečnosti, že stará hebrejšтина neměla zvláštní znaky pro číslice, a tak se čísla označovala podle pořadí v hebrejské abecedě (prvních devět písmen označovalo číslice do devítky, pak dále po desítkách a nakonec po stovkách). Tímto způsobem je potom možné chápat každé slovo jako skupinu číslic a jejich sečtením zjistit číslo příslušného výrazu. To se pak hojně využívalo nejen k nejfantastičtějším náboženským spekulacím a zákrytným označením,⁵ ale též tím byla určována náboženská symbolika jídla. Tak se např. na Nový rok nejedí ořechy pouze proto, že číselná hodnota slova ořech (hebr. egoz - אגוז, 1 + 3 + 6 + 7 = 17) je stejná jako hodnota slova hřích

⇒ Dokončení na další straně
v rámečku dole.



Pesachové mísy.



Grafiky na této a následujících dvou stranách ze „Slovníku judaik“, Židovské muzeum v Praze, 2005.

Přísné předpisy kašrutu jsou obranou před vlivy narušujícími integritu židovského společenství

NÁBOŽENSKÉ POZADÍ KAŠRUTU

Tomáš Novotný

Hebrejský výraz „kašer“ znamená „vhodný“. Používá se v nejrůznějších oblastech života. Nejčastěji je však spojován s jídlem a označuje potravu vhodnou k požívání. Odvozený termín „kašrut“ je pak v judaismu souborným označením pro detailní pravidla týkající se jídla.

Jídlo je v judaismu považováno za velice důležité. Od doby zničení chrámu symbolicky zastupuje oběť a stává se téměř posvátným úkonem. Jak říká Talmud (Chagiga 27a): „*Když stál chrám, tak sloužily oběti k usmíření za jednotlivce, nyní k tomu slouží stůl*“. To se vyjadřuje i v řadě drobných zvyklostí týkajících se stolování: Židé nikdy nesedají na stůl, na první kousek chleba se dává sůl (jako při oběti), v některých rodinách nesmějí být při modlitbě před jídlem na stole nože, protože na oltář nože a meče (jako symboly války) nesměly být pokládány, atd.

Základ kašrutu

Pravidla kašrutu mají základ už v biblických příkazech. Základní výčty zvířat zapovězených k požívání nacházíme v Lv 11 a Dt 14,3-21. Tam jsou uvedena ta nejzákladnější pravidla pro živočichy tzv. čisté (vhodné k jídlu) a nečisté (pro Izraelce přísně zakázané). Základní pravidla zněla, že savci se smějí požívat, jen pokud mají rozdělená kopyta a jsou zároveň přezvýkavci, vodní živočichové jen tehdy, pokud mají šupiny a ploutve, a u ptáků jsou jmenovitě uvedeni ti, kteří se jíst nesmějí.

Zkratky knih Bible, použité v textu

Ex	Exodus, 2. kniha Mojžíšova
Lv	Leviticus, 3. kniha Mojžíšova
Dt	Deuteronomium, 5. kniha Mojžíšova

Samotná pravidla kašrutu jsou však daleko podrobnější a neomezují se na výčet zvířat zakázaných k požívání. Podle Dt 14,21 je např. zakázáno požívat jakoukoli zdechlinu (má se místo toho dát nežidovi). Toto označení je pak aplikováno na jakékoli maso, které není z porážky provedené podle přísných rituálních předpisů.

V tomtéž biblickém verši (Dt 14,21) je také zákaz vařit kůzle v mléce jeho matky (vyskytuje se dokonce ještě na dvou dalších místech v Bibli). Z něj je odvozeno přísné oddělování pokrmů mléčných a masitých. Nejenže se nesmějí požívat společně, ale po požití jednoho se musí čekat i několik hodin, než se smí jíst druhý druh. Dokonce se nesmí ani používat stejné nádoby na oba druhy.¹ Z toho vyplývá zvyk, že v ortodoxních židovských rodinách mají dvě kuchyně nebo alespoň dva dřezy, dvě ledničky, dvě skříně

atd. - jedno vždy na mléčné nádoby a druhé na masité.

Tato všechna pravidla kašrutu se stala tak integrální součástí judaismu, že spolu s příkazy o svěcení soboty jsou tím nejtípcištějším projevem židovského náboženství. Pravidla kašrutu jsou hluboce zakořeněna v každém příslušníkovi židovského náboženství a stávají se nepřekročitelnou hranicí.

Sami Židé to parodují v jednom vyprávění, v němž se líčí, jak Jajteles, dohnán bídou, se rozhodl, že se stane lupičem. Poručil Sáře, ať mu sbalí modlitební řemínky, sidur (knihu modliteb) a velký nůž a odešel na lesní cestu loupit. Když se objevil první pocestný, s nožem v ruce ho zastavil a dal mu na vybranou: „Peníze, nebo život!“ Když pocestný rezolutně odmítl vydat svůj majetek, rozpráhl se, že vykoná ortel. V tom se však zarazil a zanařoval: Ženská hloupá! Ona mi sbalila „a milchigen meser“ (nůž na mléčné potraviny, který se nesmí dotknout masa)!

Legendární se stala přísnost jídelních předpisů v židovské sektě žijící v Kumránu u Mrtvého moře před 2 000 lety. Její členové měli tak zažito pravidlo, že jakékoli jídlo připravené mimo komunitu je nečisté, že ten, kdo byl ze sekty vyloučen, často raději, než by pozřel něco nečistého, umíral hladu.

Zásadní otázkou ale zůstává, proč judaismus všechna tato pravidla kašrutu praktikuje. Chtěl bych zmínit pět nejběžnějších teorií vysvětlujících, proč vlastně tyto jídelní předpisy v judaismu existují.

1. Kultické pozadí

První z těchto teorií říká, že Izraelci měli zakázáno požívat určitá zvířata, protože



Nádoba pro mytí rukou má dvě rukojeti, aby se neznečistila již umytá ruka.

⇒ Dokončení na předchozí strany.

(hebr. chet - חֵט, 8 + 9 = 17). Naopak je doporučováno jedení medu nejen proto, že má symbolizovat sladký rok, ale i proto, že med (hebr. dvaš - דָּבָשׁ: 4 + 2 + 300 = 306) má stejnou hodnotu výrazu jako výraz „Otec milosrdenství“ (hebr. av ha-rachamim - אב הרחמים: 1 + 2 + 5 + 200 + 8 + 40 + 10 + 40 = 306), a právě v deseti dnech na začátku roku se zvlášť naléhavě prosí o Boží smilování.

Snad již těchto několik příkladů naznačí, jak propracovaná je symbolika jídla v judaismu a jak se každý pokrm používá i k náboženskému poučení. ■

Poznámky

- 1 Tak již v Bibli: „Po sedm dní budete jíst nekvašené chleby. Hned prvního dne odstraníte ze svých domů kvas. Každý, kdo by od prvního do sedmého dne jedl něco kvašeného, bude z Izraele vyobcován.“ (Exodus 12,15)
- 2 Žalm 136,12.
- 3 Tuto symboliku uvádí už Talmud v traktátu Horajot 12a.
- 4 K symbolice svátečních pokrmů viz více např. STERN, Marc: Svátky v životě Židů, Vyšehrad 2002.
- 5 Tak už v biblické knize Zjevení 13,18 u čísla 666.

Doc. ThDr. **Tomáš Novotný** (*1952) je docentem na katedře filozofie Filozofické fakulty Ostravské univerzity a na katedře religionistiky Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

právě tato zvířata byla nějak spojena s pohanskými kulty okolních národů. Tak se např. mluví o tom, že velbloud hrál významnou roli v syrském kultu, zajíc byl posvátným u Arabů, vepř byl obětím zvířetem v Kenaanu atd.² Mou otázkou však je, zda by se stejně nedaly najít podobné příklady uctívání i u zvířat, která se jíst směla, - jako jsou např. býk či ovce.

2. Symbolické důvody a přisouzení škodlivých duchovních vlivů

Již v dopise Aristeia z 1. stol. ante (par. 145-148, 153) představují košer zvířata ctnosti a nekošer nectnosti. Na nekošer zvířatech se pak hledají špatné vlastnosti, které by při požívání mohly přejít na člověka. Toto nebezpečí je pak viděno jako důvod k zákazu. Stejný názor se nachází i u Filona z Alexandrie a pak i u některých církevních otců. Všeobecně je však dnes tato hypotéza zavrhována.³

3. Učení poslušnosti

Jiná teorie říká, že vlastně neexistuje žádný skutečný důvod, proč právě ta určitá zvířata jsou považována za nečistá a nesmějí se požívat. Příkazy kašrutu se považují za tzv. chukím (příkazy bez udání důvodu)⁴ a mají prý za úkol nás prostě naučit poslouchat. Asi tak, jako vykládá Mose Mendelssohn k výroku z Ex 23,19: „Člověk by neměl říkat: *Netoužím po vepřovém, nesnáším ho. Ale: Měl bych chuť si dát vepřovou, ale můj Otec v nebi usoudil jinak.*“⁵ Tato poslušnost má pak být výcvikem k poslušnosti a sebeovládání i ve všech dalších oblastech života.

4. Důvody zdravotní a hygienické

Zdravotní a hygienické důvody jsou snad nejčastěji uváděným ospravedlňováním kašrutu. Zvláště v racionálně zaměřených publikacích se uvádějí „důkazy“ toho, jak je košer strava zdravější a že to byla Boží Prozřetelnost, která tak chránila svůj národ před nemocemi, když jim bylo zakázáno požívat např. vepřové, které bylo prý v tehdejších dobách zvláště rizikové.



Pečetidlo s nápisem „košer“ pro potvrzení nezávadnosti jídla.

Domnívám se však, že není možné dokázat, že zakázaná zvířata jsou skutečně zdravější než ta ostatní. Navíc - kašrut obsahuje i další příkazy, např. zákaz jíst ovoce ze stromu z prv-

ních tří úrod apod. Těžko asi bude někdo dokazovat, že toto ovoce je zdravější než jiné.

Na druhou stranu je pravda, že kašrut přinášel pro židovské obyvatelstvo v minulosti i určité důsledky zdravotní. Např. při středověkých epidemiích Židé často nebyli zasaženi, protože se stravovali jinak než ostatní obyvatelé a v důsledku příkazů kašrutu i udržovali určitý stupeň hygieny. Žel, vpsledu se tato skutečnost pak často obrátila proti nim samotným. Tím, že neomocněli, byli podezřelí, a začaly se šířit pověsti, že to byli právě Židé, kdo otrávil studně, a tím způsobili epidemii.

Protože však nejsem lékař ani dietolog, nebudu s tak běžným zdravotnickým odůvodňováním kašrutu polemizovat více než na této úrovni. Uvedu pouze jeden příklad příkazu kašrutu, který naznačuje, že v kašrutu nejde především o zdraví a hygienu.

Jedná se o pokyn Talmudu, jak se zachovat, když spadne do vína moucha. Toto slavné doporučení - které se často používá i jako symbol „zlaté střední cesty“ - mluví o tom, že když spadne moucha do vína, jistě se kvůli tomu všechno víno nevylijí. Je také vysloveně zakázáno mouchu ždímat, aby se z ní všechno víno vymačkalo. Nakonec je doporučeno, že se má moucha s trochou vína vyjmout a vyhodit. V kontrastu k tomu stojí příkaz, který nařizuje, že když se vína jen dotkne goj (tedy nežid), musí se všechno víno vylít.

Tento příklad nejen zpochybňuje zdravotní důvody kašrutu, ale zároveň i navozuje poslední a nejpravděpodobnější teorii, proč je na kašrut kladen v judaismu takový důraz.

5. Motiv oddělenosti

Důraz na potřebu oddělenosti Židů od okolního světa a možnost použití jídelních předpisů za tímto cílem vidím jako nejsilnější motiv zdůrazňování kašrutu v židovském prostředí. Vyčítám to z mnohých nařízení a příkazů kašrutu, které při bližším prozkoumání mají vždy stejného jmenovatele - tedy oddělení od gojů.

Toto své tvrzení bych chtěl doložit na dvou příkazech kašrutu - nazývají se Pas akum a Bišul akum.

Kdo je akum?

„Akum“ je akronym tří hebrejských slov עֲבוּרֵי כוֹכָבִים וּמַזְלוֹת (ovdej kochavim umzalot - uctívači hvězd a nebeských znamení) a používá se jako souborné označení pro všechny pohany. Tedy pro každého, kdo není Žid.



Košer restaurace v pražském Židovském městě. Foto: Ondřej Vojtíšek.

Podle „Jewish Encyclopedia“ akum není jakýkoli nežid. Na podporu svého tvrzení encyklopedie uvádí: „Každé vydání Talmudu má na titulní stránce slavnostní prohlášení současných rabínů, že kdekoli je použit termín akum nebo nokri (cizinec), odkazuje pouze na modloslužebné národy dávnověku nebo ve vzdálených zemích, ale nikdy ne na ty, kteří věří v Boží zjevení a slouží Pánu, který stvořil nebe a Zemi, mezi kterými chtějí Židé žít v pokoji, uznávající jejich početnost a modlíce se za jejich prospěch.“⁶

Přesto však praxe ukazuje, že označení akum se aplikuje např. v jídelních předpisech úplně na každého, kdo není Žid. To jasně vyplývá i ze všech rozborů příkazů Pas akum a Bišul akum.

Pas akum (פסח עכו"ם) je chleba, který připravil akum a Bišul akum (בישול עכו"ם) je (vařené) jídlo, připravené akumem. Proti-kladem je pak Pas Jisroel (פסח ישראל) a Bišul Jisroel (בישול ישראל).

Pas akum

Pas akum (dosl. skýva akumova) je zákaz požívat chléb, který připravil nežid. Zajímavé a v našem kontextu velice instruktivní jsou důvody uváděné pro tento zákaz.

Podle dvou nejslavnějších židovských vykladačů, nazývaných Raši a Rambam, je důvodem pro vyhlášení obava ze smíšených manželství. Zákaz požívat chléb, který nevyrobil Žid jako předcházení smíšeným manželstvím vykládá Raši i u textu Talmudu

v traktátu Avoda Zara 35b. Překvapivě malou roli hraje obava (i když i to Raši zmiňuje), že by goj mohl do chleba, který připravuje, vložit něco trejfe (tedy to, co není košer).

Žid tedy nesmí pozřít chléb, pokud ho nepřipraví Žid anebo pokud z něj nějakým způsobem neudělá pas jisroel. To je možné participací na jedné ze tří složek přípravy. Podle Gemary (druhá část Talmudu, výklad Mišny) v Avoda Zara 38b jsou to tyto tři složky:

1. Zapálení pece
2. Umístění těsta do pece
3. Dodatečné přikládání

Žid participací symbolicky znázorňuje, že nemůže přijmout chleba, který připravil goj sám. Manifestuje tím, že Žid je někdo jiný. Platí pro něho jiná pravidla. Participací na výrobě se na samotném chlebu nic hygienicky ani zdravotně nezmění, a přesto ho může Žid jíst.

Diskuse o tom, co vlastně znamená participace na přípravě, často zabíhá až do neuvěřitelných² detailů.⁷ Podle některých rabínů stačí, když Žid zapálí věčný plamínek na sporáku. Nebo stačí, když přihodí klacík do ohně, či sníží teplotu elektrické trouby a zase ji zvýší. V rabínských disputacích se pak řeší nejkurióznější situace, jako např. zda Žid, když zapne troubu, aby se ohřál, a nevědomky tím upeče chleba goje, ho může pak jíst.⁸ Takových hypotetických situací je mnoho. Vždy jde však o to, aby se symbolickou participací ukázalo, že není povoleno jednoduše přijmout chléb, který připravil nežid.

Bišul akum

Snad ještě názorněji je tato skutečnost vyjádřena u příkazu Bišul akum - tedy zákazu jíst cokoliv vařeného, co připraví akum.

Zvláště zajímavé jsou výjimky z tohoto pravidla, které nás vedou k poznání, proč jsou vlastně tato pravidla dána. Když budeme sledovat logiku těchto příkazů, pochopíme, v čem spočívají hlavní důvody dodržování kašrutu.

Žid sice nesmí jíst nic, co uvařil goj, ale Talmud uvádí (Avoda Zara 38a), že je možná výjimka v případě, že se jedná

o tzv. נאכל חיי (ne'echal chay - to, co může být snědno čerstvé). Když goj nabídne Židu něco uvařeného, co je však možno sníst, i kdyby to bylo syrové (např. mrkev), může to Žid přijmout. Nemusí totiž být gojovi zavázán tím, že to uvařil. V důsledku toho pak s ním nenavazuje bližší kontakt.

Druhou výjimkou, kdy Žid smí přijmout potravu od goje, je to, co se nazývá „nevstupuje na stůl králů“ - על שולחן מלכים - ejno ole al šulchan mlachim). Logika je stejná jako v prvním případě: když Žid přijme něco obyčejného, nebude muset být zavázán, nehrozí následné přátelství a nakonec snad dokonce smíšené manželství. Mohou se tedy přijímat prostá nezávazná jídla, ale není povoleno se nechat hostit a navazovat tím přátelství.

Předmětem diskuse pak ale často zůstává, co je královské jídlo a co není. Dvě rabínské školy např. diskutují o tom, zda se brambory hodí na královský stůl, anebo zda jsou v povolené kategorii. Zajímavým případem jsou také sardinky, které byly povoleny přijímat od goje jako prosté jídlo, ale pak je začal anglický král jíst k snídani, a tím se dostaly do zakázané kategorie.

Rav Shlomo Zalmen Auerbach pak zcela jednoznačně tvrdí,⁹ že zvyšující se počet smíšených manželství a asimilace Židů se děje právě v důsledku nedůslednosti v otázce bišul akum.

Ilustrativní je i diskuse nad tím, zda se tento zákaz vztahuje i na kněze, který se nemůže ženit a ani nemá děti, s nimiž by mohlo dojít ke smíšenému manželství. Přesto je nakonec zakázáno přijímat jídlo i od kněze kromě dvou uvedených výjimek. Naopak povoleno je přijímat jakoukoli vařenou potravu, kterou připraví služka, protože se zde nejedná o rovnocenný vztah a nepředpokládá se, že by vděčnost služce za uvaření potravy mohla způsobit nějaké bližší vazby.

Kašrut a víno

Na podporu svého tvrzení, že pravidla kašrutu mají především za účel oddělit Židy od gojů, uvedu ještě skutečnost, že absolutně nejprísnejší pravidla se týkají košer vína. Předpokládá se totiž, že právě při víně padají bariéry a nebezpečí vzájemného obecenství je větší.¹⁰

Proto jsou příkazy týkající se vína tak přísné. Goj se vína nejen nesmí ani dotknout, ale nesmí se dokonce ani dívat, když se vyrábí. Pravidlo praví, že se goj smí lahve vína používaného Židy dotknout, jen pokud je toto uzavřeno dvojím uzávěrem.

Přísné oddělování však není záležitostí jen talmudského nebo ještě pozdějšího judaismu. Už v Bibli jsou příkazy uváděny vždy ve spojitosti se svatostí (tzn. odděleností).

Názorně je to vidět např. na výroku v Lv 11,43-44: „Neuvádějte v opovržení sami sebe pro nějakou hemžící se havěť; nesmíte se jimi poskvřnit, abyste se jimi neznečistili. Já jsem Hospodin, váš Bůh. Posvěťte se a buďte svatí, neboť já jsem svatý. *Neposkvřňte* sami sebe žádnou havětí plazící se po zemi.“ Jídelní zákony jsou tak cestou, jak se naučit odlišování čistého od nečistého v celém životě a uvědomění si svého postavení vyvolenosti a oddělenosti.

Shodou okolností jsou v tomto biblickém výroku i dva hebrejské výrazy, které se později dostaly do běžného židovského žargonu k vyjádření poměru k většinové společnosti. Prvním z nich je „opovržení, ohavnost“ (hebr. šekes), které se používá ve tvaru „šikse“ jako označení pro nežidovskou dívku. Druhým je výraz „poskvrnění, nečistota“ (hebr. tum'a), který se používá jako označení křesťanského kostela - „tume“.

Jídelní předpisy kašrutu byly tedy vždy jedním z prostředků, jak si zachovat vlastní identitu uprostřed jiných národů i uprostřed křesťanské společnosti. Přísné rozpracování pravidel kašrutu bylo sebeobranou před vlivy narušujícími integritu židovského společenství. Tato skutečnost je někdy formulována slovy, že „jídelní předpisy vedou Židy do společnosti Židů“. Nejen Talmud totiž ví, že všechno se vším souvisí. A když se uvolní jeden článek řetězu, povolí řetěz celý.

Tak jako v případě onoho Žida, který přišel za rabínem vyznat hřích, že si před jídlem neumyl ruce. Když se ho rabín ptal, proč se tak stalo, přiznal, že se styděl, protože nikdo jiný si ruce nemyl.¹¹ Když se rabín divil, vyšlo najevo, že nebyl v židovské, ale v křesťanské restauraci. Na rabínovo zděšení reagoval vysvětlením, že neměl na vybranou, protože všechny židovské restaurace byly zavřené. Když tomu rabín nechtěl věřit, přiznal, že byl totiž Jom kipur.¹²

Pravopisná poznámka

V textu je ve slově „Žid“ vždy velké počáteční písmeno. Nerozlišujeme tak mezi významem „příslušník národa“ a významem „příslušník náboženství“.

Bibliografická poznámka

Článek je upravenou a zkrácenou verzí referátu, proneseného na konferenci „Náboženství a jídlo“ 26. 10. 2004 v Pardubicích.

⇒ *Poznámky na protější straně dole.*



Stříbrný pohár, používaný Židy v sobotu a ve svátek.

Společenské kódy odhalují významy křesťanské svátosti

KDO JE POZVÁN K JEŽÍŠOVĚ VEČEŘI?

Pavel Hošek

Slavení Večeře Páně (eucharistie) má od novozákonních dob ústřední místo v křesťanské bohoslužbě. Obec Kristových následovníků si v této svátosti připomíná pozemskou službu Ježíše Krista. Liturgický rámec slavení vychází z tzv. slov ustanovení,¹ která i podle skeptických biblistů pocházejí od historického Ježíše.

Večeře Páně v křesťanské tradici

Večeře Páně měla v dějinách církve nejen důležité místo v bohoslužbě, ale hrála také velmi podstatnou roli v křesťanské spiritualitě. Známa je například tzv. vroucí eucharistická zbožnost české reformace, důraz na co nejčastější přijímání v některých proudech katolické duchovní obnovy, využívání hostie k magickým praktikám v lidové zbožnosti atd. Otázka, jaký je symbolický význam eucharistie pro křesťanskou zbožnost, ovšem vůbec není jednoduchá a různé epochy dějin církve na ni odpovídaly různě. Nemám teď na mysli teologický význam eucharistie jakožto prostředku milosti (svátosti),² ale spíše duchovní význam, který slavení večeře Páně připisuje křesťanská spiritualita.³

Například v tradici evangelického pietismu jsou dodnes patrné silné stopy pojetí, že ústřední symbolický význam eucharistie je připomínka Kristovy smrti na kříži, resp. jeho zástupné smrti za hříchy lidstva. Toto pojetí se pak odráží ve smutečném, místy až ponurém rázu eucharistické slavnosti. Ústřední důraz je kladen na hluboké pokání jakožto adekvátní přípravu na přijímání svátosti, a také na důkladné „sebezkušování“, aby pro případnou lehkomyšlnost či nevyznaný hřích komunikant „nepřijímal nehodně“. ⁴ V extrémním případě pak při vysluhování večeře Páně přijímá pouze malá

část shromážděných věřících, ostatní raději nepřijímají, protože se necítí náležitě připraveni.⁵

Při důkladném exegetickém studiu novozákonních textů týkajících se Ježíšova ustanovení Večeře Páně a slavení této památky v rané církevní sboroch však vychází najevo, že tento důraz na Kristovu zástupnou smrt na kříži je pouze jednou z několika symbolických rovin. Náležité chápání eucharistie musí zahrnovat všechny tyto roviny a vyhnout se tak jednostrannosti a zploštění.⁶

Večeře Páně a budoucnost

Především je nezbytné podtrhnout budoucnostní náboj eucharistie: komunikanti mají v radostném očekávání vyhlížet druhý příchod Kristův. Mají chápat Večeři Páně jako předzvěst nebeské hostiny, svatby Beránkovy, tj. jako zádavek mesiášské budoucnosti. Mají tak doslova činit, „**dokud** nepřijde“⁷. Ono slůvko „dokud“ dává eucharistii eschatologickou* dynamiku právě

* eschatologie - nauka o posledních věcech člověka i celého světa.

jako jeho slova „nebudu pít z tohoto plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce“.⁸

Ježíšova poslední večeře s učedníky (včetně slov ustanovení) takto navazuje na jeho stolování s hříšníky, tedy na jeho symbolické akty demonstrující Boží milostivé sklonění se k lidem jakožto předzvěst mesiášského věku.⁹ V dobové židovské náboženské symbolice byla obrazem přicházejícího mesiášského věku, to jest Božího království, právě hostina, případně svatební hostina. Snad proto se hostiny, resp. společné stolování tak často objevují jak v Ježíšově vyučování, tj. v jeho obrazech přicházejícího Království, tak v jeho praktických symbolických činech: Ježíš



Gustave Doré (1832-1883): Poslední večeře.

Poznámky

- 1 STERN, M.: *Was ist Judentum*. Frankfurt am Main: Lembeck/Bonifatius, 2002. s. 126.
- 2 Např.: *Starý zákon: Překlad s výkladem*. II. 1. vyd. Praha: Kalich, 1975. s. 271.
- 3 Např.: <http://www.brainencyclopedia.com/encyclopedia/k/ka/kashrut.html>.
- 4 Himelstein, S.: *The Jewish Primer*, str. 183, New York, 1990.
- 5 Podle: DONIN, Ch. H.: *Jüdisches Leben*. Zürich: Morascha, 1987 (5747), str. 104.
- 6 <http://www.jewishencyclopedia.com>.
- 7 Např.: *Halacha Berurah*. Vol. 6, Issue 3. NY: Brooklyn, str. 1-2.
- 8 V tomto případě je konzumace povolena.
- 9 *Halacha Berurah*. Vol. 6, Issue 5. NY: Brooklyn, str. 3.
- 10 Někdy se poukazuje i na použití vína při křesťanských bohoslužbách.
- 11 Židé si myjí ruce zvláštním obřadným poléváním.
- 12 Jom kipur je jedním z nejposvátnějších svátků, při němž se zachovává po 25 hodin absolutní půst od jídla i pití.

znovu a znovu pohoršoval náboženské autority své doby účastí na hostinách s lidmi pochybné pověsti, vysloužil si pověst milovníka hodů a pitek,¹⁰ přítele celníků a hříšníků,¹¹ člověka uvolněných mravů, který hoduje, místo aby se postil.¹² Toto skandální chování mělo symbolizovat Boží příklon k lidem; jedinou kvalifikací k účasti na mesiášském banketu bylo přijmout pozvání.¹³

K jasnějšímu pochopení těchto Ježíšových teologicky významných činů bude vhodné zaměřit pozornost na společenskou funkci stolování v tehdejší společnosti, jak ji rekonstruuje sociologické a kulturně antropologické zkoumání novozákonní doby.¹⁴

Toto zkoumání umožňuje při výkladu zohlednit typické vzorce společenského chování v biblických dobách. Při výkladu konkrétních textů je vhodné využít relativně stabilní kánony společenské interakce,¹⁵ nazývané protokoly či kódy. Konkrétně v interpretaci symbolického významu Ježíšova společného stolování bude namísto využít kód hospitality,¹⁶ relevantní zejména pro texty, kdy Ježíš sám působí v roli hostitele,¹⁷ a také vzorec společného stolování,¹⁸ vhodný především pro texty, kdy se Ježíš společně hostiny účastní, zatímco hostitelem může být někdo jiný. Kód či protokol hospitality¹⁹ byl nesmírně důležitým (nepřepsaným) zákonem starozákonní i novozákonní společnosti.

Pohostinnost v Izraeli

Pro společnost biblických dob je příznačné úzkostlivé lpění na udržování společenského řádu.²⁰ Lidská existence byla vystavena nejrůznějším ohrožením a nejistotám (přírodní podmínky, nemoci, invaze nepřátel), a řád byl jedinou zárukou bezpečí a orientace jednotlivce i celé společnosti.

Tento řád sestával z přesně definovaných sociálních hodnot a rolí a jejich hierarchie. Sociální hodnoty byly často definovány ve vzájemné polaritě: základní polaritě cti a studu, resp. hanby odpovídaly korelující polaritě mužské a ženské domény, čistého a nečistého, kultury a přírody atd. Mezi těmito polárními hodnotami, resp. jim příslušejícími doménami vedly přísné demarkační linie, tj. jen zcela výjimečně překročitelné hranice. Přísné respektování těchto hranic bylo naprosto nezbytné pro spořádaný společenský život. Tehdejší mentalita byla v observanci sociálního řádu velmi konzervativní, protože jenom tak bylo možné udržet relativní stabilitu společnosti.

Hostitel a Večeře Páně

Mnohé země jsou typické pohostinností svých obyvatel. Málokde však dosáhla pohostinnost a povinnosti hostitele takového stupně jako ve starém předním Orientě, tedy v oblastech, kde vznikala Bible a kde má své kořeny křesťanské náboženství.

Někteří badatelé dokonce tvrdí, že zodpovědnost hostitele šla až tak daleko, že když pozval k sobě někoho ke stolu, přejímal za něj zodpovědnost ve všech oblastech. Včetně toho, čím se třeba dotýčný kdysi provinil. Když tedy např. někdo pozval k sobě na hostinu zloděje a ten byl u něj na hostině dostižen, nebyl prý za krádež potrestán onen zloděj, ale jeho hostitel.

Tato dobová realie nám tak velice barvitě dokresluje smysl křesťanské Večeře Páně. Když křesťané vyznávají, že je to sám Ježíš, kdo je zve k tomuto symbolickému hodu chleba a vína, znamená to, že tím hostitel Ježíš bere plnou zodpovědnost za všechny ty, kdo Jeho pozvání přijmou. Včetně jejich prohřešků a vin. Tím je v hodu Večeře Páně vyjádřena velice názorně základní zvěst křesťanství, že Ježíš Kristus svojí smrtí na kříži vzal na sebe trest, který by jinak měli vytrpět jednotliví hříšníci.

Tomáš Novotný,

grafika Dája Spalková (z knihy „Drobky v chlebu ukryté“, Nová naděje 2003).



Tuto stabilitu ovšem mohli narušovat resp. potenciálně ohrožovat náhodní cestující, resp. cizinci. Společnost musela disponovat mechanismem, jak tuto potenciální hrozbu nějak zpracovat, a tím ji zažehnat.²¹ Tímto mechanismem byl právě kód hospitality. Jeho prostřednictvím měl na základě stanoveného scénáře hostitel nabídnout cizinci přístřeší a stravu. Bylo ovšem třeba projít třemi fázemi:²² nejprve cizince vyzkoušet, zda vůbec může být přijat jako host. Poté jej adoptovat do role klienta. Po dobu návštěvy je tak mezi hostitelem a hostem vztah patrona a klienta s oboustrannými závazky.²³ Nakonec je cizinec proměněn, transformován v našince, resp. je socializován v dané komunitě²⁴ a nadále nepředstavuje nevypočitatelnou hrozbu. Je tedy transponován ze symbolické zóny vně do zóny uvnitř, ze zóny nečistého do zóny čistého. Často se tak děje prostřednictvím tzv. fiktivního přibuzenství,²⁵ cizinec je inicializován, resp. adoptován v daném společenství, stává se „bratrem“ jeho příslušníků.

Ne vždy mělo ovšem společné stolování tuto transformativní funkci. Společné hostiny typu *chabura*,²⁶ jichž se účastnili farizeové v Ježíšových dobách, měly naopak charakter ceremonie, tj. společenské události, která stvrzuje společenský řád včetně jeho ostrých demarkačních linií.²⁷ Takováto ceremonie měla symbolicky stvrdit existující sociální role a sociální status jejich nositelů. Proto velmi záleželo na tom, kdo byl k takovéto slavnosti pozván. Nehodný účastník slavnosti by po-

rušil společenskou tabu a symbolicky by znečistil všechny zúčastněné.²⁸ I zde hraje rozhodující roli fiktivní přibuzenství spolustolujících, jedná se o bratrstva sdružená na základě sdílení hodnot a sociálního zařazení. Platí tady tudíž přísná výběrovost a exkluzivita. V pojetí farizeů má tento separatismus symbolicky odrážet svatost, tj. oddělenost Izraele od pohanů, a ještě úžeji oddělenost farizeů od méně zbožných souvěrců.²⁹

Ježíš boří společenskou tabu

Teprve ve světle výše uvedené symbolické hodnoty sociální interakce vidíme význam Ježíšova učení a jednání. Jeho stolování s hříšníky naprosto strategicky bořilo sociální konvence.³⁰ Ježíš zve ke stolu společensky diskvalifikované, nečisté, kompromitované, zkrátka outsidersy. Nabízí pohostinství a společný stůl společenské lúže, a tím ji symbolicky transformuje v občany přicházejícího Království. Ježíš jako reprezentant Božího příklonu k lidem činí z cizinců bratry a sestry, aniž by je předem vyzkoušel. Jedinou kvalifikací je přijmout pozvání. Ježíš takto působí jako patron, ujímající se nehodných klientů, případně jako zprostředkovatel mezi patronem (Otcem) a klienty.³¹ Na rozdíl od výběrovosti *chabury* Ježíš neuznává závazné kódy rituální čistoty a jí nečistými rukama, nečistě jídlo, s nečistými lidmi.³² Ježíš tak vědomě provokuje, obrací sociální řád s jeho

⇒ *Dokončení
na následujících třech stranách dole.*

Reinterpretácie významu pôstneho mesiaca odrážajú spoločenské premeny moslimských krajín

DNEŠNÝ RAMADÁN: KOMERCIA AJ AKTIVIZMUS

Attila Kovács

Pôst (*sawm/ sijám*) v mesiaci *ramadán* (v deviatom mesiaci islamského lunárneho kalendára, v ktorom začínal byť zjavovaný prorokovi Muhammadovi Korán) je jedným z piatich pilierov (*arkán ad-dín*) islamu, teda jedným zo základných povinností (*fard*) každého moslima.

Základné ustanovenia o tomto záväzku vyslovil už Korán:

¹⁸³ Vy, ktorí veríte, predpísan vám jest pôst tak jako byl již předepsán těm, kdož před vámi byli - snad budete bohabojní!

¹⁸⁴ Postěte se jen po určený počet dní! Ten z vás, kdo je nemocen anebo na cestách, nechť postí se stejný počet dní později. Ti, kdož mohou se postit, však nečiní tak, ti nechť se vykoupí nakrmením jednoho chudého. Kdo však dobrovolně učiní více dobrého, bude to přičteno k jeho dobru. A půst je pro vás lepší - jste-li rozumní.

¹⁸⁵ Postním měsícem je měsíc ramadán, v němž Korán byl seslán jako vedení správné pro lidi a jako vysvětlení tohoto vedení a jako správné rozlišení. Kdo z vás spatří na vlastní oči měsíc, nechť se postí! Ten z vás, kdo je nemocen nebo na cestách, nechť postí se stejný počet dní později; Bůh si přeje vám to usnadnit a nechce na vás obtížné. Dodržujte plně tento počet a chvalte Boha za to, že správně vás vede - snad budete vděční.

Korán, 2:183-185,
přeložil Ivan Hrbek, Odeon, Praha 1972.

Na túto základnú definíciu naväzujú ďalšie upresnenia v samotnom Koráne (2: 187),¹ ako aj v zbierkach *hadíthov* a napokon

v „špekulatívnej tradícii“ najmä právneho charakteru.² Verš 187 druhej súry predovšetkým určuje to, že pôst má trvať od východu do západu slnka,³ čo je zásadný rozdiel napr. oproti podobným židovským alebo kresťanským nariadeniam.

Islamská právna veda neskôr tiež spresnila na koho sa pôst presne vzťahuje. Zjednodušene sú to dospelí moslimovia (podľa konsenzu právnych škôl starší ako desať rokov), ktorí sú duševne (*‘aql*) a telesne (*qádir*) zdraví. Nie sú povinní dodržiavať pôst deti, starci, tehotné ženy, alebo ženy ktoré koja, chorí, cestujúci, vykonávajúci ťažkú prácu, alebo moslimovia vo vojne. Väčšina zo spomínaných môže splniť túto

ným (2:184). Deti by sa mali učiť postiť postupne.

Počas *ramadánu* by sa mali moslimi, ktorí sa postia, vyhýbať nie len jedlu a pitíu, ale aj fajčeniu a pohlavnému styku, a dokonca i „nevhodným“ myšlienkam: „Během půstu je také důležité zdržet se intimního styku i jakéhokoli jiného smyslného vzrušení nebo rozptýlení, protože se doporučuje i půst smyslových a tělesných orgánů. Půst rovněž znamená nezapojovat se do promluv a neposlouchat je, zdržet se hněvu a všech ostatních nectností. Člověk se musí chovat natolik uvážlivě, že svým jednáním Boha jen potěší.“⁴

V súčasnej dobe však tieto základné „pravidlá“ pre vedenie pôstu počas *ramadánu* nachádzame v rôznych interpretáciách. Nejde len o rozdielnosti spôsobené miestnymi špecifikami jednotlivých krajín, ale aj širokou diverzifikáciou islamu. Na značne širokej škále tak nájdeme jednak komercializáciu (v niektorých prípadoch až „laicizáciu“) *ramadánu* pod tlakom konzumného spôsobu života; a na druhej strane



Hirá, kopec blízko Mekky. V mesiaci ramadán v jeskyni na jeho úbočí počal anděl Džibríl Muhammadovi zjavovať slova Koránu. Bylo to podľa tradície roku 610.

svoju povinnosť neskôr (*qadá’*), neplatí to však pre chronicky chorých a starcov, ktorí pôst môžu nahradiť dávaním jedla chudob-

zas premeny *ramadánu* na mesiac „islamskeho aktivizmu“ vo výklade niektorých radikálnych islamských hnutí.

⇒ *Dokončení článku z minulých stran.*

prísne střeženými demarkačními čarami naruby. V jistém smyslu Ježíš „zemřel za to, jak jedl“.³³

Vrátíme-li se k symbolickému významu eucharistie jakožto předjímky hostiny v přicházejícím Království, vidíme, jak pomýlené je jednostranné chápání Večeře Páně jakožto výběrové svátosti, nabízené pouze náležitě očistěným adeptům. Večeře Páně navazuje na Ježíšovy symbolické či-

ny, manifestující všezahrnující *missio dei*. Večeře Páně tedy není jen vzpomínka na Kristovo utrpení na kříži (jakkoli tato rovina zde jednoznačně je!), je velkorysou nabídkou podílu na Božím spásném dění, nebo jinými slovy, je pozváním k účasti na mesiášském banketu, s výhledem do požehnané budoucnosti mesiášského věku, kdy chudí, malomocní, žebráci, celníci, prostitutky či jinak rituálně a společensky diskvalifikovaní budou stolovat s Abrahamem...³⁴

Bibliografická poznámka

Článek je upravenou a zkrácenou verzí referátu, proneseného na konferenci „Náboženství a jídlo“ 26. 10. 2004 v Pardubicích.

Poznámky

- ¹ Tato slova se dochovala ve čtyřech verzích (Matouš 26, 26-29, Marek 14, 22-25, Lukáš 22, 19-20 a 1. Korintským 23-23), odrážejících pravděpodobně dvě tradice, přičemž k jedné patří Lukáš a 1. Korintským, ke druhé pak Matouš a Marek.
- ² Tj. spory o transsubstanciaci, tj. předpstatnění svátostných živlů (Tomáš Akvinský), remanenci, tj. „zůstávání“ podstaty chleba a vína i po předpstatnění (Wycliff), konsubstanciaci, tj. spolupřítomnost obou podstat (Luther), redukci eucharistické slavnosti na symbolickou vzpomínku (Zwingli), důraz na Ducha

Komercializácia a masmedializácia ramadánu

Vplyvy globalizácie a konzumného spôsobu života neobišli ani moslimský svet. Konzumný prístup, komercializácia, masmedializácia (najmä pokiaľ ide o elektronické médiá) ako následky modernizácie majú vážny dopad i na spoločenské zmeny v oblasti moslimského Blízkeho a stredného východu.⁵ Výnimkou nie sú ani niektoré moslimské sviatky.

Túto metamorfózu *ramadánu* v regióne jeden z najlepších znalcov problematiky Walter Armburst charakterizuje ako premenu z „rodinného sviatku“ na „komerčnú a mediálnu záležitosť“.⁶ Armburst zdôrazňuje, že to nič nemení na základoch rituálnej praxe pôstu ani samotného *ramadánu* a ide len o určité nánosy v sociálnych zvykoch a o prirodzený produkt komunikačnej revolúcie. Zároveň však konštatuje, že to viedlo aj k určitým podobnostiam mediálnej podoby *ramadánu* a Vianoc.⁷ Jeho analýza, založená najmä na rozbere programu egyptskej televízie, dobre ukazuje, ako „islamské programy“⁸ a „moslimský charakter“⁹ televízneho programu sú čoraz formálnejšie. Do popredia sa dostávajú „zábavné“ relácie, súťaže, seriály (*muslasal*)¹⁰ a magazíny.

Nie je to však špecifikom Egypta. Andreas Christmann podľa rozboru sýrskeho televízneho programu konštatuje, že jazyk a forma *ramadánských* relácií venovaných islamu zostávajú strnulé a formálne, zatiaľ čo programy komerčného (a „neislamského“) typu vysielané počas *ramadánu* používajú o dosť flexibilnejšie jazykové a vizuálne prostriedky.¹¹

Bolo by však predčasné a skresľujúce konštatovať, že komercializácia a masmedializácia *ramadánu* priniesli len jeho de-

islamizáciu. Okrem „zábavných“, „neislamských“ relácií *ramadán* totiž tiež ponúka široký počet „islamských“ programov. Napriek používaniu značne formálneho jazyka dávajú tomuto moslimskému sviatku novú perspektívu. Vedľa prerušovania vysielania v dobe *adhámu** alebo v čase začiatku a konca pôstu, prenosov piatkových „kázaní“ (*chutba*) z mešít a predčítavania (*qirá'*) Koránu sa jedná najmä o nasledujúce typy *ramadánských* programov:

- historické (alebo pseudohistorické¹²) hrané a kreslené filmy a seriály,
- večerné „náboženské magazíny“, kvízy a debaty.

Vo vysielaní niektorých staníc, akou je napr. satelitná televízia libanonského radikálneho ší'itskeho hnutia Hizballáh *al-Manár* (Maják), tieto programy môžu byť dokonca prevažujúce.

Ramadán ako mesiac džihádu

Najvýraznejšie posuny v interpretácii *ramadánu* - a nielen pokiaľ ide o médiá - sú späté s radikálnymi islamskými aktivistickými hnutiami, najmä s ich výkladom pôstneho mesiaca moslimov ako obdobia *džihádu*. Nie je to celkom nová myšlienka a pokiaľ sa *džihád* interpretuje prvotne ako vnútorná snaha moslimov ku zmene k lepšiemu,¹³ nie je to ani špecifikom islamskeho radikalizmu. Myšlienka *džihádu* je teda s pôstom úzko spojená, no zjednodušený výklad *ramadánu* ako mesiaca ozbrojeného *džihádu* (*džihád bi's-sajf*, doslova: „*džihád* s mečom“) je už produktom radikálnych islamských hnutí či teoretikov.

Argumentácia, ktorá spojuje *ramadán* a pôst v prejavoch islamských aktivistov s ozbrojeným *džihádom*, sa opiera napr.

* *adhám* - volání k modlitbě

o skutočnosť, že niekoľko významných bitiek, ktoré skončili víťazstvom moslimov sa uskutočnilo v mesiaci *ramadán*.¹⁴ Podľa egyptského *‘alima* (náboženského znalca) dr. Fuáda Muchajmara¹⁵ to bola napr. bitka u Badr (r. 624), dobytie Mekky Muhammadom (r. 630), dobytie *al-Andalusu* (r. 711), mnohé víťazstvá Saladina nad križiakmi, bitka u ‘Ajn Džálút (r. 1260), kde zvíťazilo nad Mongolmi mamlúcke vojsko a napokon „víťazstvo“ Arabov nad Izraelom r. 1973.¹⁶

Preto je *ramadán* vo formulácii radikálnych teoretikov a kazateľov označovaný za „mesiac víťazstva (...) a vy, ó moslimi ste tí, čo ho v to premeníte!“¹⁷ V prípade niektorých palestínskych moslimov, najmä stúpcov radikálnych islamských hnutí Hamás a Palestínsky islamský *džihád*,¹⁸ sa *ramadán* spája tiež s bojom a víťazstvom nad Izraelom.

No proti-izraelské a antisemitské prvky spojené s *ramadánom* a špeciálne „*ramadánským*“ *džihádom* nie sú špecifikom palestínskeho prostredia. Napríklad myšlienka učiť posledný piatok *ramadánu* „Dňom Jeruzalema“ (*Jawm al-Quds*) pochádza od iránskeho vodcu *ajatolláha* Rúcholláha Chomejního. Celá radikálna ší'itská propaganda počas *ramadánu*, najmä v podobe, ako ju prezentuje hnutie Hizballáh, je silne antisemitská a zameraná na palestínsko-izraelský konflikt. Myšlienka bojkotu „izraelských firiem“, teda produktov tých multinacionálnych firiem, ktoré podľa formulácie radikálnych islamistov otvorene uzatvárajú obchody s Izraelom alebo majú v Izraeli svoje zastúpenia, pravdepodobne tiež pochádza z Iránu.¹⁹

Súčasnou islamského aktivizmu v mesiaci *ramadán* môže byť vedľa pravidelnej návštevy mešity, úzkostlivého dodržiavania

⇒ Dokončení poznámek z předchozí strany.

svatého resp. pneumatologickou přítomnost Krista (Calvin) atd. K této problematice viz práce Edwarda Schillebeeckxe *To číst na mou památku*, Praha: Vyšehrad 1998, a také Stanislava Sousedíka *Učení o eucharistii v díle M. Jana Husa*, Praha: Vyšehrad 1998.

3 Problematikou různých symbolických rovin eucharistické slavnosti se zabývá studie Pavla Filipi *Hostina chudých*, Praha: Kalich 1991.

4 Srov. 1. Korintským 11, 27-30, výrazy v uvozovkách, dosud běžné v církevní mluvě, pocházejí z králického překladu bible.

5 K tomuto pojetí a jeho postupnému překonávání viz Filipi, Pavel: *Hostina chudých*, s. 5n.

6 Některé z těchto rovin (např. důraz na společenství, diakonii atd.) ponechávám v tomto příspěvku stranou.

7 1. Korintským 11, 26.

8 Matouš 26, 29.

9 Viz Filipi, Pavel: *Hostina chudých*, s. 12.

10 Matouš 11, 19, Lukáš 7, 34.

11 Marek 2, 15-17.

12 Marek 3, 18-22.

13 Filipi, Pavel: *Hostina chudých*, s. 29n.

14 Standardní historicko-kritický přístup k biblistice má své nesporné výhody, zejména přísnou vědeckou metodologii, zabraňující exegetické svévůli. Exaktní metodologie však vždycky znamená jistou redukci šíře záběru: zornému poli historicko-kritické metody unikají některé důležité souvislosti, nezbytné pro adekvátní interpretaci textu. Řada biblistů se v poslední době pokouší obohatit exegezi o údaje získané sociologickými a antropologickými metodami bádání. (O přednostech tohoto pojetí ve vztahu k pojetí tradičnímu viz Malina, Bruce: „The Received View and What It cannot Do: III John and Hospitality“, *Semeia* 35, s. 171-189, a také Neyrey, Jerome (ed.), *The Social World of Luke-Acts*, Peabody: Hendrickson Publishers, 1991, s. xii a násl.) V zásadě jde o to zařadit jednotlivé texty do socio-ekonomického a kulturně antropologického kontextu. (K této metodě, jejímu vývoji, možnostem a mezím viz např. práci Wilson, Robert: *Sociological Approach to the Old Testament*, Philadelphia: Fortress Press, 1984). S využitím etnografických údajů získaných studiem společností strukturálně podobných společnostem starozákonní a novozákonní kultury (tj. především tradič-

ních středomořských společností) vytvářejí tito badatelé modely sociální interakce, které mohou vnést nové světlo do výkladu biblických textů. (O legitimitě tohoto postupu viz Hobbs, Raymond, „Man, Woman, and Hospitality - 2 Kings 4:8-34“, *Bulletin Biblical Theology* 23/1993, s. 92, a také Wilson, Robert: *Sociological Approach...*, s. 20-21).

Postupně se takto stabilizují výkladové modely, založené na rekonstrukci složité sítě sociálních hodnot a vztahů, zvykových vzorců chování, společenského uspořádání, sociálních rolí a konvencí, nepřekročitelných tabu atd. Tyto výkladové modely mají charakter hypotézy, která je otevřena neustálé verifikaci a upřesňování. Jedná se o heuristické nástroje, zachycující souvislosti a významy, které standardní historicko-kritické metodě unikají. (K tomu viz Malina, Bruce: „The Received View...“, s. 175, a také Wilson, Robert: *Sociological Approach...*, s. 7). Využití etnografických údajů získaných studiem současných tradičních středomořských komunit ovšem naráží na jistá omezení: každá společnost je v jistém smyslu jedinečná, a navíc zde čelíme propasti mnoha staletí mezi biblickou kulturou a dnešními tradičními společnostmi. Nicméně se zdá, že základní vzorce sociální dynamiky jsou v tradičních společnostech relativně stabilní. Rozhodně

islamských predpisov a vonkajších znakov („islamské“ oblečenie, šatka, závoj, pokrývka hlavy, spôsob nosenia brady) práve bojkot „izraelských výrobkov“ alebo účasť na demonštráciách k príležitosti „Dňa Jeruzalema.“²⁰ V ojedinelých prípadoch aj účasť na ozbrojených aktivitách zameraných proti tým, ktorých radikálna islamistická ideológia označuje za „nepriateľov islamu“.

Ťažko spojitelné

Zásadné zmeny, ktoré nastali v dôsledku re-interpretácií *ramadánu*, spôsobili, že vedľa seba niekedy nájdeme ťažko spojitelné prvky: prejavy puritánstva a nekompromisnosti, ktoré sa týkajú napr. dodržiavania pôstu alebo stravovania, či masmedializáciu *ramadánu* v podobe „islamských“ relácií, a vedľa toho také prejavy komercie, ako sú *ramadánske* darčeky, pohľadnice, e-maily a SMS správy. Keď sa pozrieme napr. na spomínané „*ramadánske* pohľadnice“ na jednej z internetových stránok, vidíme vedľa seba značne odlišné e-pozdravy: na jednej je verš Koránu a Jeruzalem, na druhej zas výzva k bojkotu „izraelských výrobkov“ a na tretej ... tam je roztomilá mačička v pozadí s Mekkou a s priánim: „Eid mubarak“ („*eid mubarak*“, teda „požehnaný sviatok“).²¹

Bibliografická poznámka

Článok je upravenou a zkrátenou verziou referátu, proneseného na konferencii „Náboženství a jídlo“ 26. 10. v Pardubicích.

Poznámky

- 1 Nie však všetky miesta Koránu, ktoré hovoria o pôste, sa vzťahujú k *ramadánu*! Aspoň niektoré: pôst za neúmyselné zabitie 4:92; za porušenie prísahy 5:89; za lov v stave *ihrámu* 5:95; za použitie pohanskej formuly pre rozvod 58:4. Porovnaj: Wagtendonk, Kees: *Fasting in the Koran*, Leiden: E.J. Brill, 1968.
- 2 Je niekoľko moslimských rukovätí pre správne vedenie pôstu. Ja vychádzam z: Al-Ghazzâlî, Abû Hâmid: *The Mysteries of Fasting*, Lahore: Sh. Muhammad Ashraf Publishing 1992.

- jsou si tyto komunity vzájemně mnohem bližší, než je kerakoli z nich vůči moderní industrializované individualistické kultuře Západu. Výkladové modely založené na etnografii, sociologii a kulturní antropologii tak mohou moderního západního vykladače upozornit na jeho vlastní (zpravidla nereflexované) západní kultúrou podmínené předporozumění. (K této funkci zmíněné metody viz Malina, Bruce: „The Received View...“, s. 175, a také Wilson, Robert: *Sociological Approach...*, s. 4-5).
- 15 K tomu viz Hobbs, Raymond: „Man, Woman...“, s. 91n.
 - 16 Viz vedle zmíněných článků B. Maliny a R. Hobbsa články Victora Matthewse „Hospitality and Hostility in Judges 4“, *Biblical Theology Bulletin* 21/1991, kde uvádí protokol hospitality, a „Hospitality and Hostility in Genesis 19 and Judges 19“, *Biblical Theology Bulletin* 22/1992, kde tento model dále aplikuje.
 - 17 Např. perikopy o nasycení zástupů Marek 6,35-43, 8, 1-10, Matouš 14, 15-21, 15, 32-39, Lukáš 9, 12-17 a Jan 6, 1-15.
 - 18 Viz stať Jerome Neyreye „Ceremonies in Luke-Acts: The Case of Meals and Table-Fellowship“ In Neyrey, Jerome (ed.), *The Social World of Luke-Acts*, s. 361-387.

- 3 Podľa široko rozšírenej moslimskej tradície je „hraničný okamžik“ vtedy, keď sa dá voľným okom rozlíšiť od seba čierna a biela niť, dnes sa to - samozrejme - určuje s pomocou modernej technológie na minútu presne pre každé dané geografické miesto.
- 4 Haeri, Šajch Fadhlalla: *Základy islámu*, Praha: Votobia 1996, s. 62.
- 5 Výnikajúcou prácou o problematike je: Armbrust, Walter: *Mass Mediations. New Approaches to Popular Culture in the Middle East and Beyond*, Berkeley - Los Angeles: University of California Press 2000.
- 6 Armbrust, Walter: *The Riddle of Ramadan: Media, Consumer Culture and the 'Christmas-ization' of a Muslim Holiday*, Georgetown: Center for Contemporary Arab Studies 2000, s. 2.
- 7 *Ibidem*.
- 8 Prerušovanie vysielania v dobe *adhámu* alebo v čase začiatku (*sahúr*) a konca pôstu (*iftár*), náboženské magazíny, prenosy piatkových prejavov (*chutba*) z mešit, a pod. Pozri nižšie.
- 9 Podiel redaktorov a hlásateľov v „tradičnom moslimskom obliečení“, a pod.
- 10 Pozri: Abu-Lughob, Lila: „Finding Place for Islam: Egyptian Television Serials and the National Interest“, *Public culture*, 5/1993, s. 493-513.
- 11 Christmann, Andreas: „An Invented Piety: Ramadan on Syrian TV“, *DISKUS*, 4/1996, on-line ed.: <http://www.uni-marburg.de/religionswissenschaft/journal/diskus/christmann.html> (22. 10. 2004)
- 12 Ako príklad by sa dal uviesť „dokument“ iránskej štátnej televízie o „Protokoloch sionských mudrcov“, vysielaný v prvých dňoch *ramadánu* v r. 1425 H. / 2004 n.l., alebo antisemitský seriál *aš-Šatát* (Diaspora), vysielaný stanicou *al-Manár* na *ramadán* rok predtým.
- 13 *Džihád* srdcom (*džihád bi'l-qalb*, „neustále prehlbovaní osobní zbožnosti, premáhání hříchu a pokoušení“) alebo *džihád* rukou (*džihád bi'l-jad*, dobročinnost). - Pozri Mendel, Miloš: *Džihád. Islámské koncepty šíření víry*, Brno: Atlantis, 1997, s. 26.
- 14 Neznamená to však, že by moslimi neutrpeli aj niektoré porážky v tomto mesiaci.
- 15 Pôsobí na univerzite *al-Azhar* a je generálnym sekretárom Egypťskej asociácie pre *šariu*.
- 16 Jeho názory pozri na: <http://www.lailatalqadr.com/> (21. 11. 2001).

- 17 Z prejavu *šajcha* dr. Bakra cAbd ar-Razzáqa as-Samarráho v bagdadskej mešite „Matky všetkých bitiek“, predneseného 8. 11. 2002. Citované v: *Ramadan Sermon from Iraq*, The Middle East Media Research Institute (MEMRI), „Special Dispatch Series no. 438“, <http://www.memri.org/> (8. 11. 2002).
- 18 Najmä vojenských krídel týchto hnutí (*Katá'ib aš-šahid 'Izz ad-Dín al-Qassám* / Brigády mučeníka 'Izz ad-Dín al-Qassáma a *Siráj al-Quds* / Falangy Jeruzalema), ale aj vojenského krídla (*Katá'ib aš-šuhadá' al-Aqsá* / Brigády mučeníkov *al-Aqsá* „sekulárneho“ Fathu).
- 19 Aj medzi *fatwami* (*fatwa* = nábožensko-právne záväzné stanovisko) vydanými k takýmto účelom prevažujú šíritskí učenci: 'Alí al-Chamenei, najvyšší *ájatolláh* Iránu, *ájatolláh* Muhammad Husajn Fadlulláh, „duchovný vodca“ Hizballáhu, *ájatolláh* 'Alí as-Sistání z Iraku a len jeden sunnitský radikálny *šajch*: Júsuf al-Qaradáwí. Ich *fatwy* pozri na: <http://www.inminds.co.uk/boycott-fatwas.html> (5. 10. 2004).
- 20 Tie sa konajú nielen v moslimských krajinách (najväčšie asi v Iráne a najmä v Bejrúte v podobe pochodu a vojenskej prehliadky Hizballáhu), ale aj na Západe (napr. každoročne v Londýne).
- 21 Pozri: <http://www.inminds.co.uk/> (5. 10. 2004).

Attila Kovács (*1973) dokončil doktorské štúdium na Katedre porovnávacej religionistiky Univerzity Komenského v Bratislave, kde pôsobí ako odborný asistent. Zaoberá sa problematikou súčasného islamu, islamského radikalizmu, vzťahom islamu a modernej technológie a vizuálnym islamom.



Jeden z pražských obchodů s halál potravinami, tedy s těmi, které islám dovoluje.
Foto: Zdeněk Vojtíšek

- 19 K protokolom hospitality viz Matthews V., Benjamin, Don: *Social World of Ancient Israel*, Peabody: Hendrickson Publishers 1993, s. 82-87.
- 20 K následujícímu viz Pilch, John a Malina, Bruce (ed.): *Biblical Social Values and Their Meaning*, Peabody: Hendrickson Publishers, 1993, s. xiii-xxxix, a také Matthews, Victor a Benjamin, Don: *Social World...*, s. xiii-xx.
- 21 Matthews, Victor a Benjamin, Don: *Social World...*, s. 82.
- 22 K těmto třem fázím viz Pilch, John a Malina, Bruce (ed.): *Biblical Social Values...*, s. 104nn.
- 23 Matthews, Victor a Benjamin, Don: *Social World...*, s. 85, a také Pilch, John a Malina, Bruce (ed.): *Biblical Social Values...*, s. 104.
- 24 Matthews, Victor: „Hospitality and Hostility in Judges 4“, s. 14.
- 25 Hobbs, Raymond: „Man, Woman...“, s. 98.
- 26 Viz Filipi, Pavel: *Hostina chudých*, s. 27n.
- 27 Neyrey, Jerome: „Ceremonies in Luke-Acts...“, s. 361-363.
- 28 Stopy této exkluzivity společného stolování nacházíme v apoštolském napomenutí „s takovým ani nejzte“, 1. Korintským 5, 11, a dále ve slovech „Nemůžete mít

- účasť na stole Páně i na stole démonů...“, 1. Korintským 10, 21.
- 29 Neyrey, Jerome: „Ceremonies in Luke-Acts...“, s. 384.
 - 30 Viz k tomu Rohrbaugh, Richard: „The Pre-industrial City in Luke-Acts: Urban Social Relations“ In Neyrey, Jerome (ed.), *The Social World of Luke-Acts*, s. 137nn. Viz též Neyrey, Jerome: „Ceremonies in Luke-Acts...“, s. 378.
 - 31 Neyrey, Jerome: „Ceremonies in Luke-Acts...“, s. 373.
 - 32 Tento revoluční náboj raného křesťanství je názorně popsán v epizodě o obrácení Kornéliu v knize Skutků, kap. 10, kde je symbolicky spojena relativizace pravidel košer stravy s relativizací hranic mezi čistým a nečistým lidem (Židy a pohany).
 - 33 Karris, Robert: „Poor and Rich: The Lukan Sitz im Leben“ In Talbert C.H. (ed.): *Perspectives on Luke-Acts*, New York: Paulist Press, 1978, s. 70.
 - 34 Matouš 8, 11, Matouš 21, 31.

Pavel Hošek, Th.D., (*19xx) přednáší religionistiku na Evangelické teologické fakultě UK a teologii a etiku na Evangelikálním teologickém semináři.

Oddaný Krišny uctieva Najvyššiu Osobnosť Božstva tiež náležitou prípravou jedlá

PRASÁDAM AKO BOHOSLUŽBA

Miroslava Bryndzová

Učenie o obetovaní jedla má vo filozofii Medzinárodnej spoločnosti pre vedomie Krišnu (hnutí Hare Krišna) veľmi významné miesto a Krišnov oddaný prijíma jedlo výhradne vo forme prasádam, teda „Božej milosti“, vo forme jedla, ktoré bolo obetované „Najvyššej Osobnosti Božstva“.

nama om višnu-padája krišna-presthája bhu-talé
šrímate bhaktivédanta-svámin iti námine
namaste sarasvate déve gaura-vani-pračáriné
nirvišéša-šunjavádi-pasčatja-déša- táriné

Mantra, ktorú Krišnovi oddaní prednášajú pri obetovaní jedla. V preklade znamená: „Hlboko sa klaniam Jeho Božskej Milosti A. Č. Bhaktivédantovi Svámimu Prabhu-pádovi, ktorý je veľmi milý Šrí Krišnovi, pretože sa odovzdal Jeho lotosovým nohám. Hlboko sa klaniam vám, duchovný učiteľ, služobník Bhaktisiddhantu Sarasvatí Gosvámího. Milostivo rozširujete posolstvo Šrí Čaitanjadévu a vyslobodzujete západné krajiny, ktoré sú plné impersonalizmu a voidizmu.“

Stravovací model vaišnavov (oddaných Krišny) je nielen príkladom sociálneho a náboženského správania členov tejto komunity, ale je aj obrazom toho, ako prijímanie potravy a hlad súvisia s pocitom „vteľnosti“ ľudskej duše, s uvedomením si seba v „univerze“, s množstvom emócií, s kultúrnymi vzorcami a náboženskými predstavami. Krišna v Bhagavad-Gíte 15.15 hovorí: *Sarvasya cáham hrdi sannivisto: „Sídlim v srdciach všetkých.“* Základná myšlienka učenia Hare Krišna teda je „nie som toto telo, som duša, ktorá je časťou Boha“. A to nachádza svoj odraz vo všetkých záležitostiach každodenného života oddaných - aj v jedení.

Príprava jedla je bohoslužbou

Základným princípom v prístupe k jedlu v pojatí vaišnavov je, že jeho príprava aj konzumácia sú bohoslužbou. Preto sa riadia prísnyimi predpismi, ktoré sa týkajú používaných surovín, udržiavania čistoty (rituálnej aj fyzickej), upriamovania mysle na Krišnu, samotného aktu obetovania, odevu, v ktorom oddaný varí a taktiež kultúry stolovania. Okrem toho obetované jedlo je zároveň aj významným prostriedkom pri šírení ideí hnutia.

V prvom rade tu platí, že oddaný nesmie požívať žiadne mäso, vajcia a omamné látky, ale má sa vyvarovať aj niektorým iným, u nás bežne používaným, potravinám, ako

huby, cesnak, cibuľa, pór, káva, čaj apod., pretože sú písmami zaradené na úroveň nevedomosti a vášne. Dôležité je predovšetkým to, že Krišna je vegetarián, a preto sú aj jeho oddaní vegetariáni. Väčšiu rolu ako všetky ekonomické, ekologické, zdravotné aj etické zdôvodnenia vegetariánstva hrá nevyhnutnosť riadiť sa Božím príkazom. Podstatou učenia Krišnu je „*pochop ma a napodobni ma*“.² Krišna má slúžiť Ardžunovi ako vzor. Len plnením príkazov a napodobňovaním môže nájsť zmysel života. Dôležitým faktom však je aj to, že oddaný sa pritom nesmie pripútať k svojím činom, ani k zmyslovým pôžitkom - ani k tým, ktoré súvisia s prípravou a konzumáciou potravy. Aj preto musí jedlo obetovať.

Okrem toho sa musí oddaný vyhýbať aj takému jedlu, ktoré nepripravil sám alebo niektorý iný oddaný. Totiž podľa Krišnových veriacich jedlo počas varenia do seba priberá myšlienky a energie kuchára, a tak hrozí riziko kontaminácie potravy negatívnymi materialistickými energiami. Takže práve tak dôležité, ako je výber ingrediencií používaných vaišnavami, je aj vedomie kuchára.

Aby sa naplnil zmysel obetovania, je prísne zakázané jedlo počas varenia ochutnávať. Prvý, kto si na jedle pochutí, musí byť Krišna. Všetko totiž patrí Krišnovi a všetko má byť použité v jeho záujme.

V oddanom nemá byť ani stopy po nejakom osobnom záujme.

Jedlo ako obeť

Obetovanie jedla je veľmi dôležité. Veriaci ním vyjadruje svoju vieru, lásku, vďaku a oddanosť Krišnovi, demonštruje tým vedomie svojej závislosti od Krišnu. Krišna podľa oddaných nič nepotrebuje a jediné, čo pri obetovaní prijíma, je práve táto čistá a oddaná láskyplná služba Bohu, *bhakti*. S tým súvisí aj údajný základ védského učenia: všetko pochádza od Krišnu, Krišna sa stará o všetky svoje stvorenia a veriaci by mu mali všetko ponúknuť naspäť pre jeho potešenie. To je vraj aj cesta k oslobodeniu duše z hmotného naviazania. Šríla Prabhupáda, *áčarja* Medzinárodnej spoločnosti pre vedomie Krišnu, pokladal prijímanie prasádam za jeden zo základných princípov oddanej služby a kuchyňu za rozšírenie chrámového oltára; varenie pre Krišnu charakterizoval ako meditáciu.

Teda učenie Hare Krišna sa tu odvoláva na vedy, v ktorých je obeť pokladaná za hlavný prejav zbožnosti. No vaišnavovia zdôrazňujú predovšetkým jej duchovný rozmer. Tým, že oddaný varí pre Krišnu, snaží sa uspokojiť svoje obyčajné túžby uspokojením „transcendentálnych“ zmyslov Krišnu. Krišna naopak zase prirodzene chce uspokojovať čisté túžby svojich oddaných. Takto sa údajne môžu veriaci zbaviť aj hriešnych reakcií, ktoré počas života nazbierali - požívajú „karmy zbavenú potravu“.

Podstatou *Krišna-prasádam* je, že predstavuje Krišnovu milosť, priazeň, ktorú svojim oddaným poskytuje tým, že sa jeho pery dotknú ponúkaného pokrmu. Oddaní veria, že Krišna tak svojimi neobmedzenými energiami premení hmotnú energiu na duchovnú a obohatí ponúkanú potravu o „transcendentálne“ vlastnosti, ktoré majú moc vyvolať v konzumentovi túžbu po

Bohu a duchovnom poznaní a povzniesť ho do „duchovnej oblasti“. Prasádam „zduchovňuje“ zmysly a prirodzene ich zamestnáva v duchovných činnostiach. Chut' je pokladaná za najzradnejší a najťažšie ovládateľný zo zmyslov. Chut' nikdy nie je možné plne uspokojiť. Zároveň ale *Krišna-bhakti* začína od jazyka. S jeho pomocou je možné spievať Hare Krišna mahámantru a ochutnávať Krišnovo prasádam.³ Pojednaním len *Krišna-prasádam* je vraj možné jazyk „automaticky ovládnuť“. Tak sa prijímanie len obetovaného jedla stáva aj odriekaním, no odriekaním, ktoré je zároveň aj príjemné. To je ona „vyššia chuť“. Oddaní hovoria, že nejde jednoducho len o iný „kulinársky výber“. Je to spôsob života, vedomie, ktoré predstavuje duchovné šťastie a radosť.

Teda podľa viery vaišnavov ich pán, Krišna, zo súcitu k dušiam uväzneným v tomto svete, prichádza v podobe prasádam, aby ho ľudia mohli poznať púhym jedením. Tak sa *Krišna-prasádam* nelíši od Krišnu samotného a oddaný ho má preto nie „len jednoducho jesť“. Má ho uctievať, pretože nie je obyčajnou potravou.

V tomto ohľade je možné prasádam prirovnať ku kresťanskej hostii, ktorá predstavuje zmiernu, výkupnú alebo očistnú obeť. Pri omši obetovaný chlieb mení svoju podstatu - mení sa na telo Kristovo. Podobnosť môžeme pozorovať aj v adorácii veľkej hostie veriacimi, keď je pri sviatočných príležitostiach hostia vložená do monštrancie a kňaz ňou udeľuje požehnanie.

Špecifiká vaišnavov

Porovnanie stravovacích modelov rôznych náboženstiev ukazuje špecifiká višnuizmu v tej podobe, v akej je reprezentovaný na Západe hnutím Hare Krišna.

Judaizmus síce vyžaduje dodržiavanie veľmi prísnych predpisov pri výbere a príprave jedla a jedlo tu zohráva významnú úlohu ako nositeľ náboženského zmyslu (stôl je ekvivalentom oltára a centrom interakcie s Bohom), no transformácia prijímaného jedla sa obmedzuje na jeho požehnanie a poďakovanie zaň - t.j. na *berachu*. Beracha jedlo v skutočnosti „neprepodstatňuje“ a vyslovuje sa aj pri mnohých iných príležitostiach. Jednotlivé potraviny, najmä na sviatočnom stole, sú chápané ako symbol (horké byliny pri Pesachu symbolizujú horkosť otroctva, maces symbolizuje uponáhľanosť pri exode z Egypta atd.). Svoju podstatu nemenia a ich úlohou je len niečo evokovať, pripomínať a poukazovať.



V kresťanstve sa prijímaný chlieb a víno „skutočne prepodstatňujú“ - menia sa na telo a krv Kristovu. Ich prijímanie je však vyhradené len pre určitú príležitosť, pre omšu. Prijímajúci musí okrem toho splňať isté kritériá ako krst a rozhrešenie - musí byť v stave posväcujúcej milosti (po spáchaní smrteľného hriechu je prijatie hostie svätokrádežou). Na ostatné jedlo veriaceho kresťana sa transsubstanciácia nevzťahuje.

Krišnovi oddaní ale prijímajú výhradne „prepodstatnené“ jedlo, v ktorom je Krišna „reálne prítomný svojimi energiami“. Veriacemu umožňuje duchovné pozdvihnutie. Okrem toho prasádam má údajne moc duchovne pozdvihnúť nielen samotných Krišnových oddaných, ale úplne každého. Ponúkание prasádam je preto aj dôležitou súčasťou vaišnavskej etikety a Šríla Prabhupáda kládol veľký dôraz na to, aby oddaní návštevníkov chrámov ihneď pohostili. Jeho rozdávanie pokladal za dôležitú súčasť vedomia Krišnu. Oddaní pritom zdôrazňujú, že poskytujú viac ako jedlo. Jedlo sa tu totiž vždy spája s filozofiou a slúži tak ako významný misijný prostriedok.

Pobyt vaišnavov v tomto svete by mal byť úplne upriamený na jeho duchovný aspekt, oddanú službu Bohu. Jedným z prostriedkov oddanej služby je aj prijímanie výlučne „prepodstatneného“ jedla. Tým akoby ešte naliehavejšie ako Židia či kresťania zdôrazňujú, že ich životy smerujú bezvýhradne k Bohu. Sú presvedčení, že všetko hmotné je možné využiť v službe Krišnovi. Tak vraj môže svet opäť nadobudnúť svoju duchovnú povahu a oddaný tak môže zotrvať v styku s „duchovnou energiou“, napriek tomu, že zdanlivo jedná v hmotnej sfére. V obetovaní a prepodstatnení jedla na prasádam sa tým odráža pranie Šrílu Prabhupádu premeniť čo najväčšiu časť hmotného sveta vo svet duchovný.⁴

Úlohou Krišnovho oddaného je uctievať „Najvyššiu Osobnosť Božstva“ náležitým vykonávaním predpísaných povinností. Tak bude Krišna uspokojený, čo je konečný cieľ všetkých činností oddaného,

a výsledkom bude jeho návrat do duchovného sveta a oslobodenie od utrpenia.

V židovsko-kresťanskom poňatí i v poňatí oddaných Krišny je tak zreteľná snaha zlaadiť všetko so zavedeným zákonom Božím, zmeniť svoje každodenné povinnosti a činnosti na zážitok požehnanie a osvietenia. Premeniť všedné činnosti na činnosti rituálne; snaha, aby duša v každodennom konaní našla prostriedok k nadviazaniu dôverného styku s božskou podstatou.

Svojráz i prispôsobenie

V jedálnych praktikách vychádza gaudijský višnuizmus (na Západe hnutí Hare Krišna) zo starých védskych a hinduistických predpisov, no predstavuje tu aj určitý posun. Zdôrazňuje totiž isté aspekty, ktoré vo višnuizme v Indii, na domácej pôde, možno nie sú až tak striktné dodržiavané. O mnohé ďalšie aspekty višnuistické stravovacie praktiky určite aj obohatil. Príčina môže spočívať v smerovaní Krišnových oddaných k sebakontrolu a ovládaniu svojich činov, emócií a myšlienok, v ich snahe kultivovať svoje prejavy s cieľom úplného odovzdania sa Bohu.

Prostredníctvom dodržiavania istých predpisov a zákazov vzťahujúcich sa na jedlo sa utvára a potvrdzuje aj identita a integrita komunity. Kultúrna odlišnosť členov hnutia Hare Krišna je zjavná nielen v ich náboženskom prejave, spôsobe života, odeve, ale samozrejme aj v stravovacích praktikách, ktoré k špecifikám kultúry jednoznačne patria. V západnej spoločnosti, ktorá má svoje vlastné zvyky a tradície, sa usilujú dodržiavať zvyky a normy stáročia fungujúce v úplne odlišnom prostredí Indie. Preto je pochopiteľné, že keď Svámi Prabhupáda prišiel do Ameriky, aby šíril svoje indické učenie a indický spôsob života, musel ho v istých ohľadoch prispôbiť novým pomeroch.

Členovia hnutia Hare Krišna sa prostredníctvom špeciálneho stravovacieho

⇒ Dokončení na ďalšej strane dole.

Propagace vegetariánství na současné české náboženské scéně

NÁBOŽENSTVÍ A VEGETARIÁNSTVÍ

Jan Šťastný

Vegetariánství má tradici již od antiky, mnoho ze známých antických filosofů bylo vegetariány, jmenujme z nich alespoň Pythagora. Nověji byli vegetariány např. Leonardo da Vinci, P. B. Shelley, G.B. Shaw, L. N. Tolstoj či Albert Schweitzer.

Novodobě se za počátek vegetariánství považuje rok 1847, kdy lidem odmítajícím maso britská Vegetariánská společnost dala označení „vegetariáni“. Krátce po té se vegetariánství objevilo i v Čechách a již za Rakousko Uherska vznikaly první spolky na jeho propagaci. Za první republiky jej propagoval například i známý humanista Přemysl Pitter. Jen výjimečně tehdy u nás mělo nádech kultu. Hlavní motivy pro vegetariánství byly etické a zdravotní. Až za komunismu - pro který bylo vegetariánství krajně podezřelé - se nesmělo rozvíjet. Vegetariánské organizace byly zakázány a bylo proto i poněkud zapomenuto. Po převratu v roce 1989 se zde začaly objevovat nové duchovní směry propagující i vegetariánství. Vegetariáni, kteří nejedí maso z důvodů etických nebo zdravotních tím byli poněkud zastíněni a nejsou tolik slyšet.

vzorci zároveň vymezují aj voči ostatnímu svetu. Participácia na príprave a konzumácii jedla je dôležitou manifestáciou inkorporácie jednotlivca do skupiny. Účastníci spoločnej hostiny predstavujú rovnakú potravinovú kultúru, a to ich spája. Prijímajú tie isté substancie, ktoré tvoria ich samých. Krišnovi oddaní sa takýmto spôsobom snažia poukázat' aj na to, že všetky živé bytosti sú si rovné, že všetky sú „deti jedného Boha“.

Poznámky

- 1 Prabhupáda, Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivédanta Swami, *Bhagavad-gíta taká, aká je*, The Bhaktivédanta Book Trust 1999, s. 658.
- 2 Eliade, Mircea, *Jóga, nesmrtnost a svoboda*, Praha: Argo 1999, s. 125.
- 3 Prabhupáda, Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivédanta Swami, *Učení Šrí Kapily, syna Dévahúti*, The Bhaktivédanta Book Trust 1994, s. 163.
- 4 Tamtiež, s. 225.

Mgr. Miroslava Bryndzova (*1980) je externou doktorandkou Katedry porovnavacej religionistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Mezi duchovními směry je vegetariánství docela oblíbené. Má totiž nádech něčeho tajemného nebo výjimečného. Může být bráno i jako výsada nebo vítězství nad chutěmi. Guru, který by se živil masem - tedy kusy mrtvol - nepůsobí tak věrohodně jako asketa odříkající si pro vyšší cíle tradiční potravu. Svou roli zde může hrát i to, že zmatenosti nuceného začátečníka - vegetariána lze využít. Najednou totiž neví, co jíst a co vařit, a může tak přijít i o sociální vazby, takže je ještě snadněji manipulovatelný.

Které náboženské společnosti vegetariánství praktikují či propagují?

Křesťané

Mezi křesťany, kteří odmítali maso nalez-



Přemysl Pitter.

neme například svatou Anežku, která jedla podle některých zdrojů jen chléb, zeleninu a ovoce. Později můžeme uvést například Milíče z Kroměříže, který si určil podobně tvrdou řeholi. Jako i u mnoha dalších, i zde ovšem více než odmítání zabíjení hrálo roli odříkání i týrání těla.

Mezi racionálně etické křesťanské vegetariány naopak patřil humanista Přemysl Pitter (1895-1976). Nechtěl se podílet na týrání a zabíjení zvířat a uvědomoval si i zdravotní pozitiva vegetariánské stravy. Podílel se na činnosti vegetariánských organizací, pořádal přednášky o vegetariánství i vegetariánském vaření. Spolupracoval při tom i s několika faráři - vegetariány.

Ze zdravotního hlediska přistupuje k vegetariánství Církev adventistů sedmého dne. Adventistům je doporučována vegetariánská až veganská strava, protože snižuje dlouho vydrží zdraví a mohou tedy déle

Všem odběratelům „Sbratření“!

V nejbližších dnech obdržíte výbornou knihu

„Vegetarism — pro a proti.“

Napísl známý církevní pracovník a spisovatel MUDr. CTIROR REZDER, obvodní lékař v Račoněberku. Na základě příkazů vědeckých, lékařských a náboženských odpovídá na všechny dotazy, náměty a problémy, možná ohledně vegetarismu.

Je vegetarismem životopisem doporučením? Je to nějaký výzkum nebo k výzkumům? To dozvíte se ve zmíněném spise.

V druhém díle této knihy pokračává spisovatel PŘEMYSL PITTER, ve druhé

„Náš poměr k přírodě a k lidem“

„Náš poměr k přírodě a k lidem“

o vážných problémech našeho světa, k životu, k smrti, k Bohu.

Budete překvapeni láci tohoto zvláštního díla!

Cena knížky bude 100 Kč, pouze 80 Kč, pokud ji objednáte do 30. 6. 1990.

Mimo to poskytneme valiké alby a výklady k obrazům, k tomu na předem objednat:

2 výklady — 10 Kč	1 výklad — 5 Kč
3 výklady — 20 Kč	2 výklady — 10 Kč
4 výklady — 30 Kč	3 výklady — 15 Kč
5 výkladů — 35 Kč	4 výklady — 20 Kč

Použijte těchto výkladů a pomozte tím výzkumu knihu rozšířit. Vykonáte tím významnou práci pro obnovu národa!

Leták v časopise „Sbratření“, který redigoval Přemysl Pitter.

Přetištěno ze sborníku Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové „Hovory“ 2003.

Vegetariáni nejedí nic z mrtvých zvířat, nejen maso, ale ani sádlo, vnitřnosti, želatinu apod. Dělí se na **lakto-ovo-vegetariány**, kteří připouštějí konzumaci mléka i vajec, **lakto-vegetariány**, kteří připouštějí mléko, nikoli však vejce, a na **vegany**, kteří odmítají z etických důvodů jakékoli živočišné produkty, včetně vajec, mléka, sýrů apod.

aktivně sloužit Bohu. Církev má v Praze dvě vegetariánské restaurace „Country life“. Svou víru návštěvníkům nijak nevnučují.

Že je hlavním motivem zdraví, lze poznat i z toho, že v těchto prodejnách zdravé výživy byl prodáván i rybí tuk, což je pro skutečné vegetariány naprosto nepřijatelné.

Adventisté - zejména ze Spojených států - jsou často zkoumanou skupinou při studiích zdravotního stavu vegetariánů. Ne všichni totiž jsou vegany nebo vegetariány, všichni ovšem žijí zdravě. Lze tedy dobře sledovat na skupině stejně zdravě žijících osob, zda konzumace masa má na zdraví nějaký negativní vliv.

Jen výjimečně dochází mezi příznivci adventistů k excesům. V roce 2001 na Novém Zélandu a roku 2000 v Polsku ovšem došlo poškození zdraví dětí, v prvním pří-

padě i k smrti. Rodiče děti krmili velice restriktivní stravou a zejména odmítali lékařskou péči. Tvrdili, že dítě lze uzdravit modlitbami. Církev jejich počínání ovšem odsoudila.

Z okrajových křesťanských skupin jsou v propagaci vegetariánství aktivní tzv. prakřesťané,* kteří vydávají brožury a další publikace proti jedení masa a zabíjení zvířat.

Hare Kršna

Vegetariánské restaurace, které hnutí Hare Kršna provozuje, jsou mezi vegetariány oblíbené pro skutečně propracované kuchařské postupy. Právě tato chutná strava a také vztah k živým bytostem jsou patrně mezi hlavními důvody, proč si získávají příznivce mezi mladými lidmi. Krávy na jejich farmě například nechávají dožít, i když už nedávají mléko, a po smrti je dokonce i slavnostně pohřbí.

Mezi běžnou vegetariánskou stravou a *prasadám* - tj. stravou obětovanou Kršnovi - je ale podstatný rozdíl: asi jako mezi lázeňskou oplatkou a hostií. Teprve potrava obětovaná Kršnovi totiž člověka očisťuje. Protože to oddaní Kršny myslí dobře

Prakřesťané - příslušníci společenství Univerzální život, založeného Gabrielou Wittekovou (*1933).

Oddaní Kršny o vegetariánství

Mohou členové vašeho spolku jíst maso?

Členové Hnutí Haré Krišna maso nejedí a to z mnoha důvodů. Za prvé nechceme, aby někdo ubližoval nám, a proto neubližujeme jiným. Když někdo chce pozvednout své vědomí na vyšší úroveň, nemůže se zároveň dopouštět násilí a agrese na jiných živých bytostech a zvláště na krávkách, které nám poskytují tak vzácný produkt, jako je mléko. Za to bychom měli být krávkám vděční a ne je zabíjet pro maso. Navíc je maso nezdravé, velmi těžko stravitelné a pro lidský organismus nevhodné a škodlivé, protože je zdrojem mnoha nemocí. Pro zájemce máme celou studii o jedení masa.

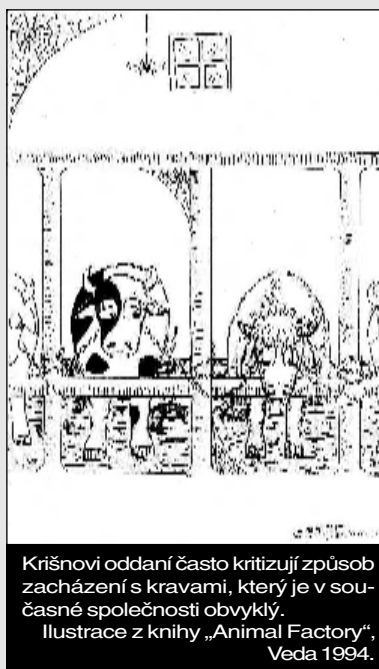
Nedávno jsem začala být vegetariánem a chtěla bych se dozvědět více o tom, co se má jíst a co ne.

Vegetariánství v zásadě znamená nejíst maso včetně drůbeže, ryb a vajec. Živočišné bílkoviny, které naše tělo potřebuje, získáte v dostatečném množství z mléka a ostatních mléčných produktů jako jsou sýry, jogurt a tvaroh. Důležité je mít bohatý jídelníček, hlavně hodně zeleniny a luštěnin.

Proč jste laktovegetariáni (proč nejíte vajíčka)?

Protože ve vejci je zárodek života.

<http://www.harekršna.cz/iskcon/index.php?option=content&task=view&id=26&Itemid=38>



Kršnovi oddaní často kritizují způsob zacházení s kravami, který je v současné společnosti obvyklý. Ilustrace z knihy „Animal Factory“, Veda 1994.

Jóga a výživa

Jógin si tak vystačí s menším množstvím jídla, nepřejídá se, je stále svěží, aktivní a má bystrou mysl. V každém případě však není vhodné jíst příliš brzy ráno a pozdě večer. Ideální je, když sníme poslední jídlo před 18. hodinou. Pak se nám dobře spí a ráno se cítíme velmi svěží a odpočinutí. Podstatný je i způsob, jakým jíme. Klidným soustředěním na jídlo a důsledným rozžvýkáním každého sousta umožníme naší trávicí soustavě vše dobře strávit a přijmout všechny živiny. Dosáhneme tím většího pocitu nasycení a uspokojení z jídla, než když jídlo sníme rychle a nesoustředěně.

<http://www.joga.cz/scripts/index.php?center=root>

i s ostatními, snaží se toto jídlo co nejvíce šířit. Na ulici je např. možné se setkat s prodáváči různých sladkých kuliček, které se někdy snaží vnutit až příliš neodbytně. K nečlenům jsou zdvořilí, usměvaví a hodní. Hnutí Hare Kršna provozuje i charitativní aktivity (stejně tak adventistická ADRA), rozdává jídlo chudým či bezdomovcům a provozují i mezinárodní humanitární organizaci „Food for Life“. Oddaní Kršnovi jsou laktovegetariáni, to znamená, že kromě rostlinné stravy konzumují i mléčné výrobky. Začátkem 90. let bylo několik pokusů ze strany státu zasáhnout do stravování dětí příznivců Hare Kršna. Bylo ovšem prokázáno, že vegetariánská strava těmto dětem nijak neškodí.

Jóga v denním životě a ostatní jóginí

Velmi aktivní v propagaci vegetariánství jsou také příznivci svámího Mahéšvaránandy sdružení v Józe v denním životě. Již v 70. letech zde začal Mahéšvaránanda propagovat tento duchovní směr a spolu s ním i vegetariánství jako nutnou podmínku pro cvičení jógy.

Z oficiálních stránek Jógy v denním životě by se mohlo zdát, že Mahéšvaránanda byl prvním, kdo jógu do Česka přinesl, ta se tu ale učí již od konce 19. století.

Hlavním motivem jóginů pro nejedení masa je snaha nezabíjet a nebýt příčinou zabíjení. *Jóginí se vyhýbají konzumaci masa a všech složek těl zvířat. Pro jógina je nemyslitelné sníst zabitě zvíře, protože zvířata jsou živé bytosti, které cítí bolest a strach ze smrti stejně jako lidé. Řčení „co nechceš, aby se stalo tobě, nečiň druhým“ se zde uplatňuje v plném rozsahu.*

Jógini se dále řídí principem karmy. Princip karmy učí, že každá bytost sklízí plody svých činů, ať už dobrých nebo špatných. Toho, kdo neškodí, nezabíjí a vykonává dobré činy, čeká v budoucnu dobrý osud - zdraví, štěstí a prosperita.

Příznivci Jógy v denním životě jsou laktovegetariáni, vejce totiž odmítají jako zárodek. Dbají na uměřenost v jídle až k poněkud asketickému stylu stravování. Aktivita Jógy v denním životě jsou ne zcela přímo propagovány i internetovou stránkou <http://www.vegetarian.cz>.

Duchovní univerzita Bytí

Aby aspiranti na duchovno mohli přísahat na žezlo v rukou Tomáše Pfeiffera, proslaveného z televizní Seance, musí být vegetariáni. Je to podmínka pro „první stupeň zasvěcení“. Zakladatel jimi uctívané filosofie Josef Zezulka byl totiž vegetarián a v knize „Bytí“ prosazuje vegetariánskou stravu. Ale ne jen tak ledajakou. Zakázané je také vše pečené a pražené.

Katechismus vaření příznivců Duchovní univerzity Bytí (DUB) je komplikovaný: *Tvaroh je velmi zdravý nejen pro vaše tělo, ale především pro Vaši duši. Je totiž sestaven ze zvláštních životních prvků, které jsou velmi výživné.*¹ Naproti tomu do zelí vložil nepřítel Pána Boha zlé látky způsobující větry. Nebezpečný satanský vliv v zelí prý také způsobuje pýchu.

Pojídání masa v člověku údajně probouzí nízké zvířecí sklony: *Požíváním masitých pokrmů se udržuje lidské vědomí ovlivněné zvířecími sklony. Masitá strava udržuje a vyvolává v člověku chuť zabíjet. ... Podle zákona odplaty musí lidé odpykat trest za zabíjení zvířat, protože porážení zvířat není pro potravu lidí opravdu nutné.*²

Některé rady v časopise i uváděné na přednáškách jsou zmatené a značně si i protirečí. Příkladem může být toto tvrzení: *Jakýkoliv ŽIVOČIŠNÝ TUK je v naší kuchyni přísně zakázán.* Toto se tvrdí v „Duchovní kuchařce“ v časopise Bytí. V mnoha receptech této kuchařky se ovšem používá máslo, vejce, mléčné výrobky (včetně tavených sýrů), což jsou všechno potraviny velmi bohaté na živočišné tuky!

Některé výroky členů DUB získaly ohlas v médiích, bohužel jako ukázka zmatenosti „vegetariánů“. Posměch ze strany odborníků na výživu sklidilo například tvrzení, že jsme býložravci, protože máme slinivku břišní. Tu mají totiž všichni suchozemští obratlovci, včetně výhradně masožravých zvířat: *Vegetariánkou jsem od roku 1995.*

*Bylo to asi půl roku poté, co jsem začala chodit na přednášky biotronika Tomáše Pfeiffera. Jeho přednášky mne přivedly k tomuto pochopení. Vysvětlil nám, že člověk je býložravec, protože má slinivku břišní, také hovořil o škodlivosti masa pro člověka, protože to pro něj není přirozená strava a organismus se s ním musí dlouho vyrovnávat a přesto se nevyrovná, protože cholesterol z masa je nestavitelný a usazuje se v kloubech i v cévách, proto mnoho lidí dostává infarkt či mrtvici, mnoho lidí trpí artrózou a mnoho lidí má také cukrovku, protože příjmem masa se vlastně slinivka vyřazuje z činnosti.*³

Někteří příznivci DUB diskutují na internetové stránce <http://www.veg.cz>.

Sri Chinmoy

Proč jsou příznivci Sri Chinmoye vegetariáni, vysvětluje přímo on sám: *Chcete-li vést lepší život, disciplinovaný život, čistý život, cítím, že vegetariánská dieta je nezbytná. Ti, kteří jedí maso, nevědomě přijímají zvířecí vědomí. Vedle svých nepřátelských a dalších nebožských vlastností jsou zvířata velice neklidná. Když přijímáme mírnou potravu, naše vědomí se automaticky stává mírným, jemným a sladkým. Když ale jíme maso, přijímáme neklidné, ničivé vědomí zvířat.*⁴

Vždy jsem si myslel, že lidé konzumují jen zvířata klidná a obvykle přátelská (krávy, prasata, ovce, koně, kuřata). Tvrzení, že například kráva má nepřátelské a ničivé vědomí, mi připadá vůči ní trochu nespravedlivé.

Zajímavé svědectví o tom, jak zmatení mohou být z Chinmoyových rad jeho následovníci, podává spolubydlící jednoho z Chinmoyových obdivovatelů. Dezorientovanost rychlokvašeného vegetariána, který neví, proč je vlastně vegetariánem, příliš nepřekvapuje. Pokud totiž člověk jen



Vlastimil Prokeš. Foto: Günter Bartoš.

přejímá požadavky jiných, musí být pro něj vegetariánství obtížné: *Když jsem se Karla ptal, zda jí vajíčka, řekl, že ano. Mléko prý také. V rozhovoru před několika dny ale tvrdil, že je striktní vegetarián, ale to prý se pouze „nepřesně vyjádřil“. Napadlo mě, že vajíčko vlastně taky obsahuje kus zvířete - zárodek. Na to se Karel zatvářil rozpačitě a říkal, že „by to už nešlo“, kdyby nejedl ani vajíčka. Jako důvod vegetariánství uvedl, že zvířata vyzařují (zřejmě škodlivé) vibrace. Mezi řeči uvedl, že když je v menze uznené v polívce, tak ho sní taky. To mě už celkem dostalo a prohlásil jsem, že to už přece není vegetariánství, protože vegetarián prostě NEJÍ maso. Nakonec jsem mu ještě řekl, ať mi vysvětlí, jak je možné, že mrtvé maso vyzařuje nějaké vib-*

*race, na což odpověděl, že tohle mi vysvětlit nedokáže.*⁵

Vlastimil Prokeš

a vegetariánská poselství z Jupiteru

Jedním z nejpodivnějších propagátorů vegetariánství je Vlastimil Prokeš. Svá kázání označuje za „celostátní setkání vegetariánů“, což zní patřičně honosně. Pan Prokeš je elektrikář, sice již v důchodu, ale svou profesi nezapře. Má to všechno pěkně změřené. Vegetariánství prý umožňuje zvýšit naše vibrace: *Ještě se zmíním o duchovních neměřitelných vibracích. Děti se narodí v 5 000 kHz. Při podávání mrtvol jim klesne vibrace dolů až na 1 500 kHz. Stane-li se jedinec opět vegetariánem, stoupne mu vibrace na 3 400 kHz. Je naší povinností docílit 5 000 kHz, možno i více, a tím si zajistíme postup do vyšší třídy - život věčný. Docílíme-li 9 000 kHz, jsme schopni vidět do Akaši záznamu.*⁶

Podle Prokeše vegetariánstvím člověk získá vyšší vibraci, více lásky, více shoví-



Kontaktéři Iva A. Benda se každoročně setkávají s mimozemšťany na pražském Hradě.

Foto: archiv.

vavosti, více pochopení pro okolí, větší možnosti v zásazích na svém, ale i jiných lidských tělech. Můžete vlastnit miliony, ale nemáte-li patřičnou vibraci, nepoznáte nikdy skutečné štěstí, neuzdravíte se na počkání ani z vlastní chřipky nebo angíny.⁷

Zajímavé vysvětlení má pan Prokeš i pro skutečnost, že Kristus jedl jehněčí a nejspíš i ryby. Křesťanský orientovaný vegetariáni to obvykle buď vysvětlují tím, že jde o symboliku, nebo argumentují, že to nijak nevyklučuje naše případné vegetariánství. Prokešovo vysvětlení je pozoruhodné: *Velmi často se poukazuje, že Kristus také jedl beránka a ryby. Ano, je to pravda, ale málokdo ví, že Kristus měl jako jediný od Otce moc usmrcovat tvory proudem lásky. Takováto zvířata či tvorové usnuli bez bolesti. Vzhledem k tomu, že my toto činit nedokážeme, musíme se stát vegetariány.*⁸

Kdyby ovšem beránek usnul a zemřel bez bolesti, nemohl by být podle židovských pravidel podříznut a vykřven, a tedy ani konzumován. Navíc vegetariánství pochopitelně není náhražka za to, že neumíme zvířata zabít proudem lásky.

Některá sdělení údajně dostává pan Prokeš až z Jupiteru. Například lvi tam jsou také vegetariány: *Mnohé, co znáte a vidíte na Zemi, na Jupiteru vůbec není, např. mouchy, hadi, žáby, housenky, žížaly, řada brouků, slimáci, neuvidíte tam ani myši všech druhů, krky, ježky. Z ptáků tam nejsou naši dravci, sojky, straky a všichni, kteří se na Zemi živí těly jiných tvorů. Se zvířaty je tomu také tak. Uvidíte tygra, lva, různé opice a opičky a řadu dalších, ale ti se již neživí masem, ale pasou se a vyhledávají různé plody podzemních rostlin. Jsou tedy všichni vegetariáni v pravém slova smyslu, bez dodatků, ať to jsou brouci, ptáci či zvířata. Na Jupiteru se již nevraždí. Z toho vyplývá, že je mezi všemi soulad, je soulad i mezi lidmi a zvířenou. Porovnejte si sami ve své mysli rozdíl mezi Zemí a Jupiterem.*⁹

Ivo A. Benda a vesmírný jídelníček

Názory mimozemšťanů, s kterými udržuje kontakty pan Benda a jeho příznivci, není snadné pochopit, protože si často odporují. Někdy jsou jasně proti konzumaci masa, jindy doporučují ryby a drůbež: *Jestliže tento list sníme, jde i tato duše rostlinky do našeho těla, přesněji do duševní báze a dochází tak ke sdílení prožitků - vibrací, neboť je to přínosem jak pro rostlinku, tak pro člověka. Naproti tomu u zvířat, jsou-li usmrcena, duše z jejich těl ihned prchá pryč a to, co lidé konzumují, je jen kus mrtvé zkažené hmoty. Navíc si do těla zavádějí energie stresu a strachu, které zvíře prožilo okamžikem své násilné smrti a dále se pak člověk karmicky zatěžuje, neboť hrubě porušil duchovní - Kosmické zákony a to tím, že zkrátil život např. krávy, která navíc mohla spásat po svůj život další rostlinky a povyšovat tak jejich duchovní úroveň.*¹⁰

Zde se tedy jasně říká, že maso ne. Ale o kus dále, v doporučeném jídelníčku (viz rámeček) jednoho z lékařů hvězdné flotily se tvrdí něco jiného. Zajímavá je také averze mimozemšťanů vůči buchtám.

Spojení kontaktéra, který jí maso, s mimozemšťany ale nebude valné: *Maso by se jíst nemělo vůbec, ale záleží to na vývojovém stupni daného jednotlivce. Jestliže je to jednatel s vibrací nižší, tak jej potřeby více. (Ale pozor, nezáleží na tom, zda je to dělník nebo sedí v kanceláři. Jedná se o celkové smýšlení! Správně sis vzpomněl, že lidé dříve také pracovali tvrdě, mnohdy tvrději než dnes a žádné maso mnohdy neměli nebo jen málo a občas. Pokud budeš chtít udržovat tyto kontakty jako dříve, neměl by jsi jíst maso více než 1x za 14 dní a to je takové maximum. Mělo by to být maso rybí, nejlépe z mořských ryb, ty mají dostatek jódu. Ostatním masům se můžeš zcela vyhnout.*¹¹

Náboženství u nás a vegetariánství

Česká náboženská scéna je na propagaci

Vesmírný jídelníček

Snídaně: Kaše, mléko, sýry nebo ovoce dle tvého výběru, k tomu chléb či jiné pečivo. Buchty nedoporučuji. Nejsou pro ráno to nejjednodušší.

Oběd: Můžeš cokoliv dle své chuti, nejlépe však maso ne. To tak maximálně 1x do týdne, nejlépe za 14 dní. Samozřejmě, čím nižší živočich, tím lépe. Takže ryby, případně občas i drůbež, ale tu spíše výjimečně. Nemusíš kvůli tomu jíst žádné červy, to zase s rozumem. Hlavní je vždy poděkovat Stvořiteli za daný pokrm. Mělo by to být jídlo zeleninové, dosti syrové zeleniny. S ovocem to nekombinuj. Sladké jídlo by mělo být tak 1x do týdne, myslím tím buchty nebo žemlovka, kterou máš tak rád, apod. Raději si vezmi omáčku s knedlíkem nebo brambory či rýži než samé sladké. To je špatné. I buchty, které ti dělá žena doma, by měly být tak 1x do týdne. K buchtám si nezapomeň zakousnout jablíčko nebo jiné ovoce. Hodně pomůže při trávení.

Večeře: Je opět lehká, pomazánka či nějaké rostlinné jídlo, popř. zeleninový salát, možno kombinovat se sýry, mlékem a podmáslím, jak jsi už nakonec občas zvyklý. Zapíjet doporučuji magnetizovanou vodou (kamínky) a případně čaj (ale střídát!) anebo mléčné nápoje.

Nezapomínej, že ve vašem jídelníčku jsou i sladké pomazánky jako svačina, nemusí to být zrovna buchty. Nám se někdy zdá, že se až příliš cpete vepřovým, hovězím a jinými druhy mas. To pak vede k celkové otupělosti smyslu a těžkosti těla, neboť si dáváte do těla abnormální množství jedů, které pak není vaše tělo schopno včas vyloučit. S tím potom souvisí i spousta zažívacích problémů. Mléko sám víš, že je třeba pro tebe dobré tak 2-4 dcl za týden, víc bys ho ani nemusel, na druhé straně acidofilního mléka nebo podmáslí můžeš vypít litr za týden, je to individuální - však si to můžeš vytestovat.

Sdělení č. 534. Týdenní jídelníček pro mne. (Přijal Vlastimil H.) 1. 2. 1999.

11:30–12:13 hodin. Vesmírní lidé o stravě <http://www.vesmírní-lidé.cz/ostrave.htm>

vegetariánství velmi pestrá. Ale vegetariánství není spjato pouze s náboženskými skupinami. Vegetariánů je v České republice něco přes 300 tisíc (v zahraničí, např. v Ně-

⇒ *Dokončení na další straně dole v rámečku.*

MINISTRYNĚ MÁ POTÍŽE KVŮLI OPUS DEI

LONDÝN 21. ledna Britská ministryně školství Ruth Kellyová se dostala do potíží kvůli svému spojení s katolickou organizací Opus Dei. ... Opus Dei (Boží dílo) je organizace s asi 80.000 členy, kterou v roce 1928 založil španělský kněz Josemaría Escrivá de Balaguer. V roce 2002 ... byl papežem prohlášen za svatého.

Ačkoli jeho vlastní kniha o Opus Dei nazvaná „Cesta“ a vydaná v roce 1934 se během let dočkala nákladu čtyř milionů výtisků, dnes ji mimo Opus Dei zná málokdo. Jinak ovšem je to s bestsellerem Američana Dana Browna „The Da Vinci Code“, který vyšel česky pod názvem „Šifra mistra Leonarda“. V této knize je organizace Opus Dei pojata jako pochybná, spíše zločinná sekta, jejíž členové jsou tajnou kamarilou se zlými záměry.

Skutečností ovšem je, že i svatořečení abbého Balaguera vyvolalo spory. Madridský list El País tehdy uveřejnil názor teologa Juana Josého Tamaya-Acosty, který soudí, že „svatořečení zakladatele organizace, která má (nyní) ve Vatikánu největší vliv“ potěší zejména zastánce pojetí „katolicismu se silným politickým a ekonomickým vlivem“, ale zarmoutí ty, kdo jsou pro katolicismus „pluralistický, tolerantní, kritický a zaměřující se na sféry činnosti, které nejsou středem pozornosti“.

Není však pochyb, že spojení ministryně s přísně katolickou organizací, která navíc právě nyní dostala poprvé v dějinách britské katolické církve na starost jednu londýnskou faru, vyvolává pozornost právě kvůli knize Dana Browna. Kellyová je považována za nastupující hvězdu Labouristické strany a ve svých 36 letech je nejmladší členkou kabinetu.

I když se zatím nejhlasitěji proti ní vyslovuje bývalý poslanec Konzervativní strany, kterého porazila ve volbách, je patrné i jisté znepokojení v levém křídle vládní strany. Z tohoto tábora bylo slyšet zejména obavy, že ministryně zasáhne proti pohlavní výchově ve školách nebo proti distribuci kondomů či že bude prosazovat averzi proti homosexualitě. Ministryně na tyto námitky reagovala tím, že bude uplatňovat přijatou vládní politiku. ...

EVOLUCE JAKO TABU VE ŠKOLÁCH

NEW YORK 11. února - Nikdo věrohodně vědecky nezpochybnil myšlenku, že všichni živí tvorové se vyvinuli ze společných předků, že vývoj na zemi trvá miliardy let a že evoluci lze vědeckými metodami prověřit a potvrdit. Ale Národní nadace pro vědu v průzkumu z roku 2001 zjistila, že jen 53 procent Američanů souhlasí s tvrzením, že „lidské bytosti se vyvinuli z dřívějších zvířecích druhů“. Napsal to americký list The New York Times.

A podle nadace to byla dobrá zpráva. Bylo to totiž poprvé, co její pravidelné průzkumy ukázaly, že většina Američanů myšlenku evoluce přijímá. Průzkumy soustavně ukazují, že většina Američanů věří, že Bůh stvořil lidi v jejich nynější podobě asi před 10.000 lety. A dvě třetiny si myslí, že toto přesvědčení by mělo být ve státních školách vyučováno vedle evoluční teorie.

V mnoha amerických okresech je sice evoluční teorie v osnovách, ale do tříd se nemusí dostat, tvrdí experti, kteří se tématem zabývají. Ředitelé často odrazují učitele, aby o evoluční teorii diskutovali, nebo sami učitelé se tématu vyhýbají v obavě z protestů náboženských fundamentalistů v jejich obcích. Stejně tak učitelé mívají obavy hovořit o celé věci na veřejnosti. ... Ředitelka Národního střediska pro vědeckou výchovu Eugenie Scottová řekla, že se „pořád“ setkává s učiteli, kteří neucí evoluci, „protože to přináší prostě moc problémů“. ... „Nebo jim ředitelé řeknou ‘Nemusíme učit všechno, tak vynechme věci, které nám budou dělat problémy’.“

Spojené státy se v tomto směru odlišují od jiných industrializovaných zemí, řekl doktor John Miller z univerzity Northwestern, který se zabývá postojem veřejnosti vůči vědě. Američané jsou podle něj po léta v názoru na evoluci rovnoměrně rozděleni, když asi 45 procent jí přijímá, 45 je proti a zbytek je nerozhodnut.

V dalších průmyslových zemích přijímá vývojovou teorii obvykle 80 % lidí a více.

⇒ *Dokončení z předchozí strany.*

mecku či Velké Británii dokonce 6-10 % populace) a většina z nich není příznivcem žádné z výše uvedených organizací.

K vegetariánství není potřeba ani guru, ani hábit, ani sdělení od mimozemšťanů. Stačí k tomu nějaký důvod - může to být soucit se zvířaty, nesouhlas s jejich zabíjením či dnešními podmínkami velkochovů, snaha o lepší zdraví nebo vědomí, že vegetariánství může být ekologicky příznivější. Takovíto vegetariáni jsou u nás ale poněkud ve stínu pompězněji prezentovaných vegetariánů se zásluhami o duchovní růst a s aspirací na věčný život pod křídly vůdců, kteří často slibují více, než to co je asi hlavní podstatou vegetariánství - ušetření života zvířat a nepodílení se na jejich zabíjení. Ovšem vegetariánství se nemusí s žádným náboženstvím vyločovat.

Dá se říci, že vegetariánství u nás je oproti západním zemím přece jen trochu více spjato s náboženstvím. Je to nejspíš způsobeno rozvojem náboženského života po roce 1989. V západních zemích na svou dlouhou tradici klasického racionálně etického vegetariánství nezapomněli. Jednou z mála institucí propagujících vegetariánství tak, jak je obvyklé na Západě, je Česká společnost pro výživu a vegetariánství.¹² Propaguje vegetariánství a veganství, poskytuje veřejnosti informace o tomto životním stylu, radí v otázkách výživy, pořádá přednášky apod.. Mezi členy jsou ovšem nejspíše i příznivci výše uvedených skupin, protože je otevřená všem vegetariánům. Velké množství vegetariánů je mezi mladou populací, například v organizacích ochránců zvířat, jako je Svoboda zvířat, nebo Ochránci hospodářských zvířat. ■

poznámky

- 1 Duchovní kuchařka, časopis Bytí, 2/1994, str. 18.
- 2 Výživa, Bytí 9/1995, str. 13.

- 3 Z článku O vegetariánství odborníci, z deníku Neviditelný pes, 2. 11. 2000, <http://pes.internet.cz/clanky/7373.html>, původní příspěvek: <http://www.vegetarian.cz/diskuse/dproc/dproc2.html>.
- 4 http://www.srichinmoycentre.org/cs/zivotni_styl/vegetarianstvi.
- 5 <http://techie.devnull.cz/sri/chinmoy.html>.
- 6 Informace o zcela neznámých skutečnostech <http://www.pravdaveskychzemich.cz/kniha04.htm>.
- 7 Oblast vědění o lidském těle, jeho existenci a budoucnosti: <http://www.pravdaveskychzemich.cz/kniha03.htm>.
- 8 Lady Diana, Princezna z Walesu promlouvá, <http://www.pravdaveskychzemich.cz/kniha01.htm>.
- 9 Život na planetě Jupiter, <http://www.pravdaveskychzemich.cz/kniha01.htm>.
- 10 Pravda o lidském stravování, Vesmírní lidé o stravě <http://www.vesmirmi-lide.cz/ostrave.htm>.
- 11 Sdělení č. 535. O mase a jídle vůbec. (Přijal Vlastimil H.) 2. 2. 1999. 11:41–12:05 hodin. Vesmírní lidé o stravě <http://www.vesmirmi-lide.cz/ostrave.htm>.
- 12 Sdělení předal Jamahama, biolog-lékař Aštarovy vesmírné flotily, a vyřizují ti láskyplné pozdravy od všech.

Jan Šťastný (*1977) se věnuje historii vegetariánství a působení vegetariánských organizací v Česku. Na toto téma publikuje v ČR i v zahraničí.



Teorie evoluce jako had, který drtí svět... Ilustrace z titulní strany českého vydání publikace Kena Hama „Genesis a úpadek národů“, A-Alef 1995.

Většina ostatních říká, že si není jista a jen velmi málo ji zcela odmítá. „V Japonsku souhlasí s evolucí 96 % lidí,“ řekl Miller. I ve společensky konzervativních, převážně katolických zemích, jako je Polsko, přijímá podle něj evoluci v průzkumech asi 75 % dotázaných. „Není to téma mezi katolíky a není to téma v Asii,“ řekl.

Opravdu, dva papeži - Pius XII. v roce 1950 a Jan Pavel II. v roce 1996 - podpořili myšlenku, že evoluce a náboženství mohou spolu existovat. „Ještě jsem se nesetkala s učitelem katolické školy, který vynechává evoluci,“ řekla Scottová. ...

VŮDCE ITALSKÉ SATANISTICKÉ SEKTY DOSTAL ZA VRAŽDY 30 LET VĚZENÍ

ŘÍM 22. února - Za rituální vraždu páru mladých milenců dnes italský soud v Busto Arsizio u Milána vyměřil vůdci jedné satanistické sekty trest třiceti let vězení. Vynesením verdiktu skončil po sedmi letech od spáchání činu proces s předákem sekty Satanovy bestie.

Trest pro hlavního obžalovaného, kterému je 27 let, je o deset let vyšší, než požadoval státní zástupce. Jeden komplic vůdce sekty půjde do vězení na 16 let.

Zločin ve své době vyvolal ve Itálii otřes. Zavražděný pár patřil k sektě a v lednu roku 1998 se vydal na „černou mši“ v odlehlém lese. Teprve tehdy, když si oba mladí lidé všimli čerstvě vykopaného hrobu, došlo jim, že byli vybráni jako oběti. „Dívku jsme zabili kvůli tomu, že pro nás byla ztělesněním boží matky,“ přiznal po činu jeden satanista. Vůdce sekty tehdy dívku a chlapce ubil kladivem.

Oborníci soudí, že v Itálii je 2 000 až 5 000 členů satanistických sekt.

V NIGÉRII DALŠÍ PŘÍPADY VRAŽD Z RITUÁLNÍCH DŮVODŮ

LAGOS 9. března (ČTK) - Po pachatelích pravděpodobně rituální vraždy pátrá v těchto dnech nigerijská policie. Na frekventované dálnici v jihozápadním státě Oyo byla totiž nalezena tři bezhlavá a bezruká těla. Oznámila to dnes agentura Reuters s odvoláním na policejní zdroje. Zmračená těla ležela nedaleko autobusové zastávky v Ibadanu, kde končí dálnice vedoucí z přístavního města Lagosu.

„Máme podezření, že tři muži byli zabiti z rituálních důvodů, protože měli oddělené hlavy a ruce,“ vysvětlil mluvčí policie v Ibadanu, asi 100 kilometrů severně od Lagosu. Příbuzní obětí oznámili, že muži byli naposledy spatřeni v Ibadanu v pondělí, když odjížděli za příležitostnou prací do Lagosu.

V nejlidnatější africké zemi je rituální zabíjení poměrně běžnou věcí. V zemi, kde vedle sebe žijí vyznavači různých náboženství včetně původních animistických, je nemálo lidí, kteří věří, že obětování částí lidských těl kmenovým božstvům jim přinese okamžité bohatství.

Obchod s částmi lidských těl je pak živnou půdou pro zločinecké gangy v zemi, která sice oplývá nerostným bohatstvím, ale většina jejích obyvatel žije v chudobě.

Tyto gangy se obvykle zaměřují na bezprizorní děti v ulicích a tuláky - zajímají se především o lebky, oční bulvy, pohlavní orgány, ale i další části těla, které následně prodávají osobám provádějícím rituály.

BĚHU EVROPOU SE ÚČASTNÍ I ČEŠI

PRAHA/LISABON 2. března - Čeští běžci se účastní mírového štafetového běhu Evropou, za jehož organizací stojí lidé kolem indicko-amerického kontroverzního duchovního vůdce Sri Chinmoye. Pořadatelé informo-



NA PŘÍŠTĚ

K naší největší náboženské společnosti se hlásí více než milión Čechů. Nepatrným, ale aktivním zlomkem tohoto počtu jsou

nová hnutí v římskokatolické církvi.

Budeme se jimi zabývat v tématu příštího čísla Dingiru.

vali v Praze ČTK, že na startu byl dnes v Lisabonu také Čech Miroslav Pospíšek.

Z Portugalska se má na trase dlouhé 24.000 kilometrů běžet přes Španělsko, Francii, Británii a Německo. Do Česka mají běžci dorazit na přelomu září a října. Zakočení trasy je plánováno na 28. října do Budapešti. Bžet na trase údajně může každý.

Sri Chinmoy, hinduistický guru a „posel světového míru“, se označuje za hudebníka, výtvarníka a atleta. Od roku 1990 vystoupil již třikrát také v Česku. Jeho hra na různé evropské i asijské nástroje má v posluchačích při meditačních koncertech probouzet „hluboký prožitek vnitřního ticha, míru, lásky a nekonečnosti“.

Podle Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů ... nejsou nejobdivuhodnější ... ani mírotvorné, umělecké a sportovní výkony Sri Chinmoye, ani jeho učení, ale schopnost hrstky dobrovolníků a následovníků pevně usadit svého „mistra“ v povědomí veřejnosti a zajistit mu publicitu. ■

Z informačního servisu ČTK
vybral a zprávy zkrátil Zdeněk Vojtíšek.



Další obchod otevřeli následovníci Šrí Činmoye (Sri Chinmoye) v Praze v Holešovicích. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

VZTAH TRŮNU A OLTÁŘE

Fiala, P., Hanuš, J., Vybíral, J. (eds.):
Autorita
v abrahámovských náboženstvích.
Náboženské a politické aspekty autority
v judaismu, křesťanství a islámu.
CDK, Brno 2005.

V nakladatelství CDK vyšla nedávno v edici „Politika a náboženství“ knížka „Autorita v abrahámovských náboženstvích“, s výmluvným podtitulem „Náboženské a politické aspekty autority v judaismu, křesťanství a islámu“. Publikace má charakter souboru osmi studií, které editoři P. Fiala, J. Hanuš a J. Vybíral tématicky uspořádali do tří oddílů, z nichž každý se zabývá jednou ze tří monoteistických náboženských tradic. Záměrem editorského týmu bylo připravit podmínky pro odborné zkoumání vztahu náboženství a politiky v kontextu aktuálního geopolitického vývoje a také přispět ke



zkvalitnění diskuse na toto aktuální téma, která probíhá, zatím spíše živelně, v české veřejnosti.

První ze tří oddílů souboru se zaměřuje na judaismus. Úvodní studie starozákonníka P. Slámy se zabývá pojetím náboženské a světské autority v normativní židovské literatuře. Slámová studie má charakter informačně hutného historického přehledu, který téma autority sleduje v jednotlivých částech hebrejské bible, dále v textech pocházejících z tzv. období druhého chrámu (5. století před Kr. až 1. stol. po Kr.), a také v době formování a stabilizace talmudické literatury. V souladu se záměrem celé publikace nabízí Slámův článek panoramatický pohled „z ptačí perspektivy“, bez přílišného zaměření na detail.

Naproti tomu následující příspěvek J. E. Sýkory se soustředí na autoritu jedné konkrétní postavy židovské tradice (Abraháma), jak je traktována v jednom dokumentu (midraš Kohelet rabba). Sýkorova studie je detailní a podnětná, pro účely celého sborníku, formulované v editorské předmluvě, je však její využitelnost omezená.

Třetí článek věnovaný judaismu se týká postavení náboženských autorit v současném Izraeli. Jeho autor, politolog M. Čejka, přehledným způsobem prezentuje spleť

vztahy náboženství a politiky v soudobém židovském státě, zejména s ohledem na postoj jednotlivých proudů judaismu (a jejich představitelů) k politickému a náboženskému sionismu. Čejkovo podání je věcné a nestranné, což je vzhledem k ožehavosti a komplexnosti studované problematiky jistě chválný postoj.

Druhá část souboru, věnovaná křesťanství, je uvedena studií novozákonníka J. Mrázka na téma autority v Novém zákoně. I Mrázková práce je skvělým, informativním přehledem, je to důkladný tematický průřez novozákonní sbírkou. Náročnějšího čtenáře snad zamrzí, že Mrázek zůstává vesměs uvnitř novozákonního textu a neodkazuje k odborné literatuře na dané téma.

Následující příspěvek E. Mendelové se zaměřuje na problematiku vztahu náboženských a světských autorit v období patristiky. Autorka zaměřila svou pozornost na sv. Ambrože, jehož pojetí vztahu náboženství a politiky ovlivnilo na dlouhá staletí celou západní církev. Vedle Ambrože staví Mendelová jako zástupce východního křesťanství Jana Zlatoústého. Z autorčina porovnání obou myslitelů vychází Ambrož jednoznačně jako vítěz. Přestože je článek poučnou sondou do postupné krystalizace vztahů trůnu a oltáře na Západě a na Východě, čtenáře možná poněkud zarazí autorčin apologetický tón, její opakované odkazování na Ambrožovu „genialitu“, která podle ní Janu Zlatoústému jednoznačně chyběla, a také poněkud nedostatečná kritická reflexe Ambrožova pojetí „konfesního státu“, zejména v jeho katastrofálních důsledcích pro náboženské disidenty.

Třetím příspěvkem v oddíle věnovaném křesťanství je článek J. Vokouna, zaměřený na otázku autority v rámci ekumenických vztahů mezi křesťanskými konfesemi. Vokoun přehledně a poučeně traktuje stav této problematiky v jednotlivých mezikonfesionálních rozhovorech a poukazuje na klíčové otázky a výzvy pro jejich budoucí pokračování. Škoda, že Vokounův článek pracuje téměř výhradně s německou literaturou a že zvědavého čtenáře odkazuje pouze ke (dvoudílné) sbírce relevantních dokumentů (Dokumente wachsender Übereinstimmung), a nikoli k širší odborné diskusi.

Třetí část souboru, věnovaná islámu, obsahuje dva příspěvky. První z nich, jehož autorem je islamista L. Kropáček, nabízí historický přehled postupného vývoje vztahu politické a náboženské autority v zemích spravovaných muslimskými pa-



Ilustrační foto z Izraele Marek Čejka.

novníky a zakotvení tohoto vztahu v normativních textech islámu. Ve druhé (žel vzhledem k záměrům publikace poměrně krátké) části studie naznačuje Kropáček současnou situaci, v níž se odrážejí dopady modernity a problematika interakce islámské civilizace se světem Západu.

Poslední příspěvek, jehož autorkou je S. Calderiniová, sleduje problematiku náboženské autority ve středověkém ismailismu. Autorka si všímá korelace mezi tehdejšími kosmologickými představami a společenským uspořádáním, a také funkce kosmologie jakožto legitimizace náboženské autority. Tato dílčí studie je jistě velmi poučnou sondou, šíře jejího záběru je ovšem užší než u většiny ostatních příspěvků, což také do jisté míry limituje její využitelnost pro deklarované záměry celého souboru.

Otázkou zůstává, proč jsou islámu věnovány pouze dvě studie, zatímco judaismu tři a křesťanství také tři. Přitom právě problematika islámského pojetí vztahu náboženství a politiky patří dnes k nejdiskutovanějším, a zasloužila by si tudíž přinejmenším stejný prostor, jakého se ve sborníku dostalo křesťanství a judaismu. Navíc o této oblasti vědí občané střední Evropy zdaleka nejméně. Narozdíl od křesťanství a židovství, které zde mají více než tisíciletou tradici, je islám z větší části neznámým, cizokrajným náboženstvím. Diskuse o islámu je proto zatížena největším informačním mankem, a vzhledem k islámskému terorismu také největším emocionálním nábojem. Snad se této problematice budou věnovat další tituly z ediční řady *Politika a náboženství*.

Celkově je soubor „Autorita v abrahámovských náboženstvích“ informačně bohatým uvedením do problematiky. Skvěle kombinuje odbornou fundovanost se sro-

zumitelností a přístupností pro širší čtenářskou obec. Knížka má podle mého názoru nejlepší předpoklady přispět ke zkvalitnění diskuse o vztahu náboženství a politiky v české (odborné i laické) veřejnosti. Pozorné čtení této útlé práce (122 stran, 129,- Kč) lze vzhledem k současné složité geopolitické situaci jedinečně doporučit.

Pavel Hošek

MAGIE PRO POKROČILÉ

Josef Veselý:

Magie pro pokročilé,

592 stran, Vodnář, Praha 2004, 500,- Kč

Na českém okultním trhu se objevila příručka k možnému rozpoutání apokalypsy: *Magie pro pokročilé* od Josefa Veselého! Kniha přináší informace o nejnovějších



vývojových trendech v tomto hermetickém oboru, autor však nezapomíná ani na tradicionalisty a romantiky. Čtenář se zde může poučit např. o Smaragdové desce, hermetické symbolice, egyptské, židovské, čínské,

runové, henochiánské a vúdúistické magie, jakož i o démonologii, o sexuálních, živlových a planetárních rituálech a o magických kuřidlech. (Pojednání o nich je oproti samostatné autorově práci na toto téma, vydané před lety nakladatelstvím Volvox globator, upraveno a rozšířeno.) Pisatel přistupuje k informacím, které zveřejňuje, velice zodpovědně a před nebezpečnými pokusy případné zvědavce důsledně (někdy i opětovně) varuje. Zároveň však nechce být brzdou vývoje a tak, díky svým možnostem, zveřejňuje dodnes tabuizovaná témata, která by někteří lidé viděli nejraději zakopaná hluboko pod zemí (např. praktiky hůd).

Josef Veselý hned v úvodu předesílá, že kniha je převážně kompilací (za kompilátora ho totiž po vydání jeho *Magie* označilo několik kritiků), která českému čtenáři zpřístupňuje těžko (dodávám, že opravdu těžko) dostupné informace. Naopak autorovým ryze osobním přínosem je pozoruhodná kapitola *Pact inside*, a klenotem díla je do-
zajista magikovo tvrdě vybojované řešení

čtyřiadvacetipísmenného šemu. Zajímavým tématem je popis moderních magických metod, umožňujících použití i některých technických zařízení, jako je např. osobní počítač či televizor. Korpus je uzavřen komentovaným seznamem doporučené literatury a až drasticky otevřeným zhodnocením duchovního vření v magickém kotlíku Čech. Dílo je opatřeno rozsáhlým obrazovým a tabulkovým doprovodem, doplněno četným poznámkovým aparátem a tradičně obsáhlou bibliografií. Čte se jedním dechem, přičemž je zároveň dech beroucí. Kniha je to z větší části černá, a to nejenom svou barvou.

A bude ještě hůř!

Petr Kaláč

RADOSTNÁ VĚDA

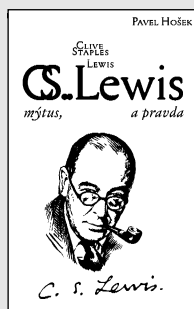
Pavel Hošek:

C. S. Lewis, mýtus, imaginace a pravda,

Návrat domů, Praha 2004, 101 s.

Teolog a religionista Pavel Hošek, který působí na pražském Evangelikálním teologickém semináři a na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy, se ve své doktorské disertační práci věnoval autorovi, u něhož upozorňuje, že jde o nejčtenějšího, resp. nejprodávanějšího náboženského autora u nás od listopadu 1989. Stojí opravdu za úvahu, proč je Clive Staples Lewis přijatelný i pro čtenáře, kteří by nesašli po jiné nábožensky laděné knize. Recenzované dílo je výběrem ze zmíněné práce. Má podobu útlé, pěkně upravené brožury s Lewisovým portrétem na obálce.

I to, co máme k dispozici ve zkrácené verzi, je náročná věda. Pavel Hošek, jak to ukazuje *Bibliografie* na s. 89-101, je obeznámen s původními i přeloženými Lewisovými spisy a s rozsáhlým lewisovským badáním. Má-li člověk Hoškova textu porozumět, měl by se aspoň trochu orientovat ve filosofických a teologických diskusích o náboženství, o jeho roli a hodnotě. Pokud bychom si při četbě



nevěděli rady, umožňuje nám 408 poznámek pod čarou na 81 stránkách vlastního Hoškova textu odbočit od vlastního běhu úvahy a najít rozšiřující a upřesňující informace.

Autor nejprve uvede pár základních údajů o Lewisovi a spíše se věnuje tomuto autorovi beletristických a esejistických knih jako zvláštnímu, velmi různě vykládanému fenoménu kultury 20. století. Neškodil by přehledný životopis a soupis Lewisových děl. Poté, co pak krátce vysvětlí, jak se svým tématem pracoval, věnuje celý zbytek knížky Lewisově teologickému výkladu a hodnocení náboženství. Probírá dějinné etapy, v nichž žilo náboženství v životě jednotlivců a lidských uskupení, vždy svým způsobem, jinak u archaických lidí, jinak v izraelském náboženském společenství. Na podobu náboženství mají vliv dva póly křesťanských „dějin spásy“, totiž pád prvních lidí a vtělení jako Boží odpověď na něj. S náboženstvím se zase jinak vyrovnává církev na své staleté cestě dějinami. Náboženství je završeno a překonáno v blaženém zření na konci dějinné cesty.

Do tohoto dějinného přehledu, a sice ke kapitole o náboženství archaického člověka, autor poněkud neorganicky zařadil 18 jinak zajímavých stránek o antroposofických a jiných vlivech na život a dílo C. S. Lewise. Spisovatel tyto podněty přece kriticky zpracovával do celého svého díla, nejen do výkladu této jedné náboženské etapy. Překvapivě po kapitole o blaženém zření přichází Hoškovo zhodnocení, jakou diagnózu stanovuje Lewis pro moderní kulturu Západu. Na závěrečných 13 stránkách se autor knížky zabývá tím, jak Lewis pojímá úlohu literárního umělce.

Ve zcela jiné souvislosti přišel kontroverzní myslitel 19. století s pojetím „radostné vědy“. Můžeme si zde vypůjčit název Nietzscheovy knihy z r. 1882. Dílo tak poctivého autora, jako je Pavel Hošek, je nepochybně úmorné, únavné, jsou v tom stovky hodin poctivě „vysezených“ v knihovnách či archivech, desítky hodin úvah, rozvíjení textu od prvního nástinu k definitivní podobě. Ale výsledek je radostný. Posouvá naše poznání o zajímavém, mnohými čteným autorovi, ale nejen to. Vnáší také světlo do role náboženství v životě člověka. Lewis i Hošek náboženství pojímají jako konstantu, jako cosi, bez čeho život není naplněn, ale zároveň jako cosi nemožného a problematického.

Ivan Štampach

LOSAR, TIBETSKÝ NOVÝ ROK

Tibetský Nový rok, Losar, se letos v Praze slavil na dvou místech. Jedna slavnost byla oficiálnější, druhá připomínala spíše happening. Losar tak ukázal rozpětí, jaké je mezi pražskými příznivci Tibetu.

V předvečer únorového novu (7. 2.) pořádal slavnost Losar nejprve nadační fond Potala. Do Všebaráčnické rychty přišlo jistě více než sto lidí a skupinky studentů a hlavně studentek vytvářely intelektuální atmosféru. „Už jsi byl v Tibetu?“ zaslechl jsem několikrát otázku, která se stávala spolehlivým spouštěčem pro nadšené sdílení zážitků. Roznášelo se pivo a hlavně hrála hudba: nejprve Jiří Mazánek na tibetské mísy a výborně na sitár, pak hrály Posmrtné zkušenosti a Zahra, promítaly se filmy a nakonec se i tančilo.

V intelektuálním prostředí člověk nikdy neví, zda nenarazí s náboženstvím. „Budeme obětovat tibetským božstvům vonné tyčinky,“ varuje všechny kuřáky hned na začátku večera jeho moderátorka Zuzana Ondomišiová, „tak aby se to nemíchalo s cigaretovým kouřem,“ říká napůl žertem.

Ani obřad za štěstí v nastávajícím novém roce dřevěného ptáka nevyznívá přehnaně duchovně. Tändzin Džigme, přítomný Tibeťan, v současnosti lektor kurzů tibetštiny na Univerzitě Karlově i v Potale, plaše vypráví o Losaru ve své vlasti, na improvizovaném oltářku obětuje campu a nejistým hlasem předčítá Osm veršů pro výcvik mysli. My ostatní sledujeme text na papíru v českém a anglickém překladu.

V Tibetu trvá Losar čtyři dny,¹ takže i druhá slavnost (10. 2.) byla ještě v termínu. Pořádala ji také nadace - tentokrát A.S.I.A., kterou založil i u nás dobře známý tibetský duchovní učitel Namkhai Norbu rinpoče. Do alternativního prostoru klubu Nod přišlo návštěvníků trochu méně, ale vytvořili díky volně se pohybujícím dětem téměř rodinnou



Před pódiem oltář s květinami, na pódiu Jiří Mazánek a jeho mísy. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

atmosféru. Dva mladí muži (skupina „Za obzor“) zahráli výborně na housle a dydžerydú, na plátno za ně se promítaly fotky z Tibetu, bylo i divadlo, tombola, bohaté tibetské občerstvení (za vstupenku se dával čaj a sladká campová kulička). A hlavně se improvizovaně představovaly různé směry tibetského buddhismu. Každý zástupce zval k návštěvě meditací, vyučování duchovních učitelů a samozřejmě internetových stránek. Množství skupin a jejich aktivit neokázale připomíná, že je komunita příznivců Tibetu a tibetských buddhistů sice malá, ale sympaticky tvořivá a živá.

Zdeněk Vojtíšek

Poznámka

¹ KIRSTE, R., SCHULTZE, H., TWORUSCHKA, U., *Svátky světových náboženství*, Vyšehrad, Praha 2002, str. 94.

DALŠÍ DUCHOVNÍ CESTA PETRA KONEČNÉHO

Pana Konečného jsem poznala osobně poté, co byl spolu se svou rodinou v roce 1994 vyhoštěn ze sektářského společenství, které se sdružovalo kolem osoby J. Dvorského a jeho manželky. Dvorský si pro sebe nárokoval takové tituly jako Syn Člověka, Spasitel, Mesiáš, Král Králů či První a Poslední. Rodina Konečných po nuceném odchodu nalezla své duchovní útočiště v hnutí Grálu.

Již tehdy měl při našem rozhovoru pan Konečný odpověď na každou otázku a často zdůrazňoval, že se mu podařilo nalézt skutečnou Pravdu. Prostudoval prý obsah téměř všech náboženských nauk a filozofických směrů a ve všech nalezl nějaký rozpor. Tyto rozpory měly poukazovat na to, že žádné z těchto učení nemůže být ukazatelem pravdy a správné cesty. Opač-

nou pozici však mělo dílo Abd-ru-shinovo, které se stalo pro pana Konečného neotřesitelným východiskem.

Později jsem se dozvěděla, že pan Konečný hnutí Grálu opustil. Rozhodla jsem se jej navštívit, neboť mě zajímaly nejen důvody odchodu, ale též jeho následný duchovní vývoj.

Náš rozhovor dopadl přesně naopak, než byl můj původní záměr, neboť to byl především pan Konečný, kdo se ptal, a já jsem na jeho „metafyzické“ otázky odpovídala. Pochopitelně se mé odpovědi vždy v něčem lišily od těch „správných“, a tak je pan Konečný posléze doplnil o chybějící prvky fundamentální povahy. Pomalu jsme tak probírali jedno duchovní téma za druhým a pan Konečný mi skrze své odpovědi odkrýval své myšlenkově bohaté a do značných podrobností propracované přesvědčení. To se stejně jako při našem posledním rozhovoru opíralo o dílo Abd-ru-shina „Ve světle pravdy“.

Zatímco však posledně mělo hnutí Grálu v pojetí pana Konečného jako jediné statut společenství žijícího v Pravdě, bylo jím nyní i toto hnutí označeno jako sekta. Ostatně za sektu označil všechna tradiční náboženství podobně jako nová náboženská hnutí, neboť si prý přisvojují právo zprostředkovatele kontaktu s duchovnem. Mezi člověkem a vyšší duchovní sférou však nesmí stát žádná bariéra. Náboženské organizace podle pana Konečného tuto bariéru vytvářejí a odsekávají tak člověka od pravdy.

Tento paušální pohled na všechna náboženství mě překvapil, a tak jsem se zmínila o tom, že jistě existuje mnoho těch, kteří v dané náboženské organizaci prostředníka nespátřují a usilují o bezprostřední kontakt s Bohem či duchovnem. Pan Konečný mi však připomenul, že pouze usilují, a to je nedostatečné, neboť tak mají i žít. Tím, jsme se dostali k otázce lidské dokonalosti. Na toto téma pan Konečný prohlásil, že žije dokonalým životem věrným Pravdě.

Po mnoha výkladech Abd-ru-shinova poselství jsme se dostali k momentu odchodu pana Konečného z hnutí Grálu. Psal se rok 1997, když měl přijmout z vyšší duchovní sféry poselství, která měla členům hnutí Grálu rozšířit obzor Pravdy. Tato nová poselství však byla většinou stoupenců hnutí odmítnuta, a tak pan Konečný spolu s hrstkou příznivců odešli. Zajímalo mě samozřejmě, co bylo obsahem těchto poselství, bylo mi však řečeno, že nejsem na dostatečném stupni duchovního poznání, a tak nemá smysl mě do nich zasvěcovat.



S houslemi a dydžerydú Za obzor. Foto: Zdeněk Vojtíšek.



Ing. Petr Konečný (vpravo) po odchodu ze společenství Parsifala Imanuele - Jana Dvorského. Foto: archiv.

Nicméně dozvěděla jsem se, že z oné „odpadlické“ skupiny zbylo jen pár lidí a ani ti dnes nežijí zcela podle seslaného poselství.

Již jsem si myslela, že pan Konečný vidí pouze svoji existenci jako dokonalou a mající nárok na postoupení do vyšší duchovní sféry, avšak v závěru našeho rozhovoru pan Konečný připustil, že existuje na celém světě ještě pár výjimek („které by se daly na prstech jedné ruky spočítat“), které jdou tou správnou cestou. Jsou tak hodny návratu do sféry, kam lidský duch patří. Avšak zbytek lidstva žijícího v iluzi o skutečnosti čeká bídný úděl, neboť (jak bylo panu Konečnému odhaleno jako prorokovi) v roce 2010 má nastat Apokalypsa.

Pan Konečný zdůrazňoval často otevřenost, kterou je třeba mít vůči různým myšlenkám a již prý všechna náboženství nemají. Na mě však jeho projev působil dojmem, jako by v něm otevřenost, pokus o pochopení a přijetí odlišných názorů chyběly. Neustále zdůrazňoval, jak se všechna učení mýlí. A zdálo se mi, že ani já jsem nebyla pro něj rovnocenný partner hodný diskuse, nýbrž pouze ten, kdo má být „zasvěcen“ do Pravdy.

Pokud předpovězená Apokalypsa nastane, ráda pana Konečného znovu navštívím. Snad mi již také prozradí něco více o oněch poselstvích, která přede mnou zůstala skryta. A možná, že budou již existovat nějaká nová...

Kateřina Ortmanová

IVO AŠTAR BENDA VYBÍZÍ: PŘEVIBRUJME!

Orbitem naší Země pluje flotila asi statisíce vesmírných korábů. „Prapodivné pekelné technologie NASA“,¹ zkoumající hrubomotný vesmír, ovšem tyto jemnomotné lodě nikdy nezaregistrují. Informace o „našich přátelích z vesmíru“ lze tak získat pouze od vesmírných lidí, jejichž hlavním mluvčím je Ivo Aštar Benda.

Na 250 posluchačů v sobotu 15. ledna 2005 slušně zaplnilo sál Kulturního domu Vltavská v pražských Holešovicích, pořadatelé v jasné žlutých tričkách s potiskem www.vesmirmnilide.cz totiž nevybírali žádné vstupné. Celý prostor byl vyzdoben portréty vesmírných lidí, „andělů světelných“ i křesťanských světců. Návštěvníci si mohli odnést desítky necenzurovaných materiálů s velmi vysokým „procentem pravdivosti“, podepsat petice za zrušení strašidel a peněz či proti čipové totalitě nebo si koupit Bendovy knihy a „světelné pexeso“.

Přednášející Ivo Aštar Benda (*1961, Olomouc) srdečně přivítal nejen všechny viditelně přítomné, ale i vesmírné přátele, kteří mezi návštěvníky seděli ve svých mentálních tělech. Šlo o jeho 205. veřejné vystoupení, poprvé o vesmírných lidech hovořil v Kolíně 28. února 1998, tedy v roce, kdy naší planetě přilétla pomáhat zmíněná flotila.

Svou erudici Benda získává během nespočetných rozhovorů s vesmírnými lidmi (spojení navazuje skrze duchovní srdeční čakru) a při návštěvách jejich kosmických korábů, kde pravidelně absolvuje dvacetihodinová školení (např. pro pilotáž vesmírných lodí). Děje se tak většinou v noci a Benda zmizí z pozemské postele jen na hodinu. V létajících talířích totiž čas běží dvacetkrát rychleji než na Zemi.

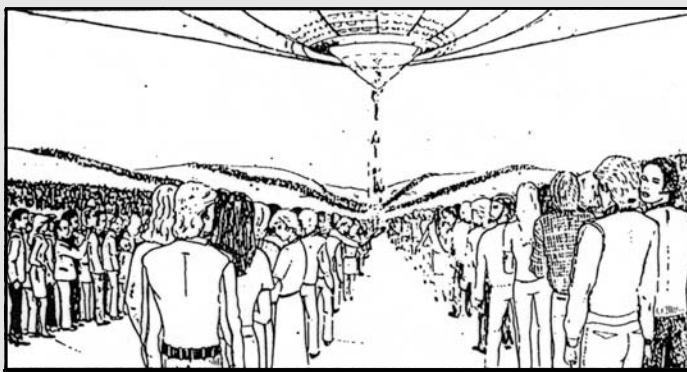
O modrou planetu pečují střídavě dvě směny, od poloviny října do poloviny dubna 100 tisíc mateřských lodí pod velením Aštara Šerana - kapitána asi milion let staré Vesmírné stanice Šáre o velikosti 42 na 12 kilometrů. Druhou polovinu roku, kdy se Aštarovy „talíře“ opravují a procházejí technickou kontrolou, slouží na

orbitu Zeměkoule velitel Ptaah a jeho flotila z Plejád. Ti z nás, kteří nejsou ovládáni silami temna, mohou tyto objekty za jasných nocí spatřit pouhým okem. Lodě vznášející se ve výšce 30 až 100 kilometrů nad zemským povrchem dokonce občas svítí dobrým lidem na cestu. Vesmírní přátelé navíc na Měsíci vybudovali anténní systém, který šíří pozitivní vlny směrem k Zemi. Ač se Prvotní Stvořitel všeho a všech i vesmírní lidé snaží již více jak padesát let o zlepšení situace na Zemi, politici (poprvé byli mimozemšťany osloveni Truman a Stalin už v roce 1949) i média tvrdohlavě odmítají světelné poselství a nadále klamou a manipulují pozemšťany.

Podle Bendy byla Země 21. 12. 2004 přijata do Galaktické konfederace planet (jde o 2 miliony spolupracujících civilizací Sil světla). Reprezentativní zónou naší planety má být sféra, která leží přibližně tři až pět kilometrů nad povrchem. V páté dimenzi pravého stvoření tu vzniká společnost založená na duchovních principech. Na „Nové Zemi“ je pouze jeden rovníkový kontinent omývaný severním a jižním oceánem. Obyvatelé si tu užívají stabilizované teploty 25°C. Benda oznámil, že se již blíží dvoufázová evakuace, kdy do nového příjemně klimatizovaného světa po vypouzdření převibruje asi 2,25% světové populace, tedy asi 150 milionů lidí. Z nich bude 250 tisíc Čechů a 100 tisíc Slováků. (Benda tak poněkud korigoval názor přednesený na semináři Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů 25. 9. 1998, kde tvrdil, že Češi jsou dle vesmírných lidí vnímavější než jiné národy.) Do páté dimenze již převibrovaly tisíce lidí, například mnozí z těch, kteří zdánlivě zmizeli jako oběti loňského tsunami v jižní Asii.

Po asi dvě a půl hodiny trvajícím monologu vyhlásil Benda hodinovou přestávku. Události po ní můžeme uvést pouze zpro-

⇒ *Dokončení na straně 36 uprostřed.*



Evakuace na Jupiter tak, jak ji popsali vesmírní lidé.



DINGIR 2004 7. ročník

Úvodníky

Hudáková Andrea a **Vojtíšek Zdeněk**, *Romové a náboženství*, 1/04, str. 1; **Mrázek Miloš**, *Pravoslavlí v Dingiru* 2/04, str. 37; **Vojtíšek Zdeněk**, *Český hermetismus*, 3/04, str. 73; *Na konci 7. ročníku*, 4/04, str. 109.

Články

Landres J. Shawn a **Berenbaum Michael**, *Diskuse o Gibsonově „Utrpení Krista“*, 2/04, str. 38-39; **Příbyl Stanislav**, *Sekty a právo I.*, 3/04, str. 74-77; *Sekty a právo II.*, 4/04, str. 110-112; **Mannová Jana**, *Muž pod voľou*, 3/04, str. 76-78; **Smolen Štěpán**, *Dinosaurů v Edenu*, 1/04, str. 3-6; **Štampach Ivan**, *Esoterní politická alternativa*, 1/04, str. 2-3; **Vojtíšek Zdeněk**, *Co se slovem „sekta“?*, 4/04, str. 113-114.

Z domova

Hudáková Andrea, *Budme dobrými posly!*, 3/04, str. 79-80; *Buddhisté v Těnovicích*, 4/04, str. 116-117; **Nosková Věra**, *Pyramida a astrologie*, 2/04, str. 40-41; **Pekárková Martina**, *Se šamany v dolním světě*, 3/04, str. 81; **Vojtíšek Zdeněk**, *Docela lehce uvěřitelné*, 1/04, str. 6-7; *Znepokojující chasidé*, 3/04, str. 82-83; *Osvícení pro celý svět*, 4/04, str. 115.

Zahraničí

Grešková Lucia, *Federace Damanhur*, 1/04, str. 8-9; **Kořínek Martin**, *Exkurze na onen svět*, 4/04, str. 117-118; **Kulhánková Jana**, *Islám v dnešní Bosně*, 2/04, str. 41-43; **Štursa Lukáš**, *Matka a bohyně*, 2/04, str. 44-45.

Témata

Bor D. Ž., *V alchymii jde o změnu vědomí*, 3/04, str. 88-89; **Dvořáková Hana**, *Romské poutě a svatá Sára*, 1/04, str. 16-17; **Grygar Jiří**, *Proč astrologie nefunguje?*, 3/04, str. 98-99; **Hajská Markéta**, *Křtem proti zlým silám*, 1/04, str. 13-15; **Hrdličková Lucie**, *Smrt a pohřeb u Romů*, 1/04, str. 19-21; **Jakoubek Marek** a **Budilová Lenka**, *Prísaha u kříže*, 1/04, str. 18-19; **Kalač Petr**, *Počátky českého hermetismu*, 3/04, str. 94-97; **Kořínek Martin**, *Romové před Tváří Boží*, 1/04, str. 23-24; **Kováč Ondřej**, *Podoba misijní služby římskokatolické církve mezi Romy*, 1/04, str. 24-26; **Lášek Jan B.**, *Pro*

otevřené pravoslavlí, 2/04, str. 60-62; **Luptáková Marina**, *Ikona není jenom obraz*, 2/04, str. 53-55; **Mann Arne B.**, *Duchovní kultura Romů*, 1/04, str. 10-13; **Mrázek Miloš**, *Rebel proti modernitě*, 2/04, str. 57-59; **Ondomišiová Zuzana**, *Dějiny tibetského buddhismu*, 4/04, str. 122; *Přežije duchovní dědictví Tibetu?*, 4/04, str. 126-127; **Pargačová Viola**, *Egypt a Koptové*, 2/04, str. 51-53; **Sklenka Ľubomír**, *Tibetský buddhismus bez růžových brýlí*, 4/04, str. 122-124; **Stránský R. Jiří**, *Orientálně pravoslavné církve*, 2/04, str. 49-51; **Štampach Ivan**, *Západní pravoslavlí*, 2/04, str. 55-56; *Hermetismus*, 3/04, str. 84-87; *Anagarika Govinda a jeho řád*, 4/04, str. 128-129; **Turnovský Pavel**, *Zpráva o stavu české astrologie*, 3/04, str. 91-93; **Tydlitátová Klára**, *Romské pravoslavné společenství v Rokycanech*, 1/04, str. 22; **Ventura Václav**, *Východní křesťanství*, 2/04, str. 46-48; **Vopatrný Gorazd**, *Pravoslavlí u nás od 19. století*, 2/04, str. 59-60; **Vojtíšek Zdeněk**, *U Jehovy romská otázka neexistuje*, 1/04, str. 23; **Zálabová Sandra** a **Vojtíšek Zdeněk**, *Tibetský buddhismus v České republice*, 4/04, str. 130-133.

Rozhovor

Hošek Pavel, *Cílem je zbožštění*, rozhovor s biskupem Ambrosiem, 2/04, str. 62-64; **Hudáková Andrea** a **Vojtíšek Zdeněk**, *Archetypy již z Indie*, rozhovor s Milenou Hübschmannovou, 1/04, str. 26-27; **Vojtíšek Zdeněk**, *Věci mají svou tvář*, rozhovor s Milanem Nakonečným, 3/04, str. 100-101; *Kulturní Amalgám*, rozhovor s Josefem Kolmašem, 4/04, str. 134-135; *Cesta bahnem duality*, rozhovor s Janem Komrskou, 4/04, str. 135-136.

Recenze

Halfar Lukáš, *Pohanský kruh* (časopis), 1/04, str. 29; **Hošek Pavel**, *Západ není celý svět* (J. Sokol: Člověk a náboženství, Praha 04), 4/04, str. 139; **Hudáková Andrea**, *Boh všechno vidí* (editoři M. Kováč a A. B. Mann, Bratislava 2003), 1/04, str. 25; **Kalač Petr**, *O satanismu otevřeně a bez předsudků* (J. Veselý: Satanismus, Praha 2003), 2/04, str. 66-67; **Mannová Jana**, *O satanismu a černé mágii* (J. Veselý: Satanismus, Praha 2003; Lucifer a Lilit, Praha 2003), 3/04, str. 104; **Mrázek Miloš**, *Sociologie v zajetí sektářských válek aneb krize objektivit*, (editoři B. Zablocki a T. Robbins: Misunderstanding Cults, Toronto 2001), 4/04, str. 139-140; **Štampach Ivan**, *Souhrnné*

a solidně o současné religiozitě (Z. Vojtíšek: Encyklopedie náboženských směrů v ČR, Praha 04), 3/04, str. 104-105; **Remeš Prokop**, *Hrdinská kapitola církve?* (M. T. Winterová: Z hlubin bezedných), 1/04, str. 28-29; **Vojtíšek Zdeněk**, *Judaismus, křesťanství, islám* (editoři H. Pavlincová a B. Horyna, Olomouc 2003), 1/04, str. 29; **Vopatrný Gorazd**, *O Šabtaji Cvi podle Freelyho* (J. Freely: The Lost Messiah, Woodstock 2003), 4/04, str. 138-139.

Zprávy

Doubrava Lukáš, *Boj není řešením*, 2/04, str. 69; **Hošek Pavel**, *Návštěva kvakerů v Praze*, 2/04, str. 68; **Hrubešová Linda**, *První čarodějnický obchod v Praze*, 3/04, str. 106; **Hudáková Andrea**, *S díky Ronovi*, 1/04, str. 31; *Korejská misie v Praze*, 2/04, str. 68-69; *Dingir pozván mezi ekumenické časopisy*, 3/04, str. 108; **Ipser Ondřej**, *Svědkové Jehovovi v dialogu*, 1/04, str. 30; **Klíma Lukáš**, *S rabínem Barashem o současném judaismu*, 4/04, str. 141; **Kořínek Martin**, *Mirko Frýba přednášel v Praze*, 2/04, str. 69; *Sri Chinmoy do třetice v Praze*, 4/04, str. 141-142; **Mrázek Miloš**, *Massimo opět v Praze*, 2/04, str. 69; **Vinš Petr**, *Otevřené dveře Bételu*, 1/04, str. 30-31; *Lama Ole Nydahl v Praze*, 3/04, str. 106, 108; *Budhovy kosti v Čechách*, 4/04, str. 141; **Vojtíšek Zdeněk**, *Dobrovolně, nebo z donucení?*, 1/04, str. 31; *Ježíš v českých kiněch*, 1/04, str. 31-32; *Stěhování kanceláře společnosti pro studium sekt*, 3/04, str. 108.

Reflexe

Klásek Petr, *Potřebujeme jeden druhého*, 1/04, str. 34-35; **Lajka Jan**, *Pro mír a harmonii*, 1/04, str. 35.

Práce studentů

Brotánková Helena, *Sociologické výzkumy religiozity*, 2/04, str. 70-71; **Ipser Ondřej**, *Náboženství v učebnicích*, 4/04, str. 142-143.

V rámečcích (výběr)

Hošek Pavel, *Dalajlama mezi pravdou a tolerancí*, 4/04, str. 124-125; **Hudáková Andrea**, *El Pelé - patron Romů*, 1/04, str. 20; **Hoffman Prokop L.**, *Athos, srdce pravoslavlí*, 2/04, str. 47; **Kulhánková Jana**, *Nejllepší práva pro život ženě poskytuje islám*, rozh. s Hatidžou, 2/04, str. 41-43; **Vojtíšek Zdeněk**, *Hermetismus je jiný svět*, rozhovor s D. Ž. Borem, 3/04, str. 88-89.

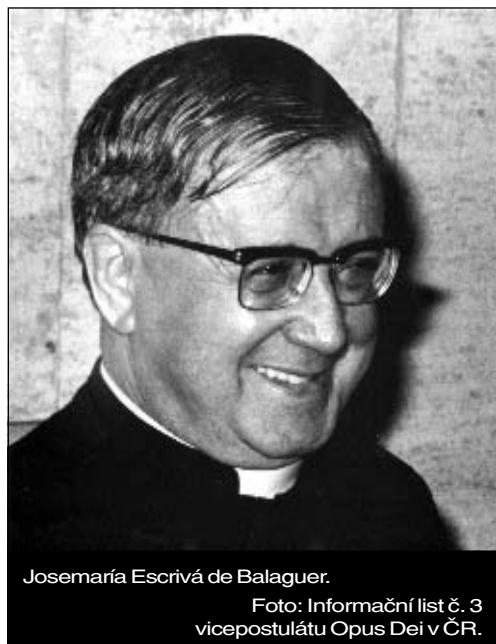
Sestavil Miloš Mrázek.

O kontroverzní římskokatolické skupině z vlastní zkušenosti

ČÍ JE TO DÍLO?

Jana Dominika Pláteníková / Zdeněk Vojtíšek

Jen málo skupin v současné katolické církvi je opředeno tolika podezřeními a nařčeními jako Opus Dei.¹ Jen málo jich má tolik oddaných stoupenců stejně jako nepřátel. Vyvážený pohled na tuto radikální spiritualitu není jednoduchý. Zdá se, že jde o fenomén natolik vyhraněný, že neutrální postoj není možný. Ti, kdo Dílo poznali blíže, se dělí na horlivé příznivce a stejně horlivé odpůrce.



Josemaría Escrivá de Balaguer.

Foto: Informační list č. 3
vicepostulátu Opus Dei v ČR.

Opus Dei je organizace založená ve Španělsku roku 1928 katolickým knězem Josemaríí Escrivá de Balaguerem s cílem hlásat všeobecné povolání ke svatosti ve všech vrstvách lidské společnosti. Toto hlásání se má dít zejména prostřednictvím perfektně odváděné profesní práce.

Opus Dei teologicky vychází z tomismu a dá se říci, že je baštou konzervativního katolicismu (což vlastně bylo i důvodem jejího založení v době vzednutí moderních liberálních proudů nejen ve Španělsku). Charakteristickými rysy jsou věrnost katolické doktríně a její obrana před novodobým relativismem, systematický a horlivý apoštolát,* pracovní přičinlivost a profesní úspěšnost členů, silná mariánská úcta a kult osoby zakladatele.

* Apoštolát - šíření víry.

Součástí *Díla*, jak je členy důvěrně nazýváno (latinský název *Opus Dei* znamená *Dílo Boží*) jsou jak laici, tak kněží a řeholníci. Převážná část z asi osmdesáti tisíc členů Opus Dei ve světě jsou laikové, žijící plným rodinným a občanským životem. Ti si říkají supernumeráři. Docházejí do Center Opus Dei za účelem systematické duchovní a lidské formace. Ta je také hlavní náplní činnosti celibátních členů, tzv. numerářů a numerárek, kteří ovšem žijí odděleně v ženských a mužských centrech.

Opus Dei má v rámci katolické církve výsadní právní status tzv. osobní prelatury s vlastním prelátem v Římě. Jemu členové podléhají v záležitostech Díla a osobní duchovní cesty. V obecných záležitostech náboženského života spadají každý do své místní diecéze. Pro kněžskou službu svým členům si Dílo vychovává vlastní kněze, kteří se mimo běžné kněžské povinnosti (mše svatá, zpověď a další svátosti převážně pro členy a příznivce docházející do centra) věnují osobnímu vzdělávání členů a potenciálních členů v malých studijních kroužcích, občas pořádají přednášku pro širší okruh posluchačů na teologické, obecně filosofické či antropologické téma, jež je využívána jako vhodná příležitost k získání nových zájemců o Dílo a navázání nových kontaktů.

Se vším všudy

Je-li hnutí zmiňováno v médiích, bývá to negativně: je líčeno jako kontroverzní polotajná elitistická náboženská struktura s přesahem do vatikánských špiček, téměř vojenskou disciplínou a pro dnešního člověka nepochopitelnými praktikami tělesného umrtvování. Ve většině případů následují

po takové mediální prezentaci rozhořčené reakce tiskového střediska Díla, případně reakce příznivců či členů.

Ačkoli jsem toto všechno při mém prvním kontaktu s centrem Opus Dei v Praze věděla, nikterak mě to od něj neodradilo. Naopak - vyhraněnost a radikálnost mi byla sympatická, protože když má být něco bráno vážně, tak tedy se vším všudy.

Po asi půl roce seznamování se spiritualitou Díla a s tím, jak ji zdejší členky žijí, jsem napsala žádost o přijetí, adresovanou prelátovi. Po dalším půl roce jsem byla přijata jako necelibátní členka - supernumerárka.

Nedlouho po vstupu jsem začala pociťovat určité změny. Vnímala jsem na sobě jakési násilí, ale nedokázala jsem identifikovat jeho původ. Čím víc jsem se utvrzovala, že je vše v pořádku a že jsem na správné cestě, vnitřní neklid ve mně rostl a sílilo ve mně jakési podezření. Občas jsem zažila příhodu nebo situaci, která mi neseďla.

Například cestou do práce jsem vždy na stejném místě v centru Prahy vídala jednu invalidní žebračku neurčitého věku. Párkrát jsem se s ní dala do řeči - vadí mi totiž, že kolem žebřáků ostatní chodí, jako by byli součástí ulice a ne živý člověk, osobnost s duší. Myslela jsem na ni a tu a tam jí něco vzala - časopis na čtení, banán, pomeranč... Když jsem to se svítícíma očima a nadšením dítěte, které objevilo novou úžasnou věc, líčila při uhlazené večeri v luxusním centru Opus Dei, sklídila jsem chladné a odměřené pohledy a komentář: „To není naše cesta“.

Nedokázala jsem si srovnat v hlavě, jak může někdo, kdo zasvětil celý život práci na tom, aby byl lepším člověkem a podobal se Kristu, ignorovat tímto způsobem bídu a slabost. Takové momenty ve mně vzbuzovaly pochybnosti, ale můj rozum byl veden k tomu, aby nedůvěřoval intuici. Odkazoval námitky do podvědomí a argumentoval potřebou poslušnosti duchovnímu vedení.

V centru díla

V té době jsem se do místního centra Opus Dei dočasně nastěhovala. Využila jsem možnosti ubytování, kterou centrum nabízí mladým dívkám, většinou studentkám, o nichž má dobré důvody si myslet, že se blíží k požádání o přijetí do prelatury. Vzhledem k tomu, že tou dobou měli jeden podkrovní pokoj neobsazený, ředitelka centra mně povolila nastěhovat se na půl roku. Těšila jsem se na zkušenost komunitního života a doufala jsem, že Opus Dei poznám přímo u zdroje. Zajímavé také bylo



Javier Echevaría, prelát Opus Dei, při děkovné mši za svatořečení sv. Josemaríi Escrivy 6. 10. 2002.

Foto: Informační list, prosinec 2003

bydlet v mezinárodním složení (Rakušanky, Španělky, Polka), kde všechny numerárky ovládaly češtinu, španělštinu a němčinu a samozřejmě angličtinu. Večere a následné tzv. besedy pro mne byly neobvyklým zážitkem - byla to vybraná, vkusná a inteligentní společnost.

Navíc jsem měla takřka „z první ruky“ přednášky, pořádané pro pozvanou veřejnost, a pravidelné setkávání členek na tzv. kroužku, jakož i pravidelné soukromé lekce z teologie, filosofie a spirituality hnutí. Dále také kapli se svatostánkem, každý den mši svatou, bohatě vybavenou knihovnu a krásnou zahradu. Ráno jsme vstávali před šestou, v šest začínalo společné půlhodinové rozjímání a po něm mše svatá sloužená jedním ze dvou kněží Opus Dei, kteří v ČR působí. Po společné snídani každá z obyvatelky centra vyrazila do své práce. Kromě ředitelky jsme všechny pracovaly v běžných občanských povoláních. Kolem páté odpoledne se obyvatelky centra začaly opět scházet, vpodvečer probíhaly kroužky, přednášky, doučování, soukromé hodiny španělštiny či němčiny apod. Tyto aktivity sloužily také jako způsob, jímž numerárky - cizinky

vyhledávaly mladé lidi a působili na ně.

Organizaci Opus Dei je často vytýkáno, že v názvech jejích center nefigurují jméno prelatury. I naše centrum bylo nazváno jen Kulturní a vzdělávací centrum a prezentovalo se jako občanské sdružení, založené soukromými osobami za účelem vzdělávání. Ředitelka mi ovšem ochotně několika větami vysvětlila, o co jde a kdo centrum provozuje. Neshledala jsem tedy žádné utajení a určitá diskretnost mi připadala přiměřená a spíše se mi zamlouvala.

Další častou kritikou je, že centra bývají zbytečně luxusně vybavená. Jde ale spíše o estetický pohled než o to, že by byly vynakládány nehorázně a neomluvitelné část-

ky. Naopak - v Opus Dei jsem se přiučila inteligentnímu šetření a rozumnému hospodaření s hmotnými věcmi.

Jenomže na atmosféře, chování a vzájemných vztazích mi bylo stále cosi nepříjemného. Myslím, že to byla hlavně určitá strojenost, ztuhlost a neosobnost. Omlouvala jsem to tím, že každý je jinak založen a že mně osobně nic nebrání v tom být nadále spontánní a přirozená. Jednou jsem ale náhodou byla sama v kapli a vzala jsem si k osobní modlitbě kytaru tak, jak jsem byla zvyklá. Negativní reakce jedné obyvatelky mně varovala. Zarazilo mně, že nenacházím porozumění pro spontánní vyjádření vztahu k Bohu, k němu je přece veškerý duchovní život zaměřen.

A tak jsem sice prožívala skutečný intelektový „boom“ (teologie, základy filosofie, biblické antropologie apod.), ale dušička celkově trpěla. Takový způsob života byl pro mně příliš sterilní a přetěžující. V *Dile* byla deklarována svoboda kdykoli odejít, a tak jsem předpokládala, že ve chvíli, kdy poznám, že mi nastoupený způsob života nevyhovuje, bude možné jej bez nátlaku opustit.

Po dvou letech jsem ředitelce centra a své duchovní vedoucí oznámila, že necítím to, čemu říkají „povolání k Opus Dei“. Její záporná reakce předčila veškerá moje očekávání. Potřebovala jsem nabrat síly a přorientovat se zase do normálního způsobu života, a tak jsem pár měsíců pobývala u rodičů na Moravě. Ani téměř třísetkilometrová vzdálenost neodradila horlivé numerárky od pokusů o osobní návštěvu a konfrontaci. Telefonovaly mi a poslaly nálehavý dopis o tom, že pochybnosti se dostavují a že to je normální a přirozené, ale že je důležitá věrnost povolání a vytrvalost. Mám několik přátel, kteří opustili řeholní řád, někteří dokonce po věčných slibech, ale nikdo z nich po odchodu nezažil takový nátlak.

Písek v duchovním soukolí

S odstupem času považuji za nejproblematičtější rys formace v *Dile* to, že normy duchovního života jsou uplatňovány na všechny a bez rozdílu. Jakoby duchovní cesta člověka nebyla něčím zcela jedinečným a neopakovatelným! Například povinnost každý týden přistupovat ke svátosti smíření - ráda bych viděla toho, koho by taková norma nedovedla do přišerné skrupulozity a úzkostlivosti. Několikrát se mi stalo, že jsem neměla co vyznat. Kněz mi řekl, že svátost by v takovém případě nebyla platná, a ať tedy vyznám a lituji nějakého hříchu z minulosti. Abych tedy mohla normu duchovního života splnit, vyznávala jsem rvačky se sourozenci v dětství...

Normy, které jsem se zavázala plnit, mne přes veškerou snahu vedly do stavu „kvantita na úkor kvality“. Dnes už nechápu, jak jsem mohla denně stíhat mši svatou, hodinové rozjímání (většinou rozdělené do dvou částí), čtvrt hodiny duchovní četby a pět desátek růžence. K tomu byly četné další povinnosti - jednou týdně studijní kroužek, přednášky, v létě týdenní společné vzdělávání s ostatními členkami, každý měsíc rekolekce,* jednou za rok duchovní cvičení... Při náročné práci už pak nebylo moc prostoru pro nic dalšího. Každá minuta dne byla rozpočítaná, cítila jsem se jako štvaneček pod tlakem výkonu.

Styky se mi zákonitě zúžily na lidi z *Dila* a ze zaměstnání. Mé kontakty se podřídily účelům apoštolátu a lidem, s nimiž jsem se setkávala, jsem chtěla hlavně přiblížit k Opus Dei. Tak se omezil a ochladl můj vztah s dlouholetými přáteli a hlavně s rodinou. Nešlo

* Rekolekce - krátké duchovní cvičení.

Díla Josemaríi Escrivá de Balaguer (1902-1975) v češtině

Cesta, nakladatelství Cesta, Brno 1991,
první české vydání Ares, Milán 1969
Via Crucis, Křížová cesta, Cesta, Brno
1992

Svatý růženec, Cesta, Brno 1993

Brázda, Cesta, Brno 1995

Jít s Kristem, Zvon, Praha 1995

Výheň, Cesta, Brno 2001

Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer, Cesta, Brno 2002

jen o denní program, ale také o jiné zájmy a priority. Ačkoli zábava nebyla výslovně zakázána, moc jsem jí nestihala a už mně také tolik nebavila. Navíc všichni, kdo se bavili a relaxovali, mi připadali jako lehkomyslní a nedbalí lenoši.

Brzy jsem pocítila, že povinnost být denně na mši svaté u mne způsobuje devaluaci tohoto svatého tajemství a pravidelná týdenní zpověď mne brzy dovedla k úzkostlivosti, která mi dříve byla cizí. Cítila jsem se jako stroj, v němž bezvadně šlapou jednotlivá kolečka, ale chybí v něm olej. Cítila jsem se jako stroj bez lásky. Když jsem to namítala zpovědníkovi, dozvěděla jsem se, že se mám snažit více milovat. Ale čím, když jsem díky této formaci měla ze srdce kus šutru?

Oč větší úsilí jsem v *Díle* jsem vynakládala na umlčení tohoto zmatku, tím byl silnější. Svoje úvahy jsem předkládala osobě, s níž jsem jednou týdně absolvovala tzv. rozmluvu (asi čtvrt hodinový duchovní rozhovor o naplňování spirituality *Díla*, plnění norem a apoštolátu), ale většinou nebyly brány vážně. Navíc jsem se u své duchovní vedoucí setkala s povážlivou naivitou a lidskou nezralostí, kterou bych u někoho, kdo má doprovázet na duchovní cestě, nečekala. Cítila jsem absenci skutečného dialogu. Odpovědi v několika málo variantách směřovaly k uklidnění, případně k udušení ja-

kýchkoli pochybností a otázek a k posílení poslušnosti, odevzdanosti a věrnosti *Dílu*.

A to byl další rys, který mne popuzoval - slepé a až hloupoučké odevzdání se organizaci, jíž byla připisována nadpřirozená hodnota. Způsob uctívání zakladatele se mi zdál přehnaný stejně jako přesné napodobování jeho životního stylu. Josemaría Escrivá například usiloval, aby si věřící stále připomínali Boží přítomnost. Jako pomůcku použil figurky kachniček a umístil je v prvním centru Opus Dei, které založil. Po jeho vzoru se dnes ve všech centrech Opus Dei po celém světě používají více či méně kýčovitě figurky kachniček. Měla jsem ale dojem, že spíš než jako připomínka Boží přítomnosti slouží jako připomínka geniality „našeho Otce“ - zakladatele.

Také intenzita, s jakou se v členech systematicky podporovala příslušnost ke skupině, mi byla nepříjemná. Byla navíc spojena s pocitem exkluzivity. Posiloval ji také vnitřní slovník² - určité výrazy, pozdrav s odpovědí, dodržování určitých zvyků, případně náznamy, známé jenom mezi členy.³

Opustit započatou cestu celoživotního povolání bylo ovšem těžké. Odejít z Opus Dei znamenalo zradit Boha. Navíc podle učení zakladatele „tomu, kdo opustí cestu, nelze zaručit spásu“⁴ - a to jsou silná slova, která způsobí, že svědomí se ocitne ve slepé uličce.

Poslední šancí, jak ověřit věrohodnost této spirituality, se pro mne stalo poznávání jiných center. Doufala jsem, že rozeznám, zda to, co se mi zdálo podivné, je obecným rysem, anebo jen specifickým pražského centra. Poznala jsem centrum v Bratislavě, ve Vídni a v New Yorku. Tamější členky mi připadaly otevřenější a přirozenější, ale cítila jsem se už pod tak silným tlakem, že pokračovat prostě nebylo možné. Asi bych se zhroutila psychicky i fyzicky.

Posledními zbytky svobodného úsudku jsem dospěla k názoru, že se musel stát omyl

a že se s *Dílem* rozloučím. Nic takového, čemu říkají „povolání k Opus Dei“ nemám (pokud to vůbec existuje). Kvůli pocitu viny, jímž se - ať už záměrně, či nevědomě - v Opus Dei operuje, to ale nebylo zrovna jednoduché. Nějakou dobu mi trvalo, než jsem si opět dokázala plně uvědomit, že Bůh, v něhož stojí za to věřit, není vyděrač.

Absolvovala jsem krátkou intervenční terapii, která mi pomohla vymotat se z nejhoršího zmatku. Návrat do srdečného a spontánního vztahu k Bohu Otci byl pro mne po absolvování takové „formace“ náročnou a dlouhou poutí, na které bych se neobešla bez pevné a obětavé podpory rodičů, sourozenců a blízkých přátel.

Bibliografická poznámka

Článek vznikl úpravou a zkrácením textu, který autorka poskytla redakci. Nezkrácený text je možné si vyžádat na elektronické adrese jana.platenikova@centrum.cz. Úpravy provedl Zdeněk Vojtíšek.

Poznámky

- 1 O Opus Dei v češtině: MESSORI, V., *Případ Opus Dei*, Cesta, Brno 1998.
- 2 Příklady tohoto interního slovníku: ten, kdo pozitivně zareagoval na nabídku členství, „zapískal“ (jako když se fouká do dřevěné píšťalky tak dlouho, až se podaří aby vydala zvuk); v Opus Dei je „doma“; kněží Opus Dei se titulují „doktor“, nikoli „otec“, nebo „pater“, protože v Opus Dei se titulem „Otec“ myslí současný prelát, nástupce zakladatele. Zakladatel, jehož obraz je v každé kapli Opus Dei vedle hlavního oltáře, je členy nazýván „Náš otec“.
- 3 Příklady zvyků: latina, používaná častěji, než je v současné římskokatolické církvi zvykem; po probuzení políbení země se slovem „Serviam“ (Sloužím); u numerářů také na těle stopy po používání sebemučících nástrojů - tyto stopy nedovolují koupat se na veřejnosti (o asketických praktikách numerářů nemluví ani před supernumerářů, mně na dotazy k tomuto tématu odpovídali neochotně a mlhavě). Numerářů neznají současnou kulturu, nemají dovoleno chodit do kina, čtou jen schválené knihy a sledují jen schválené filmy - volně sledovat televizi nemohou, jen když to povolí ředitel centra.
- 4 „Kdo z mých synů a dcer opustí svoje povolání k Opus Dei, tomu nemůžu zaručit spásu - v interních spisech Noticias, v přednáškách na téma povolání. Viz též stať *The Vocation Trap*, kde bývalý numerář Opus Dei Joseph I. B. Gonzales analyzuje sporné rysy teologie povolání podle Josemaríi Escrivy (<http://www.odan.org>).

Jana Pláteníková (*1973) pracuje v soukromém vzdělávacím institutu, vyučuje angličtinu, věnuje se hudbě.

Zážitky a zkušenosti bývalých členů Opus Dei

se v některých bodech překvapivě shodují. Tito bývalí členové, jejich rodiče a další založili v USA „Opus Dei Awareness Network“ (ODAN). Tato organizace kromě jiného provozuje internetový magazín. Neúspěšně se také pokoušela zvrátit proces svatořečení zakladatele *Díla*.

Sdružení ODAN bylo založeno roku 1991 po několika skandálech s údajně příliš agresivním a manipulativním apoštolátem kněží Opus Dei na univerzitní půdě.

V Británii v jedné diecézi místní biskup dokonce zakázal působení hnutí. Kromě shromažďování a zveřejňování zkušeností bývalých členů, článků o Opus Dei v médiích, analýz interních, neveřejných spisů *Díla* apod. se ODAN soustředí také na psychoterapeutickou pomoc bývalým členům a jejich rodinám.

Na adrese <http://www.odan.org> popisují mnohé příběhy bývalých členů kritickou dezintegrací osobnosti, do níž je násilná

formace v „*Božím díle*“ uvedla a z níž se dlouho dostávali. Ti, kdo vypili pohár psychického utrpení a chaosu, který následuje po vyproštění hlavy z ohlávky *Díla*, z něj nakonec vytěžili dobro: širší a milosrdnější srdce, citlivé na jakékoli falešné tóny. Bůh je totiž větší, než všechna lidská selhání a všechny jeho karikatury, k nimž máme tak často tendenci vzhlížet a které ke škodě své i jiných tak horlivě hlásáme.

Jana Pláteníková

Několik poznámek k tématu „tibetský buddhismus“ (Dingir 4/2004)

Pan Sklenka píše (*Tibetský buddhismus bez růžových brýlí*), že čtyři nejbližší žáci 16. Karmapy - regenti tai Situ rimpoche, Gjalcab rimpoche, Džamgon Kongthul rimpoche a Šamar rimpoche - začali v souladu s tisíciletou tradicí hledat nového Karmapu. ...

Všechno to je pravda, až na tu „tisíciletou tradici“. Po smrti 16. Karmapy založil jeho hlavní sekretář Damchoe Yongdu skupinu čtyř regentů, protože se obával fungování karma kagju v exilu a ještě k tomu v mezidobí mezi smrtí 16. karmapy a nalezením jeho budoucí 17. inkarnace.

Šamar rimpoche, který má podle tisícileté tradice právo na určení budoucí inkarnace

Karmapy* neviděl v tomto uspořádání žádný problém. Když však tohoto statutu „regenta“ začali mocensky zneužívat sekretáři ostatních regentů, kterým se nyní otevřely zcela „nové možnosti“, rozpustil Šamar rimpoche tuto skupinu v roce 1984, takže trvala v podstatě pouze tři roky. Pokud bychom se tedy měli držet tisícileté tradice, pak autorizaci a kvalifikaci k rozpoznání další inkarnace Karmapy má pouze Šamar rimpoche, který svoji úlohu naplnil, když

* Ke kvalifikaci Šamar rimpocheho: 2. Karmapa Karma Pakši, který systém tulkuů v Tibetu založil, předpověděl, že se od své třetí inkarnace bude rodit jednak jako Karmapa, lama s černou korunou, a zároveň jako Šamarpa, lama s červenou korunou. Oba se po staletí střídali v udržování odkazu Velké pečeti, aby byla zachována kontinuita v případě smrti Karmapy či Šamarpy.

nalezl 17. Karmapu Thaje Dordžeho. Ještě více detailů k historii čtyř regentů v článku Šamar rimpocheho: http://www.karmapa-issue.org/politics/heart_sons.htm.

Dále pan Sklenka píše: situace v Evropě je jiná hlavně díky aktivitě Ole Nydahla, který patří do linie Šamar rimpocheho.

K tomu jen: Šamar rimpoche se nikdy nereprezentuje jako odělená linie, vždycky pracoval pro Karmapu, aby ne, když je od Karmapy neodělitelný, jak jsem popsal jejich vztah výše (jinak se Šamarem r. jsem se setkal a i on se představuje jako Shamar rimpoche, takže my překládáme jeho jméno jako Šamar r. narozdíl od Žamar r. jak je uvedeno v článku od pana Sklenky).

S pozdravem

Jaroslav Pešta,
Buddhismus Diamantové cesty, Praha

⇒ *Dokončení ze strany 31.*

středkovně. Už od zahájení přednášky bylo podle občasněho více či méně tlumeného smíchu jasné, že dobrá polovina posluchačů nenavštívila přednášku Iva Aštara Bendy za účelem poučení. Ve druhé polovině programu došlo dokonce na akci: „Nejprve skupinka osob v bílých pláštích s rozevřeným prostěradlem evokující dojem, že jde o svěřací kazajku přistoupila k pódiu a sháněla se po Františku Koudelkovi.³ Atmosféra ještě zhoustla, když Benda vykazoval ze sálu fotoreportérku. Ovšem až na závěr jakýsi Ještětírek⁴ pronikl k pódiu a zasypal proroka Bendu proudem z práškového hasicího přístroje.“

Martin Kořínek

Poznámky

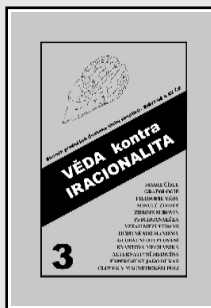
1. I. A. Benda na přednášce 25. 1. 2005.
2. <http://www.kpufo.cz/portal/rservice.php?akce=tisk&cislocianku=2005012101>

3. Role Ludka Soboty v komedii „Jáchyme, hoď ho do stroje“, v níž je stále pronásledován dvojici lapiduchů psychiatra Chocholouška
4. „Ještětírci“ jsou podle I. A. Bendy všichni, kdo se nepřátelsky staví k aktivitám vesmírných lidí, tedy jak „nevěřící“ lidé, tak „ufoni“ - zlí hrubohmotnější mimozemšťané.

inzerce

Vychází Sborník Věda kontra iracionalita 3

Český klub skeptiků Sisyfos není veřejnosti znám jen díky antice Bludný balvan, udělované za matení české veřejnosti. V jeho režii také probíhají kvalitní polemické a populárně-vědecké přednášky pro veřejnost v budově AV v Praze (www.sisyfos.cz). Jednou za dva až tři roky vycházejí ty nejlepší z nich knižně, ve sbornících nazvaných **Věda kontra iracionalita**. Co najdete v **trojce**, která právě vychází? Analýzu vztahu přírodních a společenských věd, filosofický pohled na metodologii věd nebo ukázkou omylu v oblasti astronomie, které věda díky svým očistným mechanismům dovede postupně eliminovat. Další text vysvětluje, jakým cenným nástrojem je v současné vědě experiment. Rozsáhlý článek je věnován kvantové mechanice, její filosofické interpretaci a zejména jejímu zneužívání v oblasti alternativní medicíny. Alternativní medicíně je věnován i článek ukazující na tragické důsledky působení léčitelů v onkologii. Další autoři se podívali kriticky na numerologii, grafologii, na šíření a zneužívání náboženské představy o reinkarnaci. Skeptické pozornosti neunikla ani psychoanalýza. Závěrečné texty jsou věnovány globálnímu oteplování a vlivu elektromagnetického pole na člověka. Do této kategorie patří i problém trvalé dostupnosti surovin a jejich možného vyčerpání s následným ohrožením existence lidstva. Na všechny tyto problémy a otázky se autoři sborníku snaží dát racionální odpověď. Sborník lze objednat za 150,- Kč včetně poštovného a balného na lano@centrum.cz. V knihkupectví bude za 199,- Kč.



DINGIR

časopis o současné náboženské scéně

8. ročník

Číslo 1/2005 vychází 10. dubna 2005.

Vydává DINGIR, s.r.o.,
Černokostelecká 36, 100 00 Praha 10
tel.: 274 820 884
e-mail: dingir@dingir.cz
internet: www.dingir.cz

Šéfredaktor:
Zdeněk Vojtíšek

Redakční rada:
Pavel Hošek, Andrea Hudáková,
Martin Kořínek, Jiří Koubek,
Miloš Mrázek, Tomáš Novotný,
Prokop Remeš, Ivan O. Štampach.

Grafický návrh: Richard Bobůrka
Zlom: Zdeněk Vojtíšek
Osvět: CDS - Petr Jandík
Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 39,- Kč

Objednávky a urgencye:
SEND - předplatné
P. O. Box 141, 140 21 Praha 4
tel: 225 985 225
e-mail: administrace@send.cz
<http://www.send.cz>

ISSN: 1212-1371

Registrace:
MK ČR 7943 z 30. 3. 1998

ULEHČENÍ TĚLU A MYSLI VHODNĚ VOLENOU STRAVOU

Tělo a mysl mohou být svěží jen tehdy, nejsou-li zatížené přebytkem obtížně zpracovatelné, toxické nebo nevhodně stimulující potraviny. Trávení potravy je velmi náročný proces, který spotřebovává většinu naší životní energie.



Proto se tolik duchovních velíků, jako například Buddha nebo Kristus, uchýlovalo ke dlouhým půstům. Během půstu je tělo lehčí, mysl jasnější, schopnost intuice větší, takže vzrůstá naděje na prozření. Lidé, kteří poznali tyto přínosy půstu, měli často sklon jej praktikovat až příliš dlouho, čímž ovšem zeslábli mnohdy až na pokraj smrti a uvědomili si, že to není správná cesta.

Naše tělo si žádá své a nedá se nijak ošidit. Možná máme ale v tomto směru rezervy, které zatím zcela nevyužíváme. Existují možnosti, jak se najíst dobře, dodat tělu všechny potřebné látky, a přitom zatížit organismus méně, než je obvyklé. Trávení můžeme ulehčit jednak výběrem vhodných potravin, jednak jejich přípravou a nakonec i způsobem konzumace:

- Nejvíce vyhovuje strava složená z čistých přírodních potravin. Nejlépe obilovin, luštěnin a zeleniny.



Úspora
životní energie

Nevyužité
rezervy

• Pokud se týká metod přípravy stravy, je třeba volit takové, při nichž se suroviny zpracovávají co nejméně a co nejšetrněji.

• Tuky a jednoduché cukry je vhodné omezit na polovinu nebo třetinu obvyklého množství.

Velké rezervy máme ve způsobu podávání a konzumace jídla:

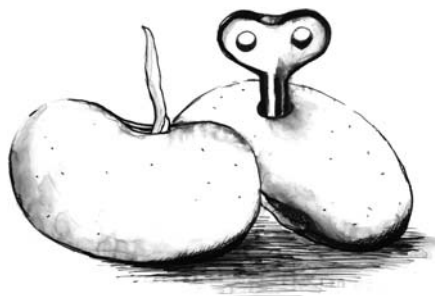
- Mnoho energie můžeme ušetřit lepším kombinováním jednotlivých složek naší stravy.
- Při lepším žvýkání se nasýtíme menším množstvím jídla.
- K dřívějšímu pocitu nasycení přispěje rovnováha chutí v jídle a dostatek zeleniny.
- K lepšímu trávení napomůže klid a vhodný stav mysli při jídle.
- Značně můžeme tělu ulehčit také tím, že ho nezatěžujeme jídlem v nevhodnou dobu.



STAV MYSLI PŘI JÍDLE

Naše naladění v průběhu jídla přetrvává i dlouhou dobu po něm. Jíme-li rozladění, rozvášnění, vyvedení z míry nebo zlostní, pak stav mysli, který při jídle zažíváme, zůstává i dlouho poté. A naopak, jsme-li příjemně naladěni a nezabýváme se při tom žádnými problémy, cítíme se dobře i dlouho po jídle.

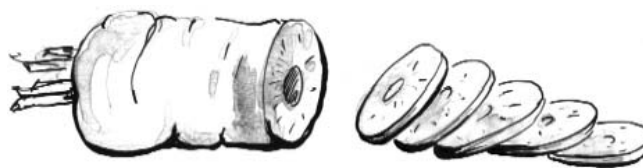
Zdá se, jako by se energie myšlenek procesem jídla nějakým způsobem posilovala, znásobovala a pak bez zábran vstupovala a ukládala do mysli.



Při jídle jsme zřejmě daleko více otevření všem vlivům a tím i daleko více zranitelní. Jsme naladěni k přijímání energie z potravy a v tomto otevřeném stavu jsme asi náchylní

přijímat i všechny ostatní vlivy, které nás v té chvíli zasahují.

Vidíme, že některé tradiční zvyklosti spojené se stolováním měly vlastně svůj hluboký význam. Bývalo zvykem před jídlem se pomodlit a pak jíst v klidu a tichu. Není-li člověk při jídle rozptýlován hovorem, přijímá mnohem méně cizích vlivů. V takovéto chvíli může mít modlitba zvlášť hluboký účinek. Pocit vděku může člověk prožívat nejen během jídla, ale ještě i dlouho po něm.



Z knihy Tomáše Štanzela „Strava a vědomí“, Cherm, Praha 1999. Ilustrace Jana Majcherová.